

0880

ΜΑΤΘΑΙΟ ΜΥΝΤΕ

Κ
Α
Τ
Η
Χ
Η
Σ
Η

Λ
Ε
Ι
Τ
Υ
Ρ
Γ
Ι
Κ
Η

ΓΕΝΟΤΙΚΟ

α 30

1α3η
Σελ. 1.

ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΜΟΥΝΤΕ

4

ΚΑΤΗΧΗΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΚΑΤΗΧΗΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Παύλ. Θεολογία

25

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΔΩΡΕΑΝ

1070
153

ΚΑΤΗΧΗΝ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΛΩΡΕΑΝ

ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΜΟΥΝΤΕ

ΚΑΤΗΧΗΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

Α' ΚΑΤΗΧΗΣΗ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Ναυὰ Ἀναγνώστου

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1976

ΜΑΘΗΤΑΙ ΜΟΥΝΤΕ

ΚΑΤΗΧΗΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΤΙΣ ΤΗΝ ΕΚΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΚΑΤΗΧΗΤΗΡΑ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Τὸ βιβλίο αὐτὸ γράφτηκε ἀρχικὰ στὴ σειρά ἐκδόσεων « Σχολῆς Μωραΐτη »

Α' ΚΑΤΗΧΗΣΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

ΤΗΝ ΚΑΤΗΧΗΣΗ ΓΕΝΙΚΑ

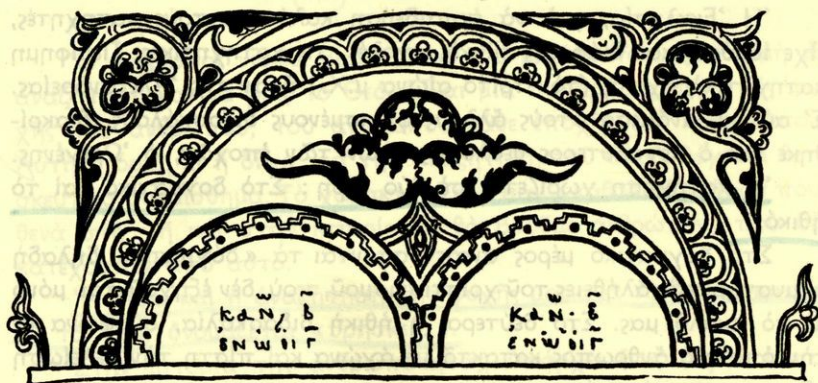
Όταν λέμε «κατήχηση», εννοούμε την προσπάθεια της Έκκλησίας από τα πρώτα χρόνια να βοηθήσει τον πιστό να βρει το δρόμο της πίστης.

Το πρώτο είναι να κτίσει συγκεκριμένο και εύκολονόητο τις αλήθειες του χριστιανισμού, όπως διαμορφώθηκαν με το πέρασμα των αιώνων από την Ήρα την Έκκλησία.

Ποια κατήχηση είναι η έκδοση των χριστιανικών διδασκάλων από την αρχαία Εκκλησία στους ανθρώπους που ζητούν να μάθουν τη βαθύτερη ουσία του χριστιανισμού.

Στους πρωτοχριστιανικούς αιώνες οι άνθρωποι βαπτίζονταν σε μεγάλη ηλικία. Έτσι, στο διάστημα που μεσολαβούσε ως την ημέρα του μυστηρίου, δέχονταν από ειδικούς καθηγητές τις βασικές διδασκαλίες – τους κατήχητες – με διάφορα τόνους ανάλογα με την ηλικία.

Η τάξη αυτή των διδασκάλων την πίστη, διακρίνεται από των κατήχουμένων.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

1. Η ΚΑΤΗΧΗΣΗ ΓΕΝΙΚΑ

Όταν λέμε «κατήχηση», έννοοῦμε τὴν προσπάθεια τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια νὰ βοηθήσῃ τὸν πιστὸ νὰ βρῇ τὸ δρόμο τῆς πίστεως.

Τοῦ προσφέρει μὲ τρόπο συγκεκριμένο καὶ εὐκολονόητο τὶς ἀλήθειες τοῦ χριστιανισμοῦ, ὅπως διαμορφώθηκαν μὲ τὸ πέρασμα τῶν αἰώνων ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν Ἐκκλησία.

Ὡστε κατήχηση εἶναι ἡ ἐκθεσις τῶν χριστιανικῶν διδασκαλιῶν ἀπὸ τὴν ὑπεύθυνη Ἐκκλησία στοὺς ἀνθρώπους πού ζητοῦν νὰ μάθουν τὴ βαθύτερη οὐσία τοῦ χριστιανισμοῦ.

Στοὺς πρωτοχριστιανικοὺς αἰῶνες οἱ ἄνθρωποι βαπτίζονταν σὲ μεγάλη ἡλικία. Ἔτσι, στὸ διάστημα πού μεσολαβοῦσε ὡς τὴν ἡμέρα τοῦ μυστηρίου, δέχονταν ἀπὸ εἰδικούς ἐκκλησιαστικοὺς διδασκάλους — τοὺς κατηχητὲς — μιὰ διδασκαλία τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως.

Ἡ τάξη αὐτὴ τῶν διδασκομένων τὴν πίστη, ὀνομάστηκε τάξη τῶν κατηχομένων.

Ἡ Ἐκκλησία, γιὰ νὰ ἐκπαιδεύσῃ καλύτερα τοὺς κατηχητές, εἶχε ιδρύσει καὶ διάφορες εἰδικές σχολές, τὶς κατηχητικές. Περίφημη κατηχητική σχολή (τὸν τρίτο αἰώνα μ.Χ.) ἦταν τῆς Ἀλεξανδρείας. Σ' αὐτὴν, ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους φημισμένους διδασκάλους, διακρίθηκε καὶ ὁ μεγαλύτερος θεολόγος ὄλων τῶν ἐποχῶν, ὁ Ὠριγένης.

Ἡ κατήχηση χωρίζεται σὲ δύο μέρη : Στὸ δογματικὸ καὶ τὸ ἠθικόν.

Στὸ δογματικὸ μέρος ἀναπτύσσονται τὰ «δόγματα», δηλαδὴ οἱ μυστηριακὲς ἀλήθειες τοῦ χριστιανισμοῦ, ποὺ δὲν ἐξηγοῦνται μόνο μὲ τὸ μυαλό μας. Στὸ δεύτερο, ἡ ἠθικὴ διδασκαλία, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὁ ἄνθρωπος κατακτᾷ μὲ ἀγώνα καὶ πίστη τὴν τελείωσιν τῆς προσωπικότητάς του.

Ἡ κατηχητικὴ φροντίδα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀγρυπνὴ ἀπὸ τὰ πρῶτα τῆς βήματα ὡς τὰ σήμερα.

Ὁ σημερινὸς χριστιανὸς ἔχει μιὰ πολύτιμη κληρονομιά πνευματικῶν ἀληθειῶν, ποὺ βρίσκονται σπαρμένες στὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων καὶ συγγραφέων τῆς Ἐκκλησίας.

Εἶναι χρέος ὄλων τῶν ἀνθρώπων νὰ σκύψουν σ' αὐτὲς τὶς ἀστέρευτες πηγὲς τῆς ἀλήθειας.

Τὸ κέρδος τοὺς θά 'ναι μεγάλο.

12. ΟΙ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ

Ο άνθρωπος νιώθει βαθιά μέσα του μια άκατανίκητη όρμη να αναζητήσει και να βρῇ τὸ Θεό. Είναι μια πανάρχαιη δίψα τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἀνθρώπου κάθε ἐποχῆς καὶ κάθε τόπου. Αὐτὴ ἡ όρμη κι ἡ δίψα γιὰ τὴν ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ, λέγεται θρησκευτικὸ συναίσθημα. Τὸ χαρακτηρίζομε σὰν « καθολικόν », ἀφοῦ πούθενά στὴ γῆ καὶ στὴν ἱστορία δὲ θὰ βροῦμε ἀνθρώπους ποὺ δὲν κατέχονταν ἀπὸ αὐτό.

Ἡ δίψα καὶ ἡ ἀναζήτηση τῆς ψυχῆς μας γιὰ νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸ Θεό, ὀνομάζεται « θρησκεία ».

Στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος, ὑπάρχει ἓνας μεγάλος ποταμὸς μὲ γεγονότα, πρόσωπα καὶ ἰδέες γύρω ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα.

Αὐτὸς ὁ ἰδιαίτερος κλάδος τῆς παγκόσμιας ἱστορίας λέγεται « ἱστορία τῶν θρησκειῶν ». Σ' αὐτὴν βλέπομε θρησκείες ποὺ ἔζησαν πρὶν ἀπὸ χιλιάδες χρόνια καὶ τώρα πιά ἔχουν σβῆσει (νεκρὲς θρησκείες), θρησκείες ποὺ ἐδῶ καὶ χιλιάδες χρόνια προσπαθοῦν ν' ἀνοίξουν στὸν ἄνθρωπο δρόμους γιὰ τὸ πῶς θὰ κερδίσῃ τὴ λύτρωση (ζωντανὲς θρησκείες).

Βλέπομε ἀκόμα τὶς ἀμέτρητες θρησκείες μὲ χαμηλὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο, ποὺ προσφέρουν στοὺς ἀνθρώπους μιὰ « παιδική », θά 'λεγε κανεὶς, ἀντίληψη γιὰ τὸ Θεό. Είναι οἱ θρησκείες τῆς εἰδωλολατρείας, ἐκεῖνες δηλαδὴ, ποὺ θεοποιοῦν τὰ κτίσματα κι ὄχι τὸ δημιουργὸ (πολυθεϊστικές).

Καὶ εἶναι τέλος οἱ θρησκείες μὲ τὴν ἀνώτερη ἀντίληψη γιὰ τὸ Θεό, τὴν πνευματικότερη, ποὺ διδάσκουν τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ (μονοθεϊστικές).

3. ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ

Ἀξίζει τὸν κόπο νὰ δοῦμε μερικές ἀπὸ τὶς πρὸ ζωντανὲς καὶ μεγάλες σημερινὲς θρησκείες, ποὺ προσπαθοῦν νὰ σβήσουν τὴ δίψα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς.

Ἀπὸ τὶς σημερινές, « ζωντανές » θρησκείες, μεγάλη ἱστορικὴ καὶ

πνευματική σημασία έχουν οι ανατολικές θρησκείες, που σ' αυτές πιστεύουν ακόμα εκατοντάδες εκατομμύρια άνθρωποι.

Ἄς δοῦμε τίς κυριότερες ἀπὸ αὐτές :

Α' Ἰνδοϊσμός

Ἡ ἀρχέγονη καὶ παλιὰ θρησκεία ποὺ ἀναπτύχθηκε στὴ χερσόνησο τῶν Ἰνδιῶν καὶ ποὺ ἀπλώθηκε σ' ὁλόκληρη τὴν Ἀπω Ἀνατολή, εἴτε αὐτούσια, εἴτε ἀνακατεύτηκε μὲ τίς ἄλλες ντόπιες καὶ παλιές ἀνατολικές θρησκείες. (Αὐτὸ τὸ φαινόμενο στὴν θρησκειολογία λέγεται « συγκρητισμός »).

Ὁ Ἰνδοϊσμός ἔχει τρία ἐξελικτικὰ στάδια. Τὸ βεδισμό, τὸ βραχμανισμό καὶ τὸ βουδισμό.

1. Βεδισμός : Πῆρε τ' ὄνομά του αὐτὸς ὁ κλάδος τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ ἀπὸ τίς « βέδες », τὰ ἱερά του βιβλία. Οἱ « βέδες », πανάρχαια λειτουργικὰ κείμενα, εἶναι τέσσερεις. Οἱ πιὸ σπουδαῖες εἶναι ἡ Ρίγκ - Βέδα, τὸ βιβλίο τῶν ψαλμῶν (μὲ χίλιους ὕμνους, φυσιολατρικοὺς κυρίως), καὶ ἡ Ἀττάρβα - Βέδα, τὸ βιβλίο τῶν Ἑξορκισμῶν.

2. Βραχμανισμός : Ἐξέλιξη τοῦ βεδισμοῦ εἶναι ὁ βραχμανισμός. Πῆρε τὸ ὄνομά του ἀπὸ τὴν διδασκαλία γιὰ τὸ « Βράχμα », ποὺ εἶναι ἡ ἀνώτερη πνευματικὴ κατάκτηση, ἡ παγκόσμια ψυχὴ. Πρὸς αὐτὴν πρέπει νὰ κατατείνῃ ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ. Μόνον ὅταν ὁ νοῦς καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου — τὸ « ἄτμαν » — φθάσουν στὸ « Βράχμα » καὶ ἐνωθοῦν μαζί του καὶ διαλυθοῦν μέσα σ' αὐτόν, μόνο τότε ὁ ἄνθρωπος νιώθει εὐτυχισμένος (κατάσταση τοῦ « Βραχμάνατμαν »).

Οἱ ἱερεῖς τῆς θρησκείας αὐτῆς, ποὺ ὑπηρετοῦν τὴν ἰδέα τοῦ « Βράχμα », ὀνομάστηκαν βραχμάνες.

3. Βουδισμός : Εἶναι ἡ ἀνώτερη βαθμίδα τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ. Ἰδρυτὴς του ἦταν ὁ πρίγκηπας Σιντάρτα Γκοτάμα (ἔκτος αἰῶνας π.Χ.) ποὺ ἐπονομάστηκε Βούδας, δηλαδὴ φωτισμένος. Ἐνας σημαντικὸς ἄνθρωπος, ποὺ πολὺ νέος ἐνίωσε μιὰ βαθιὰ πίκρα ἀπὸ τὴν ματαιότητα τῆς ζωῆς, ἐγκατέλειπε τὸ παλάτι του, τὴ γυναῖκα του, τὸ νεογέννητο γιό του κι ἦρθε μέσα στὰ δάση τῶν « μπαμποῦ » νὰ

ἀναζητήση τὴ λύτρωση. Χρόνια πολλὰ μὲ ἀγωνία ἀσκήθηκε στὴ μοναξιά καὶ τὴ σιωπή. Μιὰ μέρα ποὺ ἦταν καθισμένος κάτω ἀπὸ τὸ δέντρο τῆς γνώσης («Βόδι»), φωτίστηκε καὶ ἀνακάλυψε μέσα του τὴν ἀλήθεια: Γὰ νὰ λυτρωθῇ κανεὶς, πρέπει νὰ ἐγκαταλείψῃ ὅλα καὶ νὰ περάσῃ στὸ χῶρο τῆς ἀνυπαρξίας, στὸ «Νιρβάνα». Γύρισε ὁλόκληρη τὴν Ἰνδικὴ χερσόνησο ζητιανεύοντας καὶ διδάσκοντας τὴ θεωρία τοῦ Νιρβάνα. Ἐκατομμύρια ἄνθρωποι πίστεψαν τότε καὶ πιστεύουν ἀκόμα καὶ σήμερα στὸ κήρυγμα τοῦ Σιντάρτα Γκοτάμα.

Β' Ἡ Θρησκεία τῆς Κίνας

Χωρίζεται σὲ δυὸ κλάδους: στὸν κομφουκιανισμό καὶ στὸν ταοϊσμό. Τὸ πρῶτο κλαδί, ὁ κομφουκιανισμός (πῆρε τ' ὄνομά του ἀπὸ τὸ φιλόσοφο Κομφούκιο, ἕκτος αἰώνας π.Χ.) εἶναι περισσότερο μιὰ «πρακτικὴ» θρησκεία, ποὺ θέλει νὰ ἐφαρμόσῃ στὴν πράξη τὴ διδασκαλία.

Ὁ ταοϊσμός, ἀντίθετα, (ἰδρυτὴς του ὁ περίφημος ποιητὴς Λάο-Τσου, σύγχρονος τοῦ Κομφουκίου) ἐνδιαφέρεται κυρίως γιὰ μιὰ πνευματικὴ κατάκτηση τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Πρεσβεύει πὼς ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἀνυψωθῇ πρὸς τὸ Τάο, ποὺ εἶναι ὁ δρόμος τῆς ἀρετῆς, τὸ παγκόσμιο πνεῦμα, ἡ παγκόσμια ψυχὴ.

Γ' Ἡ Θρησκεία τῶν Ἰαπώνων

Ὁνομάζεται «σιντοϊσμός», ἀπὸ τὸ «Σιντό», ποὺ εἶναι ἡ ἀνώτερη ἀρχή, ὁ δρόμος τῶν θεῶν. Ὁ σιντοϊσμός εἶναι μιὰ θρησκεία ἐθνικὴ, προγονολατρικὴ, φυσιολατρικὴ.

Γιὰ πολλοὺς αἰῶνες — ὡς τὴν λήξη τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου — οἱ Ἰάπωνες πίστευαν, ὅτι ὁ αὐτοκράτοράς τους ἦταν ἀπόγονος τῆς θεᾶς τοῦ Ἥλιου, τῆς Ἀματερασού.

Αὐτὴ ἡ θεότητα, ἡ Ἀματερασού, βρίσκεται στὴν κορυφὴ ὅλων τῶν θεῶν. Μέσα στοὺς πολυάριθμους ναοὺς τοῦ σιντοϊσμοῦ ὑπάρχει πάντα πάνω στὸ ἱερὸ τραπέζι ἓνας καθρέφτης, ποὺ εἶναι τὸ σύμβολο τῆς Ἀματερασού.

Τόσο στο σιντοϊσμό, όσο και στον ταοϊσμό, βρίσκουμε πολλές βουδιστικές επιρροές. /

Δ' Ζωροαστρισμός

Ἡ θρησκεία τῶν ἀρχαίων Περσῶν. Ἄλλη ὀνομασία του : « παρσισμός ». Κύριος διαμορφωτής της ἦταν ὁ Ζαρατούστρα ἡ Ζωροάστρης (ἔκτος αἰώνας π.Χ.). Μέσα στο ἱερὸ βιβλίο τῆς θρησκείας αὐτῆς, τὴν « Ἀβέστα », βρίσκουμε τὴν κεντρικὴ διδασκαλία τοῦ διῆσμου. Δηλαδή ὅτι τὸν κόσμο τὸν κυβερνοῦν δυὸ δυνάμεις. Τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ. Ὁ Ἀχούρα Μάσδα (ἡ Ὁρμάσδης) εἶναι ὁ φωτεινὸς θεὸς τοῦ καλοῦ καὶ ὁ Ἀριμάν, ὁ σκοτεινὸς θεὸς τοῦ κακοῦ. Ἀνάμεσα στὶς δυὸ αὐτὲς δυνάμεις καὶ τοὺς δυὸ θεοὺς, ὑπάρχει ἓνας ἀδιάκοπος πόλεμος. Στὸ τέλος θὰ ἐπιβληθῇ τὸ καλὸ.

Ὁ Ζωροαστρισμός ἀριθμεῖ λίγους πιά ὁπαδοὺς, γιατί οἱ αὐτοκράτορες τῆς Περσίας, ἐδῶ καὶ πολλοὺς αἰῶνες, ἐπιβάλανε βίαια τὸ μωαμεθανισμό.

Ε' Μωαμεθανισμός

Ἰδρυτὴς του εἶναι ὁ Μωάμεθ. Γεννήθηκε στὴ Μέκκα (570 μ.Χ.). Φύση θρησκευτικὴ, κατόρθωσε νὰ δώσῃ στὶς διασκορπισμένες ἀραβικὲς φυλὲς τῆς ἐποχῆς του μιὰ κοινὴ θρησκεία, ποὺ θὰ τοὺς ἔνωε. Ἔτσι πῆρε στοιχεῖα ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊσμό καὶ τὸ χριστιανισμό, τὰ ἔσμιξε μὲ τοπικὲς δοξασίες καὶ παράδωσε στοὺς συμπατριῶτες του τὸ « Κοράνιο », τὸ ἱερὸ βιβλίο τοῦ μωαμεθανισμοῦ.

Ἀντιμετώπισε πολλὲς δυσκολίες στὴν πατρίδα του ὁ Μωάμεθ γιὰ νὰ ἐπιβληθῇ. Τὸ 622 οἱ κάτοικοι τῆς Μέκκας τὸν κυνήγησαν ἄγρια καὶ ἀναγκάστηκε νὰ καταφύγῃ στὴν ἄλλη σημαντικὴ πόλὴ τῆς Ἀραβίας, Μεδίνα. Ἡ φυγὴ του αὐτὴ ὀνομάστηκε « Ἐγείρα » καὶ ἀπὸ τὴ χρονιά αὐτὴ ἀρχίζει ἡ χρονολογία τῶν μωαμεθανῶν.

Τὸ Κοράνιο ἔχει ὡς κεντρικὴ διδασκαλία πὼς ὁ Θεὸς εἶναι ἓνας καὶ προφήτης του ὁ Μωάμεθ.

Ὑπάρχει ἡ ἀντίληψη γιὰ ἓναν παράδεισο μὲ ὑλικὲς ἀπολαύσεις, ὅπου θὰ πάρουν μέρος ὅσοι ὑπῆρξαν στὴ ζωὴ τοὺς καλοὶ μωαμεθανοὶ καὶ κυρίως ὅσοι πολέμησαν « διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου » γιὰ νὰ ἐπιβληθῇ ὁ μωαμεθανισμός.

Με μιὰ σειρά αγρίων πολέμων, ὁ μωαμεθανισμός ἀπλώθηκε σὲ πολλές χώρες τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς (Ἀραβία, Τουρκία, Αἴγυπτος, Μαρόκο, Ἀλγέριο, Περσία, Πακιστάν κι ἄλλοῦ).

Βασικὸ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα γιὰ ἓναν ὁπαδὸ τῆς θρησκείας αὐτῆς εἶναι ἡ ἀφοσίωση («μουσλίμ») στὸ Θεό («Ἀλλάχ»). Γι' αὐτὸ καὶ ὁ μωαμεθανισμός λέγεται καὶ μουσουλμανισμός.

Στ' Ἰουδαϊσμός

Μιὰ πολὺ ἀρχαία θρησκεία μονοθεϊστικὴ, πολὺ σημαντικὴ γιὰ τὴν πνευματικὴ κληρονομία τῆς ἀνθρωπότητας, ἀφοῦ προετοίμασε τὸ ἔδαφος γιὰ νὰ ῥθῃ ὁ χριστιανισμός.

Ὁ γενάρχης τῶν Ἑβραίων (ἡ Ἰουδαίων) Ἀβραὰμ ἔφερε στὰ παράλια τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου τὸ μονοθεϊσμὸ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἔτσι ἡ λατρεία τοῦ ἑνὸς Θεοῦ περνᾷ μὲ ἐπίσημο τρόπο στὴν ἱστορία.

Μέσα στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, τὸ βιβλίο τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας, σώζεται ἡ παμπάλαιη ἀνάμνηση τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, ὡς τὸν ἐρχομὸ τοῦ Χριστοῦ.

Μιὰ σειρά ἀπὸ πατριάρχες καὶ προφῆτες δίνουν στὸν Ἰουδαϊκὸ λαὸ τὴν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν προετοιμαζοῦν γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Μεσσία - Λυτρωτῆ.

Ὁ Μωϋσῆς προσφέρει ἓναν περίφημο νόμο στοὺς συμπατριῶτες του, ποὺ ἀποτελεῖ ἓνα μεγάλο ἠθικὸ θησαυρὸ γιὰ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα.

Τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ἐπίσημο βιβλίο τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, χρησιμοποιεῖ μαζὶ μὲ τὴν Καινὴ Διαθήκη ἡ Ἐκκλησία μας, γιὰ νὰ ἀντλήσῃ τὴ θεολογικὴ τῆς διδασκαλία καὶ νὰ διδάξῃ τοὺς πιστοὺς. Κι αὐτό, γιατί ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ὀργωσε τὸ χωράφι τῆς ἱστορίας γιὰ νὰ ῥθῃ ὁ Χριστὸς καὶ νὰ σπείρῃ τὸ θεϊκὸ Του λόγο.

4. Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

‘Ο χριστιανισμός απλώνεται σήμερα σ’ ολόκληρη τή γῆ. Λαοί από κάθε χρώμα, άνθρωποι σ’ όλα τὰ μήκη καὶ τὰ πλάτη τῆς ὕδρου γείου, βαπτίστηκαν στοῦ ὀνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸν ὁμολογοῦν ὡς Θεὸ καὶ Σωτῆρα τους.

‘Η διδασκαλία τοῦ χριστιανισμοῦ, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Πατέρας ὄλων τῶν ἀνθρώπων, δίνει τὸν κόσμον μὲ μιὰ μυστική ψυχική σχέση. Κι ἀκόμα ἡ πνευματική ἀποψη, ἡ πιὸ συγκινητική πίστη ποὺ γεννήθηκε ποτὲ μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη, κάνει καὶ τὶς πιὸ δύσκολες ὥρες τῆς ἀνθρωπότητος νὰ φωτίζονται ἀπὸ μιὰ βέβαιη ἐλπίδα εἰρήνης καὶ δικαιοσύνης.

‘Η Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἀπλώνει τὴ δραστηριότητά της σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Χωρισμένη σὲ τρεῖς μεγάλες «ὁμολογίες», προσπαθεῖ μέσα ἀπὸ πολὺ δύσκολες, πολὺ συχνά, συνθήκες, νὰ φέρῃ τὸ μήνυμα τοῦ Χριστοῦ στοὺς ἀνθρώπους.

Οἱ τρεῖς μεγάλες «ὁμολογίες» τῆς σημερινῆς Ἐκκλησίας, ποὺ παλιά, στοὺς πρώτους ὀκτῶ αἰῶνες τοῦ χριστιανισμοῦ ἦταν μιὰ καὶ ἐνωμένη, εἶναι : ἡ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, ἡ ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία καὶ ἡ Ἐκκλησία τῶν διαμαρτυρομένων.

Κοντὰ στὴν ἀρχέγονη ἀλήθεια τοῦ χριστιανισμοῦ βρίσκεται πιὸ πολὺ ἀπ’ ὅλες τὶς Ἐκκλησίες ἡ δική μας, ἡ ἀνατολική, ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, γιατί τὴ διδασκαλία της τὴ στηρίζει πάνω στὴν Ἁγία Γραφή καὶ στὴν Ἱερὰ Παράδοση τῶν ὀκτῶ πρώτων αἰώνων, ποὺ ὅπως εἴπαμε, ἡ Ἐκκλησία ἦταν ἐνωμένη.

Τὴ διδασκαλία τῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας, ποὺ εἶναι καὶ τὸ περιεχόμενο τῆς «κατηχήσεως», θὰ παρακολουθήσωμε στὰ ἐπόμενα κεφάλαια.

5. ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ

Ἐχομε τρῖνσει πῶς ἡ κατήχηση δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴ συστηματικὴ ἔκθεση τῶν ἀληθειῶν τοῦ χριστιανισμοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους.

Οἱ ἀλήθειες αὐτὲς διασώζονται στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ κληρονομοῦνται ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ μὲ τὴν Ἁγία Γραφή καὶ τὴν Ἱερὰ Παράδοση.

Α) Ἁγία Γραφή εἶναι τὸ σύνολο τῶν θεόπνευστων βιβλίων τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, στὰ ὁποῖα βρίσκομε διατυπωμένο τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ἀγάπης του γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη προετοιμάζει, ὅπως εἴπαμε, τὸν ἐρχομὸ τοῦ Χριστοῦ στὸν κόσμον καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη περιγράφει αὐτὸν τὸν ἐρχομὸ καὶ τὴν ἰδρυση τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἔχει 49 βιβλία, πού τὰ χωρίζομε, ἀνάλογα μὲ τὸ περιεχόμενό τους, σὲ τρεῖς ὁμάδες : α) ἱστορικά, β) διδακτικά ἢ ποιητικά καὶ γ) προφητικά.

Στὰ ἱστορικά βιβλία κατατάσσονται : ἡ Πεντάτευχος, οἱ Κριτές, τὰ βιβλία τῶν Βασιλειῶν κ.ἄ.

Στὰ διδακτικά ἢ ποιητικά οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ, οἱ Παροιμίαι, ὁ Ἰώβ, τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων, ὁ Ἐκκλησιαστής κ.ἄ.

Στὰ προφητικά τέλος βιβλία κατατάσσομε τὰ βιβλία τῶν δώδεκα « Μικρῶν », ὅπως λέγονται, Προφητῶν καὶ τῶν τεσσάρων « Μεγάλων », τοῦ Ἡσαΐα, τοῦ Ἰερεμίου, τοῦ Ἐζεκιήλ καὶ τοῦ Δανιήλ.

Ἡ Καινὴ Διαθήκη. Καὶ τὰ 27 βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης γράφτηκαν στὴν ἑλληνικὴ (« κοινὴ » = δημοτικὴ) γλῶσσα τῆς ἐποχῆς τοῦ Κυρίου. Ἀναφέρονται στὴ ζωὴ, τὰ θαύματα καὶ τὴ διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴ δραστηριότητα τῶν Ἀποστόλων. Χωρίζονται καὶ τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὅπως καὶ τῆς Παλαιᾶς, σέ : ἱστορικά, διδακτικά καὶ προφητικά.

Τὰ ἱστορικά βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι : Τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια (Μάρκου, Ματθαίου, Λουκᾶ καὶ Ἰωάννη) καὶ οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (συγγραφέας τους ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς).

Τὰ διδακτικά βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι : Οἱ Ἐπιστολὲς τοῦ Ἀποστόλου τῶν ἐθνῶν Παύλου καὶ οἱ ἑπτὰ « Καθολικὲς » τῶν Ἀποστόλων Πέτρου, Ἰωάννου καὶ Ἰακώβου. Ὀνομάστηκαν « καθολικὲς », γιὰτὶ ἀντίθετα μὲ τὶς ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου, πού ἀπευθύνονται πρὸς ὀρισμένα πρόσωπα ἢ στοὺς κατοίκους μιᾶς πόλης ἢ περιοχῆς, αὐτὲς οἱ ἑπτὰ ἐπιστολὲς ἀπευθύνονται πρὸς ὅλοκληρο τὸ « πλῆρωμα » τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ προφητικὸ βιβλίον τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι ἡ « Ἀποκάλυψις » τοῦ Ἰωάννη. Γράφτηκε ἀπὸ τὸν Εὐαγγελιστὴ τῆς ἀγά-

πης στην Πάτμο, όπου είχε εξοριστεί στα τέλη του πρώτου αιώνα μ.Χ. ο μεγάλος Ἀπόστολος.

Με δυνατές εικόνες και μεγαλειώδεις παρομοιώσεις και μεταφορές, ο Ἰωάννης βλέπει μέσα στο σκοτεινό μέλλον τις αγωνίες, τους αγῶνες, τις θυσίες ἀλλὰ καὶ τὸ θρίαμβο τοῦ χριστιανισμοῦ.

Πρὶν νὰ κλείσωμε τὸ λόγο γιὰ τὰ βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς, πρέπει νὰ τονίσωμε τὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴ «θεοπνευστία» τους. «Πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος», δίδαξε ὁ Ἀπόστολος Πέτρος καὶ ἡ Ἐκκλησία πάντοτε ὑποστήριξε πῶς ὁ Θεὸς φώτισε τοὺς ἀπλοὺς καὶ ἀγράμματους πολλὰς φορές συγγραφεῖς τῶν βιβλίων, νὰ γράφουν καὶ νὰ ἀναλύσουν ἰδέες καὶ ἔννοιες ποὺ ἦταν πάνω ἀπὸ τὴ δύναμή τους.

Β' Ἱερὰ Παράδοση. Ὅταν λέμε Ἱερὰ Παράδοση, ἐννοοῦμε τὴ διδασκαλία τοῦ χριστιανισμοῦ, ὅπως τὴν πίστεψε ὁ μὲν φωνὰ καὶ τὴν ἔζησε ἡ Ἐκκλησία. Δηλαδή, τὶς ἀλήθειες ἐκεῖνες τοῦ χριστιανισμοῦ ποὺ τὶς ἀποδέχτηκαν ὅλοι οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Ὑπάρχει ἓνας πολὺ ὠραῖος καὶ ἀρχαῖος ὀρισμὸς ποὺ λέει: «Ἱερὰ Παράδοσις εἶναι ὅ,τι πάντοτε, πανταχοῦ καὶ ὑπὸ πάντων ἐπιστεύθη». Τὴν κοινὴ αὐτὴ ἀποδοχὴ τῶν ἀληθειῶν τοῦ χριστιανισμοῦ, τὴ βρίσκουμε μέσα στὸ σύμβολο τῆς πίστεως (σύμβολο Νικαίας - Κωνσταντινουπόλεως), στὶς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ στὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.

Πολλὰς φορές οἱ ἀλήθειες αὐτὲς περιγράφονται πολὺ ἀμυδρὰ στὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Γι' αὐτὸ καὶ κατὰ τὴν ἀνάπτυξή τους, δημιουργήθηκαν πολὺ συχνὰ ἀντίθετες γνῶμες. Ἀλλες φορές πάλι ὀρισμένοι ἄνθρωποι προσπάθησαν νὰ ἐξηγήσουν μὲ δικό τους τρόπο ὀρισμένες χριστιανικὲς ἀλήθειες καὶ ἔπεσαν σὲ πλάνη. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ὀνομάστηκαν αἵρετικοί.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ
ΤΗΣ
ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ

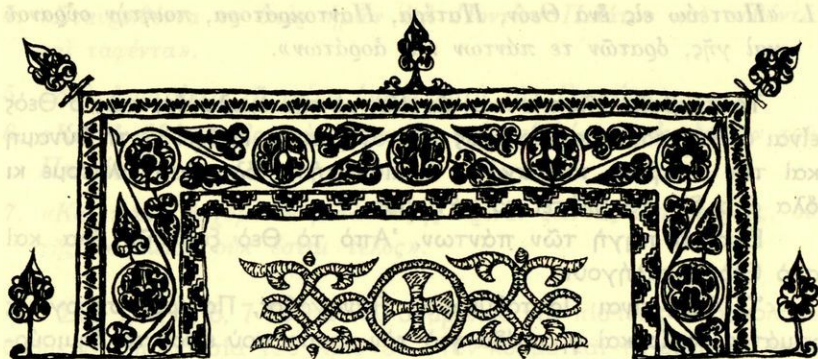
~~ΔΙΟΓΜΑΤΙΚΟ~~

Όπως είδαμε στην Εκκλησιαστική Ιστορία, η πρώτη και η δεύτερη Οικουμενική Σύνοδοι (325 και 381 μ.Χ.) διατυπώσανε μέσα σε δώδεκα «άρθρα» τη διδασκαλία του Χριστιανισμού, για τον Τριαδικό Θεό (Πατέρα, Υιόν και Άγιο Πνεύμα), για το Μυστήριο της Ζωής αιώνιας, για την Έκκλησία και τη μέλλουσα ζωή.

Αυτή η περιληπτική δηλώθηκε ονομάστηκε «σύμβολο της πίστεως». Μας δίνει όλο το μυστηριακό περιεχόμενο της χριστιανικής θρησκείας, που μόνο με τη πίστη μπορούμε να νιώσουμε.

Η πίστη, αυτό το μυστικό μονοπάτι που βρίσκεται η ψυχή μας για να φτάσει στο Θεό, είναι η δύναμη που μας φέρνει κοντά στις μεγάλες και πάνω από την ανθρώπινη λογική αλήθειες του Χριστιανισμού. Μόνο με την πίστη πηδύμε κοντά στο μυστήριο και γευόμαστε τη συγκίνησή του. Χωρίς την πίστη και μόνο με τη γνώση, είναι αδύνατο να μας «ἀποκαλυφθούν» οι κρυμμένες, μυστηριακές αλήθειες του Χριστιανισμού.

Άλλα δε είδαμε να δοθεί ένα - ένα τα «άρθρα» του συμβόλου της πίστεως, που αποτελούν βασικά «δόγματα» της Έκκλησίας μας.

ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

Όπως είδαμε στην εκκλησιαστική ιστορία, η πρώτη και η δεύτερη Οικουμενικές σύνοδοι (325 και 381 μ.Χ.) διατυπώσανε μέσα σε δώδεκα «άρθρα», τη διδασκαλία του χριστιανισμού, για τον Τριαδικό Θεό (Πατέρα, Υιόν και Άγιο Πνεῦμα), για τὸ Μυστήριο τῆς Σωτηρίας, για τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴ μέλλουσα ζωή.

Αὐτὴ ἡ περιληπτικὴ ὁμολογία ὀνομάστηκε «σύμβολο τῆς πίστεως». Μᾶς δίνει ὅλο τὸ μυστηριακὸ περιεχόμενο τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, πού μόνο μὲ τὴν πίστη μποροῦμε νὰ νιώσωμε.

Ἡ πίστη, αὐτὸ τὸ μυστικὸ μονοπάτι πού βρίσκει ἡ ψυχὴ μας γιὰ νὰ φτάσῃ στὸ Θεό, εἶναι ἡ δύναμη πού μᾶς φέρνει κοντὰ στὶς μεγάλες καὶ πάνω ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη λογικὴ ἀλήθειες τοῦ χριστιανισμοῦ. Μόνο μὲ τὴν πίστη πᾶμε κοντὰ στὸ μυστήριο καὶ γευόμαστε τὴ συγκίνησή του. Χωρὶς τὴν πίστη καὶ μόνο μὲ τὴ γνώση, εἶναι ἀδύνατο νὰ μᾶς «ἀποκαλυφθοῦν» οἱ κρυμμένες, μυστηριακὲς ἀλήθειες τοῦ χριστιανισμοῦ.

Ἀλλὰ ὡς ἔρθωμε νὰ δοῦμε ἓνα - ἓνα τὰ «άρθρα» τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως, πού ἀποτελοῦν βασικὰ «δόγματα» τῆς Ἐκκλησίας μας :

1. «Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα, Παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων».

Τὸ σύμβολο τῆς πίστεως ἀρχίζει μὲ τὴν ὁμολογία, πῶς ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Παντοδύναμος Πατέρας τῶν ἀνθρώπων κι ἔχει μὲ τὴ δύναμη καὶ τὴν πατρικὴ του ἀγάπη δημιουργήσει ὅλα ὅσα βλέπομε κι ὅλα ὅσα δὲν τὰ βλέπει τὸ μάτι μας.

Εἶναι ἡ πηγὴ τῶν πάντων. Ἀπὸ τὸ Θεὸ ξεκινοῦν ὅλα καὶ στὸ Θεὸ καταλήγουν.

Ὁ Θεὸς εἶναι Παντοδύναμος, Πανάγαθος, Πατέρας στοργικὸς γεμάτος σοφία καὶ φροντίδα γιὰ τὸν κόσμον ποὺ εἶναι τὸ δημιούργημα του. Δημιούργησε τὸν κόσμον ἀπὸ ἀγάπη καὶ ἀπὸ τότε τὸν παρακολουθεῖ, προνοεῖ καὶ φροντίζει γι' αὐτόν, γιὰ τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα! Τὰ γήινα καὶ τὰ πνευματικά. Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἀγγέλους.

Σὲ μιὰ προσευχὴ τῆς Ἐκκλησίας μας λέμε πῶς ὁ Θεὸς εἶναι «ὁ πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν, ὁ θησαυρὸς τῶν ἀγαθῶν καὶ ζωῆς χορηγός».

2. «Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο».

Μὲ τὸ δεύτερο ἄρθρο ὁμολογοῦμε τὴν πίστη μας στὸ Χριστό, ποὺ εἶναι τὸ δεύτερο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος. Εἶναι ὁ Μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ποὺ γεννήθηκε πρὶν γίνουν οἱ αἰῶνες. Εἶναι φῶς ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ. Εἶναι «ὁμοούσιος» μὲ τὸν Πατέρα Του, δηλαδὴ ἔχουν μιὰ οὐσία. Δὲν πλάστηκε ὅπως δημιουργήθηκαν τὰ ἄλλα πλάσματα τῆς Δημιουργίας, ἀλλὰ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα Του, σὰ φῶς ἀπὸ τὸ φῶς Του. Μὲ τὸ Χριστό, τὸ Λόγο Του, ὁ Θεὸς Πατέρας καὶ Δημιουργὸς δημιούργησε τὰ πάντα. Μὲ τὸ Λόγο εἶπε κι ἔγιναν, διάταξε καὶ πλάστηκαν, ὅπως λέει ὁ ποιητὴς καὶ προφῆτης Δαβίδ.

3. «Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα».

4. «Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα».
5. «Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς».
6. «Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς».
7. «Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος».

Στὰ 3, 4, 5, 6, 7 ἄρθρα τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως παρακολουθοῦμε τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ στὸν κόσμον καὶ τὴ σημασία ποὺ ἔχει ἡ θυσία Του γιὰ τὴ σωτηρία μας.

Κατεβαίνει στὴ γῆ καὶ γίνεται ἄνθρωπος ἀπὸ μιὰ ἀγνὴ κόρη, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ νὰ μᾶς ἀνυψώσῃ.

Γιὰ τὴ λύτρωσή μας ὑποφέρει καὶ βασανίζεται σὰν ἄνθρωπος στὸν καιρὸ τοῦ Ποντίου Πιλάτου, καταδικάζεται στὸν ἀτιμωτικὸ σταυρικὸ θάνατον καὶ πεθαίνει στὸ Γολγοθᾶ γιὰ μᾶς, σὰν ἄνθρωπος. Ἀλλὰ τὴν τρίτη ἡμέρα θὰ ἀναστηθῇ, θὰ ἀναληφθῇ στοὺς οὐρανοὺς καὶ θὰ καθίσῃ στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα Του. Θὰ ξανάρθῃ, ὄχι ταπεινὸς καὶ καταφρονημένος ὅπως τὴν πρώτη φορά, ἀλλὰ μὲ δόξα καὶ δύναμη, γιὰ νὰ κρίνῃ τοὺς ζωντανούς καὶ τοὺς πεθαμένους· καὶ ἡ βασιλεία Του δὲ θὰ τελειώσῃ ποτέ.

2. ΤΑ ὙΠΟΛΟΙΠΑ ἈΡΘΡΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΛΟΥ

Στὸ ὄγδοο ἄρθρο τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως διατυπώνεται ἡ πίστη μας στὸ τρίτο πρόσωπο τῆς Ἀγίας Τριάδος, τὸ Ἅγιο Πνεῦμα.

8. «Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν».

Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι τὸ τρίτο ἰσότιμο πρόσωπο τῆς Ἀγίας Τριάδος. Δὲν εἶναι χτίσμα τοῦ Πατέρα, ὅπως δίδασκε ὁ αἰρετικὸς

Μακεδόνιος, αλλά κυρίαρχο, πηγή θεϊκής ζωής. Ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα «διὰ τοῦ Υἱοῦ» καὶ συμπροσκυνεῖται μαζί τους ἀπὸ τοὺς πιστοὺς.

Ἐκεῖνο φώτισε τὰ πνεύματα τῶν προφητῶν καὶ τῶν διδασκάλων, μὲ τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἀποκάλυψε στοὺς ἀνθρώπους τὸ θέλημά Του. Τὴν ἡμέρα μάλιστα τῆς Πεντηκοστῆς, πού εἶναι ἡ γενέθλιος ἡμέρα τῆς Ἐκκλησίας, τὸ Ἅγιο Πνεῦμα κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ σὰ γλῶσσες φωτιᾶς, ἔκαψε καὶ ἐξαφάνισε τὸ φόβο τῶν Ἀποστόλων καὶ ἄναψε στὶς ψυχές τους τὴν πυρκαγιά τῆς χριστιανικῆς ἱεραποστολῆς.

9. *«Εἰς μίαν ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν».*

Μὲ τὸ ἄρθρο αὐτὸ ὁμολογοῦμε τὴν πίστη μας καὶ τὴν ἀφοσίωσή μας στὴν Ἐκκλησία, πού εἶναι «θεοσύστατη» γιατί τὴν ἱδρυσε ὁ ἴδιος ὁ Χριστός. Στὸ ἄρθρο αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία ὀνομάζεται Μία, ἁγία, καθολικὴ καὶ ἀποστολική. Ἔχει γιὰ σκοπὸ τῆς ν' ἀπλώση σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμο τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ συνεχίσῃ ἔτσι τὸ ἀπολυτρωτικὸ του ἔργο.

Μία εἶναι ἡ Ἐκκλησία γιατί ἓνας εἶναι ὁ ἱδρυτὴς της, ὁ Χριστός, ἓνα τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, πού τὴν ἐμπνέει καὶ μιὰ ἡ πίστη της. Ὡς τὴν ἐποχὴ τοῦ σχίσματος ἡ Ἐκκλησία ἦταν ἐνωμένη καὶ ἀδιάσπαστη. Ὑστερα ὁμως χωρίστηκε, ὅπως εἶδαμε στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία.

Ἀ γ ί α ὀνομάζεται ἡ Ἐκκλησία, γιατί ἀντλεῖ τὴν ἀγιότητά της ἀπὸ τὸν Ἅγιο Θεὸ καὶ τὴ μεταδίδει στοὺς πιστοὺς. Κ α θ ο λ ι κ ή, γιατί ἐπιδιώκει νὰ φέρῃ κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ Σταυροῦ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Μ' αὐτὰ τὰ λόγια ὁ Ἰησοῦς στέλνει τοὺς ἀποστόλους πρὸς ὅλα τὰ ἔθνη, δηλαδὴ τοὺς λαοὺς τῆς γῆς. Οἱ ἀπόστολοι πορεύτηκαν παντοῦ καὶ κήρυξαν τὸ Εὐαγγέλιο. Δίκαια λοιπὸν ἡ Ἐκκλησία ὀνομάζεται καὶ ἀ π ο σ τ ο λ ι κ ή. Τοὺς ἀποστόλους διαδέχτηκαν οἱ κληρικοί, πού πῆραν τὴν χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ πού συνεχίζουν τὴν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μέχρι σήμερα.

10. *«Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν».*

Στο δέκατο άρθρο διατυπώνεται η όμολογία στην πίστη της λυτρωτικής άξίας του βαπτίσματος. Το βάπτισμα, το πρώτο από τα έπτά μυστήρια της Έκκλησίας μας, σβήνει τις άμαρτίες του ανθρώπου και τον άξιώνει νά λάβη μέρος, καθαρός και ξαναγεννημένος, στη ζωή της Έκκλησίας.

11. «Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν».

12. «Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν».

Με τὰ δύο αὐτὰ τελευταῖα ἄρθρα τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως, όμολογοῦμε τὴν πίστη μας στὴ ζωὴ, ποὺ εἶναι πρὶν πέρα ἀπὸ τὸν τάφο καὶ τὴν προσδοκία τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν. Εἶναι μιὰ παλιὰ διδασκαλία τῆς Έκκλησίας, ἡ διδασκαλία γιὰ τὴ μέλλουσα ζωὴ. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος διατυπώνει μὲ πολὺ ὠραῖο τρόπο τὴν προσδοκία τῆς αἰωνιότητος. «Δὲν ἔχομε ἐδῶ πολιτεία — πατρίδα ποὺ νὰ μένη σταθερὴ καὶ παντοτινὴ, μὰ ἀποζητοῦμε τὴ μελλοντικὴ καὶ αἰώνια πολιτεία - πατρίδα». Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ δυναμώνει τὴν πίστη μας σὲ μιὰ μελλοντικὴ αἰώνια ζωὴ, μέσα σ' ἓνα καινούριο κόσμος, χωρὶς ἰσκιους καὶ ἀτέλειες, ποὺ πάνω του θὰ λάμπη ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα. Ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ τοῦ κόσμου θὰ γίνῃ μὲ τὴ φοβερὴ καὶ ἐνδοξη Δευτέρα Παρουσία, ποὺ θὰ ῥθῃ ξαφνικὰ σ' ἓναν μυστικὸ χρόνο, ποὺ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ τὸν ὑπολογίση.

3 ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΓΕΝΙΚΑ

Ἡ λέξη «μυστήριον» προέρχεται ἀπὸ τὸ ρῆμα «μύω», ποὺ σημαίνει κλείνω τὸ στόμα μου καὶ τὰ μάτια, γιὰ νὰ μὴ δῶ ἢ νὰ μὴν πῶ κάτι ποὺ εἶναι μυστικό.

Ἡ λέξη «μυστήριον» ἔχει δύο σημασίες. Στὴν πρώτη μὲ τὴ λέξη «μυστήριον» ἐννοοῦμε ὅλες τὶς βαθιές καὶ πάνω ἀπὸ τὴ στενὴ λογικὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀλήθειες, ποὺ μόνο μὲ τὴν πίστη μας, ὅπως εἶπαμε, μπορούμε νὰ γνωρίσωμε. Στὴ δεύτερη μὲ τὴ λέξη «Μυστήριον» ἐννοοῦμε τὶς τελετὲς τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ἔχουν ἰδρυθῆ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Χριστὸ καὶ τοὺς Ἀποστόλους καὶ στὶς ὁποῖες τελετὲς μεταδίδεται μὲ ὑπερφυσικὸ τρόπο ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ. Στὴν πρώτη περίπτωση χαρακτηριστικὰ «μυστήρια» εἶναι τὰ δόγματα τῆς Ἀγίας Τριάδος, ἡ ἐνανθρώπιση τοῦ Θεοῦ, ἡ Σταύρωση καὶ ἡ Ἀνάστασις Του καὶ ἡ μέλλουσα ζωὴ καὶ κρίσις.

Κυρίως ὅμως ὅταν λέμε «μυστήρια» ἐννοοῦμε τὶς ἱερὲς τελετὲς, ποὺ προσφέρουν στοὺς Χριστιανοὺς τὴ θεία χάρις. Τὰ μυστήρια

είναι έπτά : Τò βάπτισμα, τò χρίσμα, ή εξομολόγηση, ή Θεία Εύχαριστία, ό γάμος, τò εύχέλαιο και ή ιεροσύνη.

Τά μυστήρια χωρίζονται σέ δύο κατηγορίες. Στα ύποχρεωτικά και στα προαιρετικά και αυτά πάλι σέ έπαναλαμβανόμενα και μη έπαναλαμβανόμενα. Έποχρεωτικά είναι τά μυστήρια εκείνα, στα όποια πρέπει νά συμμετέχη κάθε χριστιανός κι αυτά είναι τò βάπτισμα, τò χρίσμα, ή εξομολόγηση και ή Εύχαριστία.

Προαιρετικά είναι εκείνα, πού επιτρέπουν στόν πιστό νά τά διαλέξη και είναι ή ιεροσύνη, ό γάμος και τò εύχέλαιο.

Τά έπαναλαμβανόμενα μυστήρια λέγονται έτσι, γιατί μπορεί κανείς νά πάρη μέρος σ' αυτά περισσότερες φορές και είναι : ή μετάνοια, ή Θεία Εύχαριστία, ό γάμος και τò εύχέλαιο.

Τά υπόλοιπα λέγονται μη έπαναλαμβανόμενα, γιατί μόνο μία φορά επιτρέπεται ή συμμετοχή του πιστού σ' αυτά.

Σέ κάθε μυστήριο υπάρχουν δύο στοιχεία : τò όρατό και τò άόρατο. Όρατό στοιχείο είναι ό φανερός τρόπος τελετής, εύχες κλπ. Άόρατο στοιχείο είναι ό μυστικός τρόπος μέ τόν όποιο μεταδίδεται στους πιστούς ή θεία χάρη.

4. ΤΟ ΒΑΠΤΙΣΜΑ

Όπως είπαμε κι άλλο, τò βάπτισμα είναι τò μυστήριο πού σβήνει τις άμαρτίες του ανθρώπου και τόν αξιώνει νά λάβη μέρος καθαρός και « ξαναγεννημένος » στη ζωή τής Έκκλησίας. Μέ τò όρατό στοιχείο τής τριπλής καταδύσεως και ανάδύσεως του πιστού στο άγιασμένο νερό, εξαλείφεται τò προπατορικό άμάρτημα και κάθε άλλη άμαρτία του.

Τò βάπτισμα τò ίδρυσε ό ίδιος ό Χριστός μέ τή φράση του πρòς τους άποστόλους : « Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τά έθνη, βαπτίζοντες αυτούς εις τò όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος ». | Και ό ίδιος ό Κύριος, παρ' όλο πού ήταν άναμάρτητος, βαπτίστηκε από τόν 'Ιωάννη, για νά μάς δώση ένα υπόδειγμα. |

Στά πρώτα χρόνια του χριστιανισμού οί άνθρωποι βαπτίζονταν σέ μεγάλη ήλικία, άφου πρώτα περνούσαν από τò στάδιο τής

κατηχήσεως (κατηχούμενοι). Ἀργότερα καθιερώθηκε ὁ νηπιοβαπτισμός. Ὁ ἄνθρωπος μπαίνει στή χριστιανική κοινωνία μέ τὸ βάπτισμα, ὅταν ἀκόμα εἶναι νήπιος. Ἡ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία χρησιμοποιεῖ τὴν τριπλὴ κατὰδυση καὶ ἀνάδυση τοῦ πιστοῦ στοῦ νερό, ἐνῶ ἡ καθολικὴ καὶ τῶν διαμαρτυρουμένων τὸ τελοῦν μέ τὸ ράντισμα.

5. ΤΟ ΧΡΙΣΜΑ

Ἀμέσως μετὰ τὸ βάπτισμα στήν ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τελεῖται καὶ τὸ μυστήριον τοῦ χρίσματος. Μὲ τὸ μυστήριον αὐτὸ μεταδίδεται στοῦ νεοφώτιστο πιστὸ ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, γιὰ νὰ ἐνισχύση καὶ νὰ τελειοποιήσῃ μ' αὐτὴν τὴ ζωὴ του. Ἀπὸ τὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἔχομε τὴν πληροφορίαν ὅτι οἱ μαθητὲς τοῦ Κυρίου μετέδιδαν τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, θέτοντας τὸ χερί τους πάνω στοῦ κεφάλι τῶν πιστῶν.

Ἀργότερα αὐτὴ ἡ «ἐπίθεσις τῶν χειρῶν» ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὸ χρίσμα μέ τὸ Ἅγιο Μύρο. Τὸ Ἅγιο Μύρο εἶναι ἓνα μείγμα ἀπὸ σαράντα περίπου ἀρωματικὰς οὐσίαις, μέ τὶς ὁποῖες ὁ ἱερέας ἢ ὁ ἐπίσκοπος ἀλείφει τὰ διάφορα μέλη τοῦ σώματος τοῦ πιστοῦ. Σὲ κάθε «χρῖση» λέει τὴ φράση: «*σφραγὶς δωρεᾶς Πνεύματος Ἁγίου, Ἀμὴν*». Χρίνται τὰ πόδια τοῦ πιστοῦ, γιὰ νὰ τὸν ὁδηγοῦν σὲ δρόμους δικαιοσύνης καὶ ἀγάπης. Τὰ χέρια του, γιὰ νὰ κάνουν μόνον τὸ καλόν. Τὸ κεφάλι του, γιὰ νὰ σκέπτεται πάντα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Τὸ στῆθος του, γιὰ νὰ γεμίσῃ αἰσθήματα χριστιανικά. Τ' αὐτιά του, γιὰ ν' ἀκοῦνε μόνον ἀγαθὰ λόγια καὶ τὸ στόμα, γιὰ νὰ βγαίνουν ἀπ' αὐτὸ μονάχα δοξολογίαι γιὰ τὸ Θεὸ καὶ λόγια ἀγάπης καὶ καλοσύνης γιὰ τοὺς ἀνθρώπους.

Οἱ Ἐκκλησίαι παρασκευάζουν τὸ Ἅγιο Μύρο κάθε Μεγάλῃ Πέμπτῃ. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος γιὰ νὰ δείξῃ τὴν τιμὴ καὶ τὸ σεβασμὸ πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως προμηθεύεται ἀπὸ ἐκεῖ ἔτοιμον τὸ Ἅγιο Μύρο.

6. Η ΜΕΤΑΝΟΙΑ

Ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἓνας ἀγώνας γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τὴν τήρησιν τοῦ θείου νόμου. Σ' αὐτὸν τὸν ἀγώνα,

πολύ συχνά, ο άνθρωπος λυγίζει και πέφτει. Αυτό δεν πρέπει όμως να τον αποκαρδιώνει. Ἡ πτώση τότε είναι τραγική για έναν άνθρωπο, όταν μέσα στον άνθρωπο αυτό δε λειτουργήσει το συναίσθημα της μεταμέλειας και η λαχτάρα να ξανακερδίσει το αγαθό. Σ' αυτό το δύσκολο αγώνα η Ἐκκλησία προσφέρει, σαν πολύτιμο στήριγμα, το μυστήριο της μετανοίας. Ὅσο μεγάλη κι ἂν είναι ἡ ἁμαρτία ενός ανθρώπου, πιό μεγάλη και ἀποτελεσματική είναι ἡ ἀγάπη και ἡ συγγνώμη τοῦ Θεοῦ. «Ὅπου ὑπερεπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις», λέει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Δηλαδή, ὅπου πλήθυνε ἀπελπιστικά τὸ σκοτάδι τῆς ἁμαρτίας, ἐκεῖ ἦρθε κι ἔλαμψε ἐκθαμβωτικά τὸ φῶς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς χάρις τοῦ Θεοῦ.

Στὸν πνευματικὸ ἀγώνα τῶν ἀνθρώπων ἡ Ἐκκλησία συμπαραστάθηκε μὲ ὀρισμένους κληρικούς, πού εἶχαν μιὰ ἰδιαίτερη ἱκανότητα νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ τοὺς κουρασμένους ψυχικά χριστιανούς καὶ νὰ τοὺς ἐνισχύουν. Αὐτοὶ οἱ κληρικοί, μὲ μόρφωση, ψυχολογικὴ πείρα καὶ ἀπέραντη κατανόηση, λέγονται «πνευματικοί». Μὲ τρόπο μυστικὸ ἀνοίγουν τὶς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων καὶ τὶς ἀλαφρώνουν ἀπὸ τὸ βάρος τους. Ὁ ἄνθρωπος ξεκλειδώνει τὴν ψυχὴ του, ἀκουμπᾷ τὸ φορτίο τῆς στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ πνευματικὸς διοχετεύει στὴν ψυχὴ τοῦ πιστοῦ τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.

7. Η ΘΕΙΑ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Καὶ τὸ μυστήριο αὐτὸ ἰδρύθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Χριστὸ στὸ ὑπερῶο τῆς Σιών (Ἱερουσαλήμ) τὴν τραγικὴ ἡμέρα τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. Ἦταν ἡ τελευταία φορὰ πού ὁ Κύριος ἔτρωγε μὲ τοὺς μαθητές Του. Ἡ ἀτμόσφαιρα ἦταν βαριά ἀπὸ τὰ προμηνύματα τοῦ θανάτου. Ὁ Χριστὸς ἀγκαλιάζει στοργικά μὲ τὸ βλέμμα Του τοὺς μαθητές Του, εὐλογεῖ τὸ ψωμί, τοὺς τὸ μοιράζει καὶ λέει: «Λάβετε φάγετε· τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν». Ὑστερα εὐλογεῖ τὸ κρασί καί, προσφέροντάς το νὰ πιοῦν, τοὺς λέει: «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο ἐστὶ τὸ αἷμά μου τὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν». Καὶ ὕστερα, ἀφοῦ τοὺς ξανακοίταξε ὅλους ἕναν ἕνα, τοὺς εἶπε: «Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν», δηλαδή αὐτὸ

νά τὸ ἐπαναλαμβάνετε πάντα γιὰ νὰ μὲ θυμᾶστε. Ἀπὸ τότε καθιερώθηκε τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ποὺ ἀποτελεῖ τὸν κεντρικὸ πυρῆνα τῆς λειτουργίας. Τὴν ὥρα τῆς μετουσιώσεως, ποὺ εἶναι ἡ πιὸ φοβερὴ στιγμή τῆς θείας λειτουργίας, ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος μετατρέπονται σὲ ἀληθινὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Μὲ τὸ μυστήριον αὐτό, ποὺ λέγεται καὶ Θεία Μετάληψη καὶ Θεία Κοινωνία, ὁ Χριστιανὸς συμμετέχει στὴ λύτρωση καὶ ἐνώνεται καὶ γίνεται ἓνα μὲ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Τὸ μυστήριον αὐτό λέγεται ἀκόμα καὶ «Εὐχαριστία» γιατί ὁ Χριστὸς πρὶν νὰ μοιράσῃ τὸν ἄρτο καὶ τὸν οἶνο στοὺς μαθητὲς του ἐκείνη τὴ δραματικὴ ὥρα τοῦ «Μυστικοῦ Δείπνου», ὕψωσε τὰ μάτια στὸν οὐρανὸ καὶ εὐχαρίστησε τὸν Πατέρα Του.

Τὸ μυστήριον τῆς Εὐχαριστίας μᾶς ἀξιώνει νὰ ζοῦμε μέσα στὴ χάρι καὶ τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ. M

8. Η ΙΕΡΟΣΥΝΗ

Μ' αὐτὸ τὸ μυστήριον συνεχίζεται ἡ ἀποστολικὴ διαδοχὴ στοὺς κληρικοὺς τῆς Ἐκκλησίας. Μὲ εἰδικὴ τελετὴ ὁ ἐπίσκοπος ἐπιθέτει τὸ χέρι του πάνω στὸ κεφάλι τοῦ ὑποψήφιου κληρικοῦ καὶ τοῦ μεταδίδει τὴ θεία χάρι, ποὺ συμπληρώνει καὶ διορθώνει τὶς ἀνθρώπινες ἀτέλειες καὶ δυναμώνει τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία στὸ δύσκολο ἔργο ποὺ εἶναι τὸ νὰ καθοδηγῇς ψυχές.

Ἡ ἐπίθεσις τοῦ χεριοῦ τοῦ ἐπισκόπου πάνω στὸ κεφάλι τοῦ πιστοῦ λέγεται «χειροτονία» κι ἔρχεται ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς ἰδρύσεως τοῦ χριστιανισμοῦ, ὅταν οἱ ἀπόστολοι οἱ ἴδιοι ὀρίζανε στοὺς διάφορους τόπους τοὺς ἀντιπροσώπους τους.

Τρεῖς εἶναι βαθμοὶ τῆς ἱεροσύνης : Ὁ διάκονος, ὁ πρεσβύτερος καὶ ὁ ἐπίσκοπος.

Ὁ διάκονος στέκεται στὴν πρώτη βαθμίδα τῆς ἱεροσύνης, δὲν μπορεῖ νὰ τελέσῃ κανένα μυστήριον καὶ ἔχει σὰν ἀποστολὴ νὰ βοηθῇ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς ἐπισκόπους στὸ ἐκκλησιαστικὸ ἔργο.

Ὁ πρεσβύτερος κατέχει τὴ δεύτερη βαθμίδα τῆς ἱεροσύνης. Διοικεῖ τὴν Ἑνορία, ἓνα μικρὸ μέρος τῶν χριστιανῶν κάτω ἀπὸ τὴν ἐποπτεία τοῦ ἐπισκόπου τῆς περιοχῆς. Ὁ πρεσβύτερος τελεῖ ὅλα τὰ μυστήρια ἐκτὸς ἀπὸ τὴ χειροτονία.

Ο ἐπίσκοπος εἶναι ὁ ἀνώτερος βαθμὸς τῆς ἱεροσύνης, κρατεῖ στὰ χέρια του τὴν πνευματικὴ ἐξουσία καὶ φροντίζει ἀκοίμητος γιὰ τὸ ποίμνιο ποὺ τοῦ ἐμπιστεύθηκε ὁ Θεός. Μαζὶ μὲ τοὺς ἐπισκόπους ὅλης τῆς Ἐκκλησίας παίρνει μέρος στὴ διοίκηση, μετέχοντας δημοκρατικὰ στὸ σύνολο τῆς Ἱεραρχίας.

Μὲ τὸ μυστήριό τῆς ἱεροσύνης ἡ Ἐκκλησία μας ἀποκτᾷ τοὺς κληρικούς της, ποὺ ἔχουν χρέος νὰ ἀγρυπνοῦν γιὰ τὸ πνευματικὸ τοὺς ποίμνιο.

9. Ο ΓΑΜΟΣ

Μὲ τὴ συμμετοχὴ καὶ τὸ θαῦμα στὸ γάμο τῆς Κανᾶ, ποὺ ἀναφέρεται στὰ Εὐαγγέλια, ὁ Χριστὸς ἐγκρίνει καὶ εὐλογεῖ τὸ μυστήριό τοῦ γάμου. Ἀπὸ τότε ἡ Ἐκκλησία προσφέρει, σ' ἐκείνους ποὺ πρόκειται νὰ ἐνώσουν τὴ ζωὴ τους, τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, ποὺ θὰ τοὺς ἐνισχύσει στὴν κοινὴ καὶ τόσο δύσκολη ζωὴ. Μὲ τὸ Μυστήριό αὐτὸ τοῦ γάμου ἀγιάζεται ἓνας φυσικὸς ἀνθρώπινος δεσμός, ποὺ θὰ γίνη ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ θεμέλιο γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς οἰκογένειας.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος νοθετεῖ τοὺς χριστιανούς ποὺ πρόκειται νὰ συνδεθοῦν καί, ἀναπτύσσοντας τὴν ἀξία τοῦ Μυστηρίου, τὸ χαρακτηρίζει «μέγα». Ἀκριβῶς γι' αὐτὴ τὴ σοβαρότητα καὶ σπουδαιότητα τοῦ Μυστηρίου ἡ Ἐκκλησία μὲ μεγάλη δυσκολία ἐπιτρέπει τὴ διάλυση τοῦ γάμου.

✓ 10. ΤΟ ΕΥΧΕΛΑΙΟ

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων ὑπῆρχε ἡ συνήθεια ν' ἀλείφουν τοὺς ἄρρώστους μὲ ἀγιασμένο λάδι. Ὁ ἀδελφὸς Ἰάκωβος στὴν ἐπιστολὴ του συμβουλεύει τοὺς πιστοὺς: «*Ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος...*». (Ἰακ. 5, 14-16). Δηλαδή, εἶναι κάποιος ἄρρωστος ἀνάμεσά σας; ἂς καλέσει τοὺς πρεσβύτερους τῆς Ἐκκλησίας, κι ἀφοῦ προσευχηθοῦν γιὰ κεῖνον, ἂς τὸν ἀλείψουν μὲ λάδι στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως αὐτῆς θὰ σώσει

τόν κουρασμένο και άρρωστημένο άνθρωπο και θα γίνη καλά με την δύναμη του Κυρίου.

Ἡ Ἐκκλησία δὲν περιορίζει τὸ εὐχέλαιο μόνο στοὺς ἀρρώστους, τονίζει τὴν σημασία του καὶ γιὰ τοὺς ὑγιεῖς. Μὲ τὸ ἀγιασμένο λάδι ὁ πιστὸς ἐνισχύεται ἐσωτερικὰ καὶ καθαρίζεται ψυχικὰ. Ἡ ὀρθοδοξία ἔχει συνδέσει τὸ εὐχέλαιο μὲ τὰ Μυστήρια τῆς ἐξομολογήσεως καὶ τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Μάλιστα ὑπάρχει ἓνα ἔθιμο κάθε Μεγάλη Τετάρτη ἀπόγευμα νὰ τελεῖται τὸ Μυστήριον τοῦ εὐχελαίου στοὺς ναοὺς καὶ νὰ προετοιμάζωνται ἔτσι καλύτερα οἱ χριστιανοί, πού, σύμφωνα πάλι μὲ ἀρχαία συνήθεια, κοινωνοῦν τῇ Μεγάλῃ Πέμπτῃ σὲ ἀνάμνηση τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου.

Τὰ ὁρατὰ στοιχεῖα τοῦ εὐχελαίου εἶναι οἱ εὐχές καὶ τὰ ἀποσπάσματα τῆς Ἀγίας Γραφῆς, πού διαβάζονται κατὰ τὴ διάρκεια τῆς τελετῆς, καὶ τὸ ἀγιασμένο λάδι, μὲ τὸ ὁποῖο ὁ ἱερέας χρίει τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ χριστιανοῦ σὲ σχῆμα σταυροῦ.

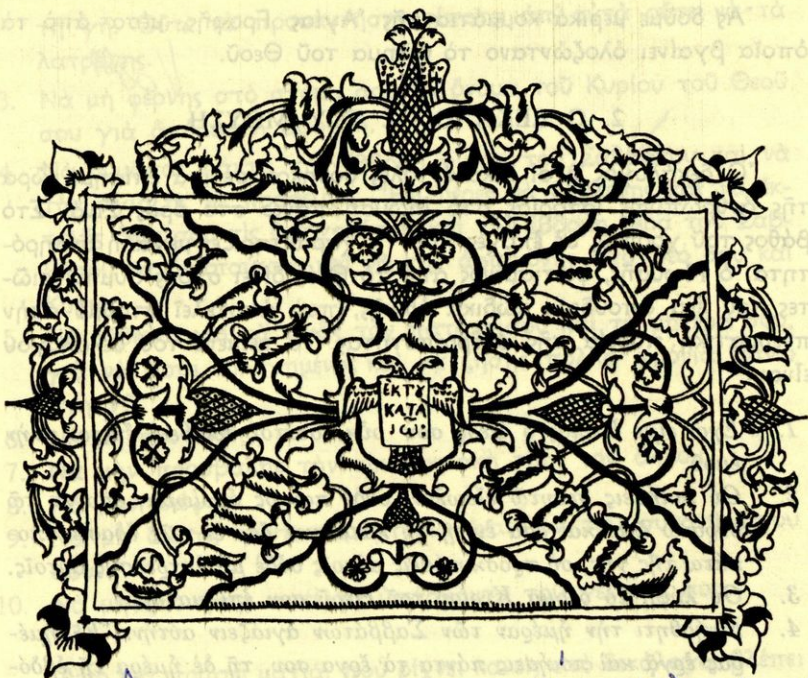
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΤΗΣ
ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ

ΗΘΙΚΟ

Ι. ΓΕΝΙΚΑ

Ο χριστιανισμός είναι η τελειότερη θρησκεία, που φάνηκε ποτέ στη γη. Την αποκάλυψε ο Ίδιος ο Θεός σε πρώτο στάδιο με το Μωυσή και τους προφήτες και πληροτικά με το Χριστό και τους Αποστόλους. Η ολοκλήρωση της Θείας Αποκαλύψεως βρίσκεται στο βιβλίο της Καινής Διαθήκης. Ο Θεός κατέβηκε, όταν ήρθε το πλήρωμα του χρόνου, στη γη, για να σώσει ο Ίδιος τους ανθρώπους. Περιμένει απ' όλους ν' αναύσουν το κάλεσμα Του, που βγαίνει καθαρό και ολοφάνερα μέσα από τις σελίδες της Αγίας Γραφής. Η Εκκλησία προοσιάζει καθ' ύλην μπροστά στους ανθρώπους το μήνυμά αυτό, που τους καλεί να το εφαρμόσουν στη ζωή τους. Βέβαια, ολοκληρή η Αγία Γραφή περιέχει αυτό το ήθη Ειδήγμα της Εκκλησίας, αλλά σε παρικό κείμενά της η Εκκλησία να διατυπώνεται με περισσότερη ακρίβεια και λεπτομέρεια.

1. ΓΕΝΙΚΑ

υ' μάλλον με' χρ' τωρα

Ὁ χριστιανισμὸς εἶναι ἡ τελειότερη θρησκεία, ποὺ φάνηκε ποτὲ στὴ γῆ. Τὴν ἀποκάλυψε ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς σὲ πρῶτο στάδιο μὲ τὸ Μωυσῆ καὶ τοὺς προφῆτες καὶ τελειωτικὰ μὲ τὸ Χριστὸ καὶ τοὺς Ἀποστόλους. Ἡ ὁλοκλήρωση τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως βρίσκεται στὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ὁ Θεὸς κατέβηκε, ὅταν ἦρθε τὸ πλῆρωμα τοῦ χρόνου, στὴ γῆ, γιὰ νὰ σώσῃ ὁ ἴδιος τοὺς ἀνθρώπους. Περιμένει ἀπ' ὅλους ν' ἀκούσουν τὸ κάλεσμά Του, ποὺ βγαίνει καθαρὸ καὶ ὁλοζώντανο μέσα ἀπὸ τὶς σελίδες τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Ἡ Ἐκκλησία παρουσιάζει καθημερινὰ μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους τὸ μήνυμα αὐτό, ποὺ τοὺς καλεῖ νὰ τὸ ἐφαρμόσουν στὴ ζωὴ τους. Βέβαια, ὁλόκληρη ἡ Ἀγία Γραφή περιέχει αὐτὸ τὸ ἠθικὸ διδάγμα τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ σὲ μερικὰ κείμενά της τὸ βρίσκομε νὰ διατυπώνεται μὲ περισσότερη ἀκρίβεια καὶ ζωντάνια.

“Ας δοῦμε μερικά κομμάτια τῆς Ἀγίας Γραφῆς, μέσα ἀπὸ τὰ ὁποῖα βγαίνει ὁλοζώντανο τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. *V2m*

2. Ο ΔΕΚΑΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΜΩΥΣΗ

Ὁ δεκάλογος ἢ οἱ δέκα ἐντολές δόθηκαν σὲ μιὰ ἐπίσημη ὥρα τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας στὸ Μωυσῆ πάνω στὸ ὄρος Σινά. Στὸ βάθος τοῦ χρόνου, σὲ ἐποχές πού τις χαρακτηρίζει μεγάλη σκληρότητα, ὁ Μωυσῆς, φωτισμένος ἀπὸ τὸ Θεό, δίνει στοὺς συμπατριῶτες του ἓνα σπουδαῖο κώδικα ἠθικῆς, πού ἀποτελεῖ σταθμὸ στὴν πνευματικὴ πορεία τῆς ἀνθρωπότητας. Τὸ κείμενο τοῦ δεκαλόγου εἶναι :

1. «Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου· οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.
2. Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασι· ὑποκάτω τῆς γῆς, οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς οὐδὲ μὴ λατρεύσῃς αὐτοῖς.
3. Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ.
4. Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν Σαββάτων ἁγιάζειν αὐτήν. Ἐξ ἡμέρας ἔργῳ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ Σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου.
5. Τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος ἔσῃ ἐπὶ τῆς γῆς.
6. Οὐ φονεύσεις.
7. Οὐ μοιχεύσεις.
8. Οὐ κλέψεις.
9. Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδοῇ.
10. Οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστίν».

(Ἐξοδ. Κ' 2 - 17)

Ἑρμηνεία τοῦ δεκαλόγου :

1. Ἐγὼ εἰμι ὁ Κύριος καὶ Θεός σου καὶ νὰ μὴν ὑπάρξουν ποτὲ πιά γιὰ σένα ἄλλοι θεοὶ ἐκτὸς ἀπὸ ἐμένα.
2. Νὰ μὴν κατασκευάσῃς γιὰ λατρευτικὴ χρῆση σου κανένα εἰδωλο οὔτε καμιὰ ἀπεικόνιση ἀπὸ κάθε τι πού εἶναι πάνω στὸν οὐρανὸ ἢ κάτω στὴ γῇ ἢ μέσα στὰ νερά, πού 'ναι κάτω ἀπ' *V*

- τῇ γῇ. Ούτε νὰ προσκυνήσης τίποτα ἀπ' αὐτὰ οὔτε νὰ τὰ λατρέψεις.
3. Νὰ μὴ φέρνης στοὶ στόμα σου τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου γιὰ ἀσήμεντη ἀφορμή.
 4. Νὰ θυμᾶσαι πάντα τὴν ἑβδομὴ ἡμέρα τοῦ Σαββάτου καὶ νὰ τὴν ἀγιάζης μὲ προσευχή. Ἐξί μέρες νὰ δουλεύης καὶ νὰ ἐκτελῇς ὅλες σου τίς ὑποχρεώσεις καὶ τὴν ἑβδομὴ μέρα τοῦ Σαββάτου νὰ ἀναπαύεσαι καὶ νὰ τὴν ἀφιερῶνς στοὺς Θεό σου καὶ Κύριο.
 5. Νὰ σέβεσαι καὶ νὰ τιμᾷς τὸν πατέρα σου καὶ τὴ μητέρα σου, γιὰ νὰ εἶσαι εὐλογημένος καὶ νὰ ζήσης πολλὰ χρόνια πάνω στὴ γῇ.
 6. Νὰ μὴ σκοτώσης.
 7. Νὰ μὴν προσβάλης τὴν οἰκογενειακὴ τιμὴ τοῦ ἄλλου.
 8. Νὰ μὴν κλέψης.
 9. Νὰ μὴ δώσης ψεύτικη μαρτυρία ἐναντίον τοῦ συνανθρώπου σου.
 10. Νὰ μὴ φθονήσης ποτὲ τὰ ὑπάρχοντα τοῦ γείτονά σου.

Ἀπὸ μιὰ πρώτη ματιά, ποὺ ρίχνει κανεὶς στοὺς δεκάλογον, βλέπει πὼς οἱ πρῶτες τέσσερις ἐντολὲς μᾶς διδάσκουν τὰ καθήκοντα ποὺ ἔχομε πρὸς τὸ Θεό, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιπες ἑξὶ μᾶς διδάσκουν τὰ καθήκοντα ποὺ ἔχομε ἀπέναντι στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

Μέσα σὲ κάθε μιὰ ἀπὸ τίς δέκα ἐντολὲς βρίσκεται καὶ ἀπὸ μιὰ βαθιὰ ἀλήθεια. Στὴν πρώτη ἐντολὴ ἐπίσημα καὶ γιὰ πάντα καθιερώνεται ἡ πνευματικὴ λατρεία τοῦ Ἐνὸς Θεοῦ. Μὲ τὴ δευτέρη ἐντολὴ ὁ Μωυσῆς θέλει νὰ ἀπομακρύνῃ τοὺς κινδύνους τῆς εἰδωλολατρείας. Καὶ ἔχει πολὺ δίκιο. Γιατὶ στὰ παλιὰ χρόνια πολλοὶ ἄνθρωποι, μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ πίστη, πίστεψαν καὶ λάτρεψαν τὰ δημιουργήματα ἀντὶ τὸ Δημιουργό.

Ἡ τρίτη ἐντολὴ προστατεύει τὴν ἱερότητα τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ καὶ συνιστᾷ νὰ ἀναφέρεται τὸ μεγάλο αὐτὸ ὄνομα μόνο σὲ πολὺ σοβαρὰς περιστάσεις.

Ἡ τέταρτη ἐντολὴ τονίζει τὴν ἀξία τῆς ἀναπαύσεως τὴν ἑβδομὴ μέρα καὶ καθιερώνει τὴν ὑποχρεωτικὴ ἀργία γιὰ κάθε ἑβδομάδα,

ἐπισημοποιώντας ἔτσι τὴ βαθύτερη ἀνάγκη, ποὺ ἔχει ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀναπαυθῇ ψυχικὰ καὶ σωματικὰ. Μὲ τὸ νὰ ἀφιερῶνῃ τὸ Σάββατο ἀποκλειστικὰ στὸ Θεὸ ὁ Μωυσῆς, τὸ καθιερώνει σὰν ἀπαράβατη ἡμέρα ἀργίας. Στὸ χριστιανισμό σὰν μέρα ἀργίας καθιερώθηκε ἡ μέρα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ποὺ ὀνομάστηκε Κυριακή.

Στὴν πέμπτη ἐντολὴ περιγράφονται τὰ καθήκοντα ποὺ ἔχουν τὰ παιδιὰ ἀπέναντι στοὺς γονεῖς τους.

Ὅταν ἀγαπᾷς καὶ σέβῃς τὸν πατέρα σου καὶ τὴ μητέρα σου, θὰ κερδίσης τὴ χαρά, ποὺ δίνει στὴ ζωὴ σου ἡ εὐλογία τους, καὶ τὰ χρόνια σου θὰ ᾿ναι πολλὰ καὶ φωτεινὰ σὲ τοῦτο τὸν κόσμο.

Στὴν ἕκτη ἐντολὴ μὲ μιὰ κοφτὴ φράση ὁ Μωυσῆς καταδικάζει τὸ φόνο. Κανένας δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀφαιρέσῃ τὴ ζωὴ τοῦ συνανθρώπου του. Ὁ σεβασμὸς τῆς ζωῆς τοῦ ἄλλου ξεκινᾷ ἀπὸ τὸ σεβασμὸ ποὺ πρέπει νὰ ἔχωμε στὸν ἑαυτὸ μας.

Στὴν ἑβδομὴ ἐντολὴ ὁ Μωυσῆς βάζει τὰ θεμέλια γιὰ μιὰ ἠθικὴ ζωὴ. Ἀπαγορεύοντας νὰ προσβάλλεται ἡ οἰκογενειακὴ τιμὴ χαρίζει στοὺς ἀνθρώπους μιὰ τίμια καὶ καθαρὴ ἐπικοινωνία.

Μὲ τὴν ὄγδοη ἐντολὴ καταδικάζει τὴν κλοπὴ, ποὺ εἶναι βλαβερὴ πράξη γιὰ κείνον ποὺ τὸν κλέβουν, ἀφοῦ τοῦ ἀφαιροῦν τὰ υπάρχοντα ποὺ τοῦ ἀνήκουν, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἐξευτελισμὸς καὶ ταπείνωση γιὰ τὸν κλέφτη.

Ἡ ἑνατὴ ἐντολὴ ἐπιβάλλει τὴν ἀλήθεια ποὺ πρέπει νὰ χαρακτηρίζῃ τὶς σχέσεις μας μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ καταδικάζει τὴν ψευδομαρτυρία. Ὑπάρχουν, δυστυχῶς, πάντα ἄνθρωποι ποὺ μὲ ἑλαφρὰ συνείδηση καταθέτουν εἰς βάρος τῶν ἄλλων ἀνθρώπων στοιχεῖα, ποὺ δὲν εἶναι ἀληθινὰ.

Στὴ δέκατη ἐντολὴ ὁ Μωυσῆς καταπολεμεῖ τὸ φθόνον, ποὺ πολλές φορὲς δηλητηριάζει τὴν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων. Ὁ σωστὸς ἄνθρωπος δὲ λυπᾶται, ἀλλὰ χαίρεται νὰ βλέπῃ τοὺς ἄλλους νὰ ᾿ναι εὐτυχισμένοι. Κι ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ καὶ μὲ κάθε τρόπο προσπαθεῖ νὰ τοὺς κάμῃ ὁ ἴδιος εὐτυχισμένους.

Στὸ σύντομο αὐτὸ διάγραμμα τοῦ δεκαλόγου εἶδαμε πῶς ὁ Μωυσῆς, ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, ἔκλεισε μέσα σὲ τόσα ἀπλά καὶ λίγα λόγια τόσες μεγάλες καὶ αἰώνιες ἀλήθειες. ✓

3. Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Στή συνομιλία Του με τη Σαμαρείτιδα ο Χριστός αποκάλυψε τη μεγάλη αλήθεια, πώς ο Θεός είναι πνεῦμα και πρέπει να τον λατρεύουμε πνευματικά. Δυστυχώς, πολύ συχνά, οι άνθρωποι απομακρύνονται από αυτή τη σημαντική διδασκαλία και προσπαθούν να επικοινωνήσουν με το Θεό με τρόπο ύλιστικό, πολλές φορές τυπικό και φλύαρο.

Μέσα στο Εὐαγγέλιο ἔχομε δοσμένο ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ Χριστοῦ τὸ σχέδιο μιᾶς προσευχῆς, πού, ἐπειδὴ ἀκριβῶς μᾶς τὴν ἔδωσεν ὁ Κύριος, ὀνομάζεται «Κυριακή». Εἶναι ἡ γνῶστί προσευχή τοῦ «Πάτερ ἡμῶν...»

Τὸ κείμενο τῆς Κυριακῆς προσευχῆς εἶναι :

« Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου·
ἐλθέτω ἡ βασιλεία Σου· γενηθήτω τὸ θέλημά Σου, ὡς ἐν οὐρανῷ
καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δός ἡμῖν σήμερον·
καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς
ὀφειλέταις ἡμῶν· καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ
ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ἀμήν».

(Ματθ. στ', 9 - 13)

Ἑρμηνεία τῆς προσευχῆς :

Πατέρα μας, πὺν εἶσαι στοὺς οὐρανοὺς, ὡς ἁγιασθῇ τὸ ὄνομά Σου
κι ὡς ἔλθῃ ἡ βασιλεία Σου, ὡς γίνῃ τὸ θέλημά Σου, ὅπως πάνω
στὸν οὐρανὸ ἀπ' τοὺς ἀγγέλους Σου ἔτσι καὶ δῶ κάτω στὴ γῇ ἀπὸ
τοὺς ἀνθρώπους. Τὸ ψωμί, πὺν μᾶς χρειάζεται γιὰ νὰ ζήσουμε,
δός μας το σήμερα καὶ συγχώρεσέ μας ὅλα τὰ σφάλματα, ὅπως καὶ
μεῖς μετὰ τῇ σειρᾷ μας πρέπει νὰ συγχωρέσωμε ἐκείνους πὺν μᾶς
ἀδίκησαν καὶ Σὲ παρακαλοῦμε μὴ μᾶς βάλῃς σὲ πειρασμούς, ἀλλὰ
σῶσέ μας ἀπὸ τὰ σχέδια τοῦ πονηροῦ. Ἀς γίνῃ.

Ἡ Κυριακὴ προσευχὴ μέσα στὶς λιγοστὲς τῆς φράσεις κλείνει
ἐναντὶ ὁλόκληρο κόσμον συναισθημάτων. Εἶναι μιὰ συνομιλία τοῦ παι-
διοῦ πρὸς τὸν πατέρα, γεμάτη ἀγάπη καὶ ἐμπιστοσύνη γιὰ τὴν
ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ. Δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώ-
ματος, πὺν νὰ μὴν περιέχεται στὴ συνομιλία αὐτὴ τοῦ πιστοῦ

πρὸς τὸ Θεό. Ἡ λαχτάρα τῶν ἀνθρώπων γιὰ νὰ κατέβῃ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ στὴ γῆ, εἶναι μιὰ πανάρχαιη δίψα. Παρακαλοῦμε τὸ Θεὸ στὴν Κυριακὴ προσευχὴ νὰ τηρηθῇ τὸ θέλημά Του ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ἄν γίνῃ αὐτό, τὶς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων θὰ πάψῃ νὰ τὶς ρυθμίζῃ τὸ μίσος καὶ τὸ συμφέρον, θὰ βασιλέψῃ στὴ γῆ ἡ εἰρήνη, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀγάπη.

Ὑστερα ἀπ' αὐτὰ τὰ πνευματικὰ αἰτήματα, ὁ χριστιανὸς, γνωρίζοντας πὼς δὲν εἶναι μόνο ψυχὴ ἀλλὰ εἶναι ταυτόχρονα καὶ σῶμα, γυρεύει ἀπὸ τὸ Θεὸ νὰ τὸν ἀξιώσῃ νὰ ἀπολαύσῃ ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς, ποὺ τοῦ εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ νὰ ζήσῃ. Χωρὶς πλεονεξία, με σοφρότητα, ζητεῖ ἀπὸ τὸ Θεὸ ὁ ἄνθρωπος τὸ καθημερινὸ ψωμί.

Ὑστερα δηλώνει στὸ Θεὸ πὼς ἔχει ξεχάσει τὶς παραλείψεις τῶν ἄλλων ἀπέναντί του καὶ τὸν παρακαλεῖ, στὴν ἀγάπη καὶ τῇ μακροθυμίᾳ του, νὰ τοῦ συγχωρέσῃ κάθε ἁμάρτημα.

Τὸν παρακαλεῖ τέλος νὰ μὴν τὸν βάλῃ σὲ πειρασμοὺς γιατί, σὰν ἄνθρωπος ποὺ εἶναι, κινδυνεύει νὰ κυλήσῃ πρὸς τὸ κακὸ. Κι ἡ προσευχὴ κλείνει με τὴν πανάρχαιη βιβλικὴ λέξη « Ἀμήν », ποὺ σημαίνει, ὥς γίνῃ ἡ μακάρι νὰ γίνῃ.

4. Η ΕΠΙ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΟΜΙΛΙΑ

Ἡ «Κυριακή προσευχή», πού εἶδαμε στό προηγούμενο κεφάλαιο, βρίσκεται στό τμήμα τοῦ Εὐαγγελίου, πού λέγεται: Ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία τοῦ Χριστοῦ. Μιά μέρα, πού τὰ πλήθη εἶχαν κατακλύσει τίς πλαγιές ἐνὸς βουνοῦ, ὁ Χριστὸς ἄρχισε νὰ διδάσκη μὲ ζωντανό, ὅπως πάντα, τρόπο γιὰ τὴ συμπλήρωση τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου μὲ τὸ δικό Του νόμο, τὸ νόμο τῆς ἀγάπης. Ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία εἶναι ἡ τελειότερη θρησκευτικὴ διδασκαλία, πού δόθηκε ποτὲ στοὺς ἀνθρώπους. Δείχνει, μὲ ἔντονο τρόπο, τὴ διαφορὰ ἐκείνων πού δίδασκαν οἱ ἀρχαῖοι ἀπὸ ἐκεῖνο πού ἔρχεται τώρα ὁ Χριστὸς νὰ φέρῃ σὰ μήνυμα στοὺς ἀνθρώπους. Στὴν παλιά ἀντίληψη «ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος» ὁ Χριστὸς ἔρχεται νὰ πῇ: ὅποιος σὲ ραπίσει «ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην». Ἄν κάποιος δηλαδὴ σὲ κτυπήσῃ ἀπὸ τὸ ἓνα μάγουλο, γύρισε ἀτάραχος καὶ γαλήνιος νὰ σὲ κτυπήσῃ κι ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἐδῶ δὲν καταδικάζει ἀπλῶς τὴν ἀντεκδίκηση ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ μᾶς ὑποδεικνύει κι ἓνα τρόπο καλοσύνης καὶ ἀνεξικακίας, μὲ τὸν ὁποῖο μποροῦμε νὰ αἰφνιδιάσωμε τὸν ἄλλον, ὅταν μὲ σταθερότητα καὶ ἡρεμία τοῦ προσφέρωμε καὶ τὸ ἄλλο πλευρὸ τοῦ προσώπου μας. Δὲν εἶναι καθόλου ἀπίθανο, τὸ χέρι, πού ἔρχεται ὀρμητικὸ νὰ μᾶς κτυπήσῃ, νὰ μείνῃ ἀναποφάσιστο καὶ μετέωρο.

Μιά ἄλλη ἀντίθεση τοῦ παλίου νόμου μὲ τὸν καινούριο εἶναι στό σημεῖο πού ὁ παλιὸς ὀρίζει τὸ «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου». Σ' αὐτὸ ὅμως τὸ παράγγελμα, ὁ Χριστὸς ἔρχεται νὰ δώσῃ τὴ δική του «καινὴ», δηλαδὴ καινούρια, ἐντολή, τὴν ἐντολή τῆς ἀγάπης. «*Εγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς*». (Ματθ. Ε, 44). Δηλαδὴ, «ἐγὼ ὅμως σᾶς λέω, πὼς πρέπει νὰ ἀγαπᾶτε ἐκείνους πού σᾶς μισοῦν, νὰ εὐλογῆτε ἐκείνους πού σᾶς καταριοῦνται καὶ νὰ προσεύχεσθε γιὰ τὴ σωτηρία ἐκείνων πού σᾶς βασανίζουν καὶ σᾶς καταδιώκουν».

Μ' αὐτὰ τὰ λόγια ὁ Χριστὸς μᾶς καλεῖ νὰ ἀνταποδώσωμε μὲ τὸ καλὸ τὸ κακό, μὲ τὴν ἀγάπη μας τὸ μῖσος τοῦ ἐχθροῦ μας. Γιατί,

ὅπως λέει ένας μεγάλος συγγραφέας, ὁ ἐχθρός μας ἔχει τὴν ἀνάγκη τῆς ἀγάπης, τῆς ἀγάπης μας. ✓

5. ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Ἐκεῖ ὅμως ποὺ μᾶς δίνει ἡ Καινὴ Διαθήκη ἀναλυτικὰ καὶ μὲ ἓναν ποιητικὸ τρόπο τὴν ἀξία τῆς ἀγάπης, εἶναι ὁλόκληρο τὸ δέκατο τρίτο κεφάλαιο τῆς πρώτης πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.

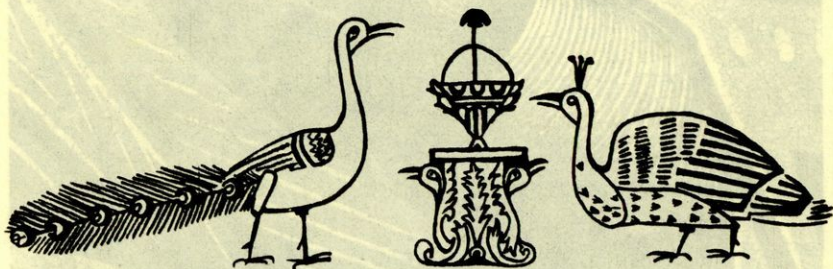
Ἄς δοῦμε αὐτὸ τὸ θαυμάσιο κείμενο :

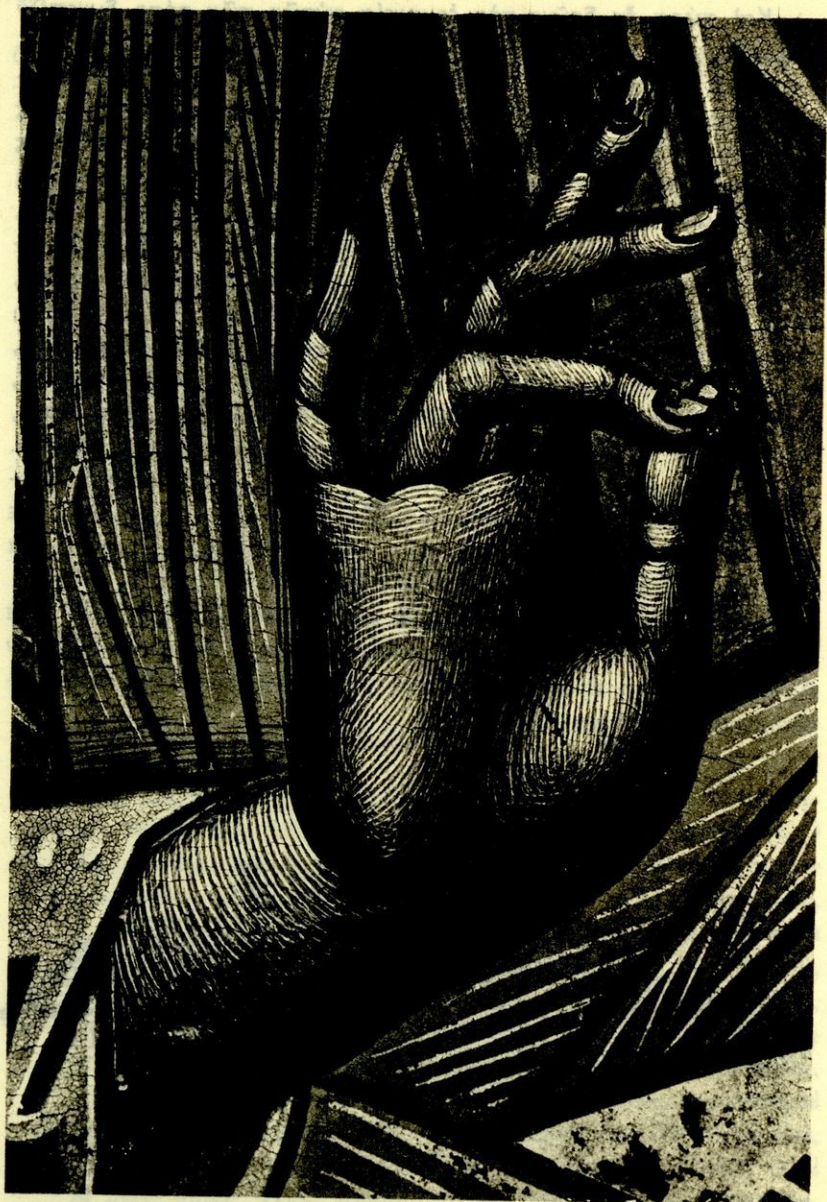
«(1) Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἤχων ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. (2) Καὶ ἐὰν ἔχω προφητεῖαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἰμι. (3) Καὶ ἐὰν φωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. (4) Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φουσιούται, (5) οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, (6) οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχάριεν δὲ τῇ ἀληθείᾳ. (7) Πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. (8) Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει... (13) Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μεῖζων δὲ τούτων, ἡ ἀγάπη».

Και τώρα ὅς δοῦμε τὴν ἑρμηνεία αὐτῶν τῶν τόσο δυνατῶν στίχων :

« (1) Ἐὰν μιλῶ ὅλες τις γλῶσσες τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων ἀκόμα, μὰ δὲν ἔχω ἀγάπη, ἔγινα ἓνας χαλκὸς ποὺ δίνει ἤχους ξεροὺς ἢ ἓνα κύμβαλο ποὺ θορυβεῖ. (2) Καὶ ἂν εἶμαι προικισμένος μὲ χάρισμα προφητικὸ καὶ γνωρίζω ὅλα τὰ μυστήρια καὶ ὁλόκληρη τὴ σφαῖρα τῆς γνώσης τὴν ἔχω κατακτήσει, μὰ δὲν ἔχω ἀγάπη, τίποτα δὲν εἶμαι. (3) Καὶ ἂν μοιράσω σὲ ἑλεημοσύνες τὰ ὑπάρχοντά μου ὅλα κι ἂν παραδώσω τὸ σῶμα μου γιὰ νὰ καῇ στὴ φωτιά, ἀλλὰ δὲν ἔχω ἀγάπη, σὲ τίποτα δὲν ὠφελοῦμαι. (4) Ἡ ἀγάπη εἶναι μακρόθυμη, γεμάτη καλοσύνη, ἡ ἀγάπη δὲν εἶναι φθονερή, ἡ ἀγάπη δὲν καυχίεται, δὲν εἶναι ὑπερήφανη, (5) δὲν κάνει ἀσχημίες, δὲ γυρεύει τὸ συμφέρον της, δὲν ἐρεθίζεται, (6) δὲ λογαριάζει τὸ κακὸ, δὲ χαίρει μὲ τὴν κακία, ἀλλὰ χαίρεται ὅπου βλέπει τὴν ἀλήθεια. (7) Ὅλα τὰ ἀνέχεται, ὅλα τὰ πιστεύει, ἐλπίζει γιὰ τὸ καθετί, ὑπομένει τὸ καθετί. (8) Ἡ ἀγάπη ποτὲ δὲν ξεπέφτει (13) Ὡστε αὐτὰ τὰ τρία πιά μᾶς ἀπομένουν : πίστη, ἐλπίδα κι ἀγάπη. Μὰ τὸ πιὸ μεγάλο ἀπὸ τὰ τρία εἶναι ἡ ἀγάπη ».

Αὕτὴ εἶναι λοιπὸν ἡ καινούρια ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ, ποὺ ἦρθε νὰ ἀνατρέψῃ τὸν τρόπο ποὺ ὁ ἓνας ἄνθρωπος ἀντιμετώπιζε τὸν ἄλλο. Ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ μέσο ποὺ μπορεῖ νὰ μετατρέψῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ θηρία σὲ ἀγίους.

Β' ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

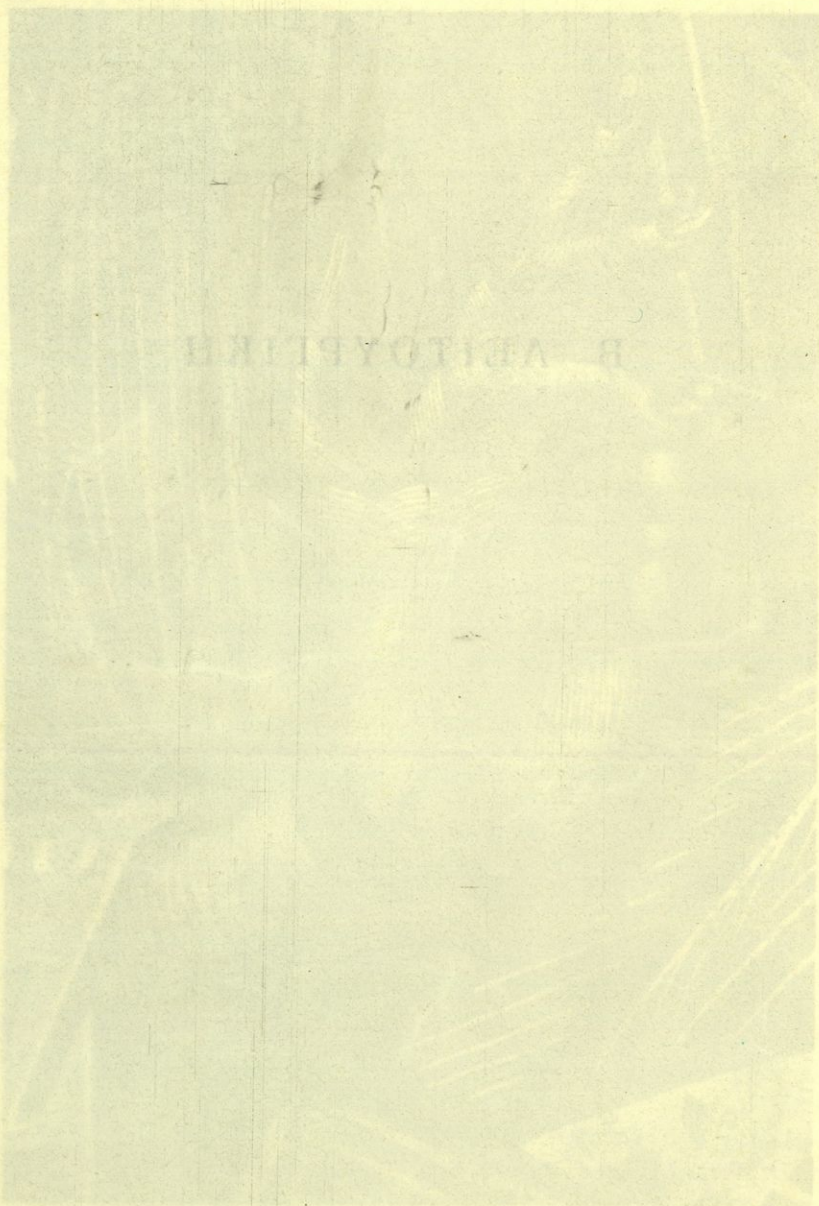
Ἡ λέξη Λειτουργική παράγεται ἀπὸ τὴ συνθετὴ λέξιν, Λειτουργία, πού μετ' τὴ σειρά τῆς παράγεται ἀπὸ τὴ λέξιν: Λεῖτος + ἔργο.

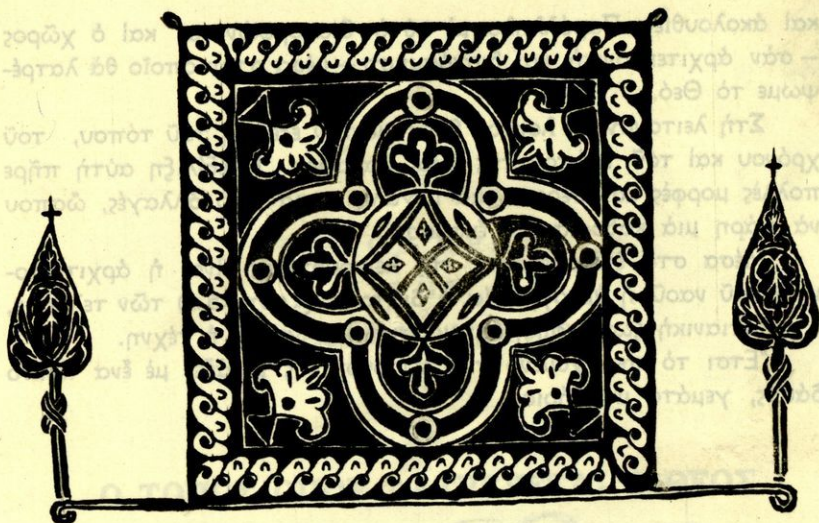
Λεῖτος: λειτουργία - ἔργο τοῦ λαοῦ. Ἡ ἔργο πού γίνεται γιὰ τὸ λαόν. Γεν. ὄρο: «Λειτουργία» τὴν συνεκτελεῖ καὶ ἐστὶν κλάση: Ἀθήνα τοῦ Παριζιᾶ, καὶ ἐλλογιὰ τὴν προσφορά διαφόρων ὑπηρεσιῶν διακεκριμένων πολιτῶν στὸ κρατικὸν σένοα. (Τελετουργοὶ, χορηγοὶ κλπ.)

Στὸ χριστιανισμὸ, ὅταν λέμε λειτουργικὴ, ἐννοοῦμε τὸν κλάδον τῆς θεολογίας πού ἀναφορᾷ ἐπὶ τὴ λειτουργία. Ἐκείνησις μὲν τὰς ταῦτα, τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον, πρὸς αὐτὰς οἱ ἀδελφοὶς ἐννοοῦνται.

Γι' αὐτὸ καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς λειτουργικῆς, ἔχει πλάτος καὶ συνέτα.

Ἐχὼ γιὰ πρώτη φέρω, τὸ θεολογικὸν σκεπτικόν, τὴ θύλακὴν τῆς ψυχῆς τῆς λειτουργικῆς. Ἐξελικνόμενοι μετὰ πρῶτον τὴ προσορμὴ λόγον καὶ διαμορφώνονται ἐπὶ οἱ ἀδελφοὶς τῆς

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

Ἡ λέξη Λειτουργική παράγεται ἀπὸ τὴ σύνθετη λέξη λειτουργία, πού μὲ τὴ σειρά τῆς παράγεται ἀπὸ τὶς λέξεις: λείτος = λαὸς + ἔργο.

Ἄρα: λειτουργία = ἔργο τοῦ λαοῦ. Ἡ ἔργο πού γίνεται γιὰ τὸ λαό. Τὸν ὄρο «λειτουργία» τὸν συναντοῦμε καὶ στὴν κλασικὴ Ἀθήνα τοῦ Περικλῆ, καὶ δηλώνει τὴν προσφορὰ διαφόρων ὑπηρεσιῶν διακεκριμένων πολιτῶν στὸ κοινωνικὸ σύνολο. (Τριήραρχοι, χορηγοὶ κλπ.).

Στὸ χριστιανισμό, ὅταν λέμε λειτουργική, ἐννοοῦμε τὸν κλάδο τῆς θεολογίας πού ἀγκαλιάζει ὅλες τὶς λατρευτικὲς ἐκδηλώσεις τῆς Ἐκκλησίας μας, τὸν τόπο, τὸ χρόνο καὶ τὸν τρόπο, πού αὐτὲς οἱ ἐκδηλώσεις γίνονται.

Γι' αὐτὸ καὶ τὸ περιεχόμενο τῆς λειτουργικῆς εἶναι πλούσιο καὶ σύνθετο.

Ἐχει γιὰ πρώτη ἀφορμὴ τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα, τὴ δίψα δηλαδὴ τῆς ψυχῆς νὰ λατρεύῃ τὸ Θεό. Ἐκδηλώνεται σὲ γραπτὸ ἢ προφορικὸ λόγο καὶ διαμορφώνονται ἔτσι οἱ διάφορες τελετές

καί ἀκολουθίες. Παράλληλα μ' αὐτὸ διαμορφώνεται καὶ ὁ χώρος – σὰν ἀρχιτεκτονικὴ καὶ διακόσμηση – μέσα στὸν ὁποῖο θὰ λατρέψουμε τὸ Θεό.

Στὴ λειτουργικὴ λοιπὸν βλέπομε τὴν ἐξέλιξη τοῦ τόπου, τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τρόπου τῆς θείας λατρείας. Ἡ ἐξέλιξη αὐτὴ πῆρε πολλὰς μορφὰς καὶ πέρασε μιὰ μεγάλη σειρὰ ἀπὸ ἀλλαγές, ὥσπου νὰ πάρῃ μιὰ καθορισμένη ἔκφραση.

Μέσα στὰ ἐνδιαφέροντα τῆς λειτουργικῆς εἶναι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ναοῦ, ἡ ὑμνογραφία, ἡ διάταξη (« τυπικὸ ») τῶν τελετῶν, ἡ χριστιανικὴ ζωγραφικὴ καὶ μουσικὴ καὶ γενικὰ ἡ τέχνη.

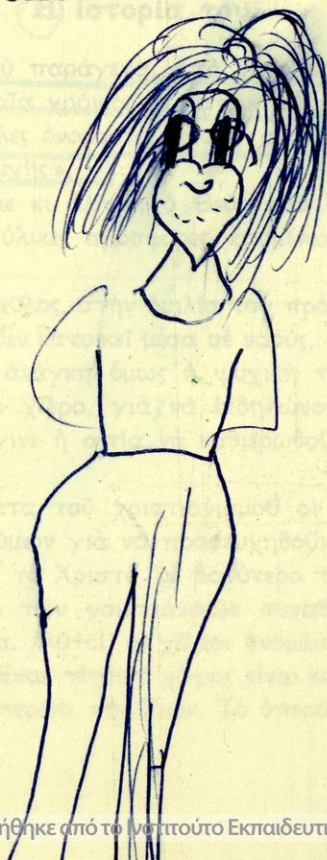
Ἔτσι τὸ περιεχόμενον τῆς λειτουργικῆς μοιάζει μὲ ἓνα πυκνὸ δάσος, γεμάτο μυστήριον.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ
ΤΗΣ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ

Ο ΤΟΠΟΣ ΟΠΟΥ ΛΑΤΡΕΥΕΤΑΙ Ο ΘΕΟΣ

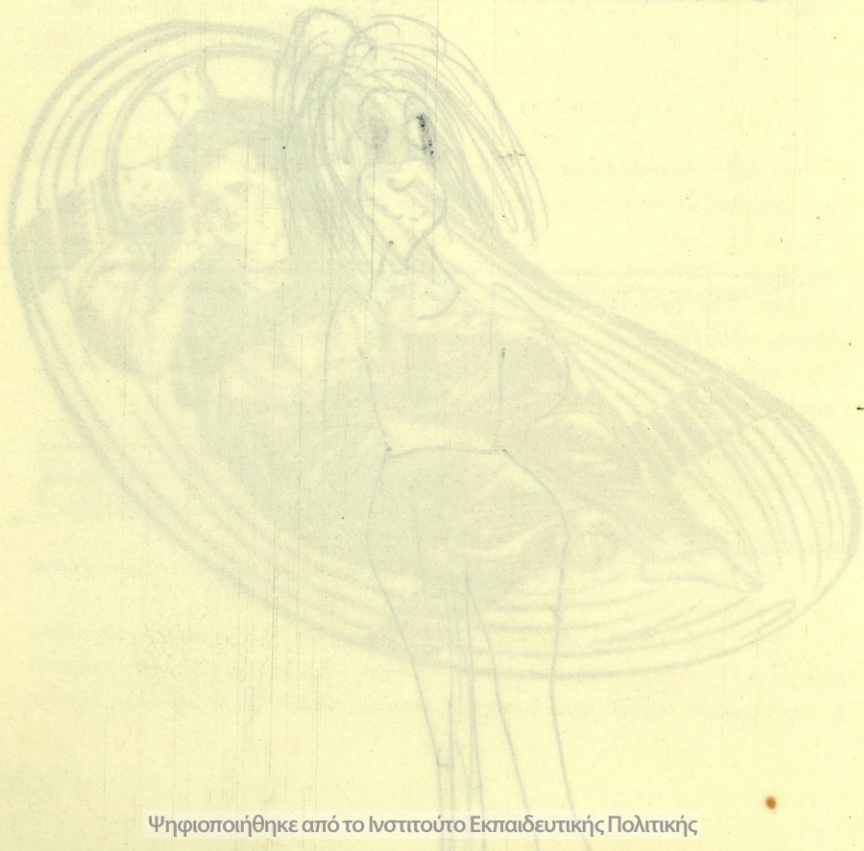
καὶ ἀκολουθίᾳ. Παρεόληλα μὲ αὐτὰ διαμορφώνεται καὶ ὁ χώρος — σὰν ἀρχιτεκτονικὴ καὶ διακόσμηση — μέσα στὸν ὁποῖο θὰ λατρεύουμε τὸ Θεό.

Στὴ λειτουργίᾳ λοιπὸν βλέπομε τὴν ἐξέλιξη τοῦ τόπου, τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τρόπου τῆς θείας λατρείας. Ἡ ἐξέλιξη αὕτη πῆρε πολλὰς μορφὰς καὶ πέρασε μιὰ μεγάλη οἰκρά ἀπὸ ἀλλαγὴς, ἀποκρινόμενα πρὸς μιὰ καθόρισμένη ἰδέαν.

Μέσα στὰ ἐνδοκρινόμενα αὐτὰ λειτουργικὰ εἶναι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ναοῦ, ἡ οὐκονομία, ἡ ἀνάγκη (εὐτυχικό) τῶν τελετῶν, ἡ χριστιανικὴ διακόσμηση καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ἀπαιτῶνται.

Ἔτσι τὸ περιεχόμενο τῆς λειτουργικῆς μοιάζει μὲ ἓξ πινελιὰς, γιὰ τὸ μυστήριο.

Ο ΤΟΠΟΣ ΟΠΟΥ ΛΑΤΡΕΥΕΤΑΙ Ο ΘΕΟΣ

Ναυὰ Ἀναγνώστου

Ι. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ ΝΑΟΣ

Ἡ ἱστορία του

Ἡ λέξη ναός, πού παράγεται ἀπὸ τὸ ρῆμα ναίω = κατοικῶ, σημαίνει ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χρόνια τὸ κατοικητήριο τοῦ Θεοῦ.

Ὁ ναός ἔχει κι ἄλλες ὀνομασίες, ὅπως «οἶκος Θεοῦ», «εὐκτήριος οἶκος», «οἶκος προσευχῆς».

Ὅπως σημειώσαμε κι ἄλλοῦ, ὁ Θεός, σὰν Πνεῦμα πού εἶναι, δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ὑλικές προσφορές, ἐπομένως δὲν ἔχει ἀνάγκη καὶ ἀπὸ ναοὺς.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, στὴν ὁμιλία του πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, τοὺς εἶπε πὼς ὁ Θεός δὲν κατοικεῖ μέσα σὲ ναοὺς, πού τοὺς ἐφτιαξαν ἀνθρώπινα χέρια. Ἡ ἀνάγκη ὅμως ἡ ψυχικὴ τῶν ἀνθρώπων νὰ ἔχουν ἓναν κατάλληλο χώρο, γιὰ νὰ ἐκδηλώνουν τὰ λατρευτικὰ τους συναισθήματα, ἐγινε ἡ αἰτία νὰ καθιερωθοῦν στὴν Ἐκκλησία οἱ ναοί.

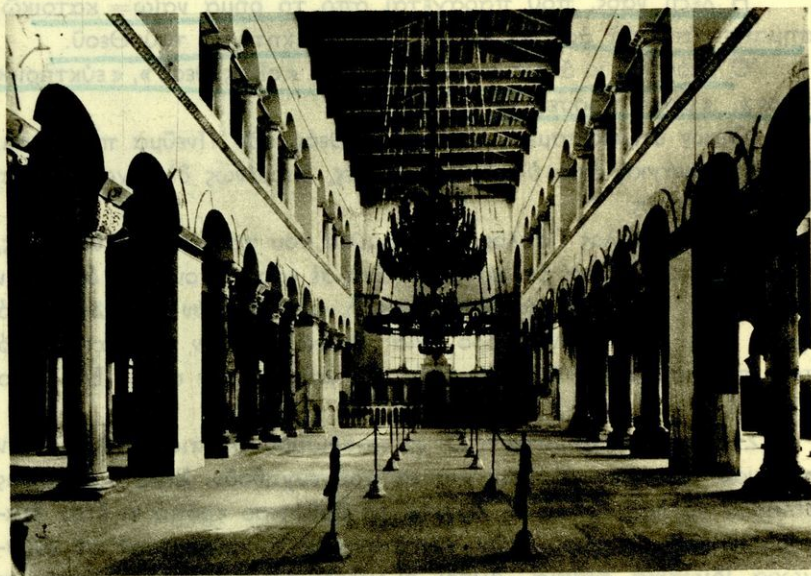
Στὰ πρῶτα βήματα τοῦ χριστιανισμοῦ οἱ πιστοὶ ἀνέβαιναν στὸ ναὸ τῶν Ἱεροσολύμων γιὰ νὰ προσευχηθοῦν. Σιγὰ σιγὰ ὅμως θέλησαν νὰ λατρεύουν τὸ Χριστὸ μὲ βαθύτερο τρόπο κι ἔτσι διαμορφώθηκαν οἱ χώροι τῶν χριστιανικῶν συναθροίσεων σὲ εὐρύχωρα ἰδιωτικὰ σπιτία. Αὐτοὶ οἱ χώροι ὀνομάστηκαν «εὐκτήριοι οἶκοι» ἢ «κυριακά». Ἐνας τέτοιος χώρος εἶναι καὶ τὸ γνωστὸ ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη Ὑπερῶ τῆς Σιών. Τὸ ὑπερῶ αὐτὸ (δηλαδή,

ὁ πάνω ὁροφος ἐνὸς σπιτιοῦ) συνδέεται μὲ πολὺ σπουδαῖα γεγονότα τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐδῶ ἔγινε ὁ Μυστικός Δεῖπνος καὶ ἐδῶ κατέβηκε στοὺς Ἀποστόλους τὴ μέρα τῆς Πεντηκοστῆς, σὰ γλώσσες φωτιᾶς, τὸ Ἅγιο Πνεῦμα.

Σύμφωνα μὲ μιὰ παλιὰ παράδοση, τὸ Ὑπερώο τῆς Σιών ἀνῆκε σὲ μιὰ εὐσεβέστατη, πλούσια γυναῖκα, τὴ Μαρία, μητέρα τοῦ Εὐαγγελιστῆ Μάρκου.

Ρυθμοὶ τῶν ναῶν

Ἀπὸ τοὺς εὐκτῆριους οἴκους ἡ λατρεία τῶν χριστιανῶν πέρασε σὲ εἰδικὰ μεγάλα κτήρια, ποὺ χτίζονταν ἢ ἀγοράζονταν γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ. Ὑπάρχουν διάφοροι τύποι, «ρυθμοὶ» ναῶν. Θὰ δοῦμε τοὺς κυριότερους ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ρυθμούς.

Τὸ ἐσωτερικὸ τῆς μεγαλόπρεπης βασιλικῆς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης

α' Ρυθμός της βασιλικής

Οι βασιλικές ήταν ὀρθογώνια οἰκοδομήματα, ὅπου στεγάζονταν τὰ ρωμαϊκὰ δικαστήρια. Ἡ στέγη τους ήταν ξύλινη καὶ ἐπικλινής καὶ ὁ ἐσωτερικός τους χώρος ήταν χωρισμένος σὲ τρία ἢ καὶ περισσότερα τμήματα, ποὺ λέγονταν κλίτη. Ἀπὸ τὰ κλίτη αὐτά, τὸ μεσαῖο ήταν φαρδύτερο καὶ ψηλότερο.

Στὴν ἀρχιτεκτονικὴ τῶν ναῶν τους οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἀντιγράφουν κι ἄλλους ρυθμοὺς ρωμαϊκῶν κτηρίων, ὅπως εἶναι οἱ κυκλικές ἐπιτάφιες οἰκοδομές ἢ τὰ ὀκτάγωνα κτίσματα, ποὺ θύμιζαν μεγάλους τάφους τῶν ἐπισήμων Ρωμαίων. Ναοὶ μὲ τὸ χαρακτηριστικὸ ρυθμὸ τῆς βασιλικῆς εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Ἀγίου Δημητρίου τῆς Θεσσαλονίκης (πεντάκλιτος), ὁ ναὸς τοῦ Ἀγίου Ἀπολλιναρίου στὴ Ραβέννα κ.ἄ.

β' Ἡ βασιλικὴ μὲ τρούλο

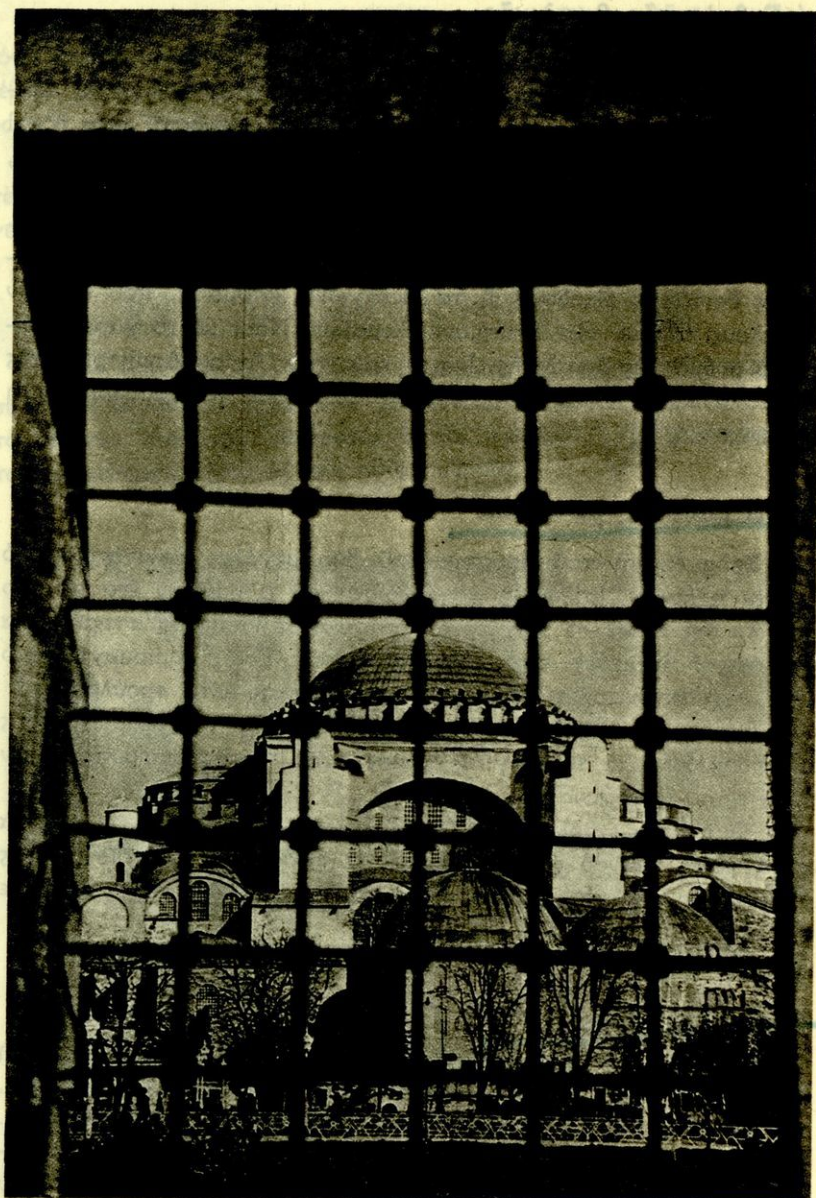
Στὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰουστινιανοῦ δύο μεγάλοι ἀρχιτέκτονες, ὁ Ἀνθέμιος καὶ ὁ Ἰσίδωρος, κατόρθωσαν νὰ στηρίξουν ἓνα μεγάλο τρούλο ὄχι πάνω σὲ τοίχους ἀλλὰ πάνω σὲ ἰδιαίτερα στηρίγματα (κολόνες ἢ πεσσούς) στὸ μέσο τοῦ ναοῦ. Ἔτσι, δημιουργήθηκε ὁ νέος ἀρχιτεκτονικὸς τύπος ναοῦ, ἡ «βασιλικὴ μετὰ τρούλου».

Γιὰ πρώτη φορὰ ἡ κατάκτηση αὐτὴ βρῆκε τὴν ἐφαρμογὴ της στὸν ἐξαίσιο ναὸ τῆς Ἀγίας Σοφίας στὴν Κωνσταντινούπολη τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Ὁ πέλωριος θόλος τῆς Ἀγίας Σοφίας, ποὺ ἀφήνει τὸ φῶς νὰ καταυγάσῃ τὸ ναὸ ἀπὸ τὰ ἀμέτρητα παράθυρά του, ἔτσι καθὼς στέκεται ἀνάλαφρος, μοιάζει σὰ φωτεινὸς οὐρανός, ποὺ χαμήλωσε ν' ἀγκαλιάσῃ τὴ γῆ.

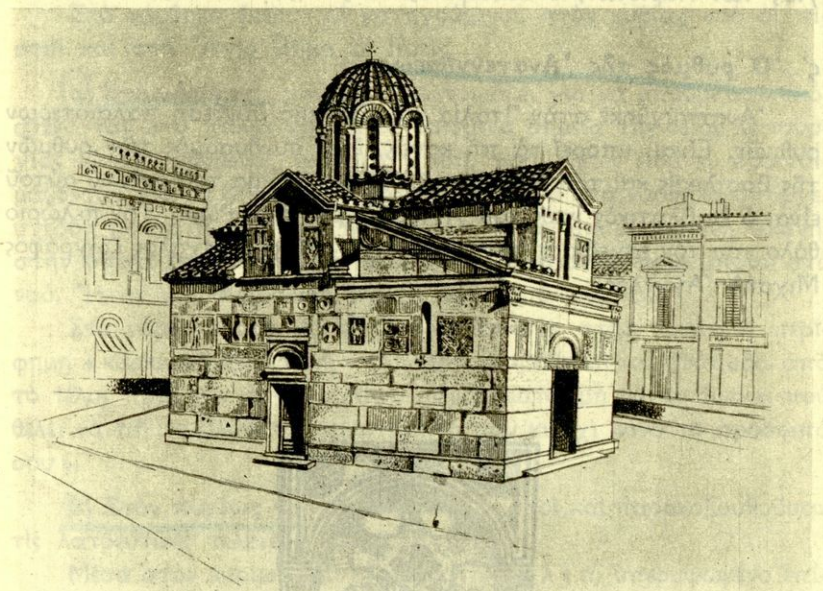
γ' Ὁ βυζαντινὸς ρυθμὸς

Εἶναι ἡ μορφή τοῦ ναοῦ, ποὺ, καθὼς ξεκινᾷ ἀπὸ τὴ θαυμαστὴ ἐπίτευξη τῆς Ἀγίας Σοφίας, παίρνει σιγὰ σιγὰ, ὡς τὸν ἕνατο αἰῶνα, τὴν ὀλοκληρωμένη ἔκφρασή του σὰ «σταυροειδὴς μετὰ τρούλου». Τὸ χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τοῦ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, ποὺ θ' ἀπλωθῇ σ' ὀλόκληρη τὴν Ἀνατολή, εἶναι τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ, ποὺ

έχουν οι στέγες. Έκεί, που διασταυρώνονται τα σκέλη του σταυρού, υψώνεται ο τροῦλος.

Χαρακτηριστικός ναός βυζαντινού ρυθμού είναι ο ναός της μονής του Ὁσίου Λουκά, ο ναός της Καπνικαρέας στην Ἀθήνα και ἄλλοι.

Ένας ναός βυζαντινού ρυθμού, ἀληθινὸ ἀριστούργημα ἀρχιτεκτονικῆς : ὁ Ἅγιος Ἐλευθέριος, πὺ βρίσκεται δίπλα στὸ Μητροπολιτικὸ νὰὸ τῶν Ἀθηνῶν

δ' Ὁ ρωμανικὸς ἢ λομβαρδικὸς ρυθμὸς

Ἀναπτύχθηκε κυρίως στὴ Δύση. Μοιάζει μὲ τις βασιλικές. Εἶναι ἀγροτικὲς ἐκκλησίες, μικρὲς καὶ χαμηλές, μὲ μικρὰ παράθυρα.

ε' Ὁ γοτθικὸς ρυθμὸς

Ἐμφανίστηκε γύρω στὸ δέκατο τρίτο αἰῶνα στὴ Γαλλία. Ἀπὸ κεῖ μεταδόθηκε σ' ὅλη τὴ Δυτικὴ Εὐρώπη. Κύρια χαρακτηριστικὰ

του είναι πώς οί τοίχοι, οί στέγες, τὰ καμπαναριά, τὰ παράθυρα ἀπολήγουν σὲ ὀξεία γωνία. Θαρρεῖς ὅτι εἶναι χέρια ἐνωμένα σὲ στάση προσευχῆς, πού ὑψώνονται πρὸς τὸν οὐρανό.

Ὁ ναὸς τοῦ γοτθικοῦ ρυθμοῦ ἔχει μεγαλοπρέπεια. Χαρακτηριστικοὶ ναοί, χτισμένοι σ' αὐτὸν τὸ ρυθμὸ εἶναι : ὁ ναὸς τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων, ὁ καθεδρικός ναὸς τῆς Κολωνίας κ.ἄ.

ς' Ὁ ρυθμὸς τῆς Ἀναγεννήσεως

Ἀναπτύχθηκε στὴν Ἰταλία καὶ εἶναι μιὰ σύνθεση παλαιότερων ρυθμῶν. Εἶναι, μπορεῖ νὰ πῇ κανεῖς, ἓνας συνδυασμὸς τῶν ρυθμῶν τῆς βασιλικῆς καὶ τοῦ βυζαντινοῦ. Ἐξοχο δεῖγμα τοῦ ρυθμοῦ αὐτοῦ εἶναι ὁ ἐπιβλητικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Πέτρου στὴ Ρώμη. Τὸν πελώριο θόλο του τὸν ἐσχεδίασε τὸ δέκατο ἕκτο αἶώνα ὁ μεγάλος ζωγράφος Μιχαήλ Ἀγγελος.

✓ Τὰ μέρη τοῦ ναοῦ

Ἀπὸ τὰ πρῶτα χριστιανικά χρόνια οἱ ναοὶ χτίζονταν μὲ τέτοιο τρόπο, ὥστε νὰ χωρίζωνται σὲ τρία μέρη : στὸ νάρθηκα, στὸν κυρίως ναὸ καὶ στὸ Ἅγιο Βῆμα. Τὸ κάθε μέρος τοῦ ναοῦ ἀντιστοιχοῦσε καὶ σὲ μιὰ κατηγορία χριστιανῶν.

Στὸ νάρθηκα ἔμεναν οἱ κατηχούμενοι, στὸν κυρίως ναὸ οἱ πιστοὶ καὶ στὸ Ἅγιο Βῆμα οἱ ἱερεῖς.

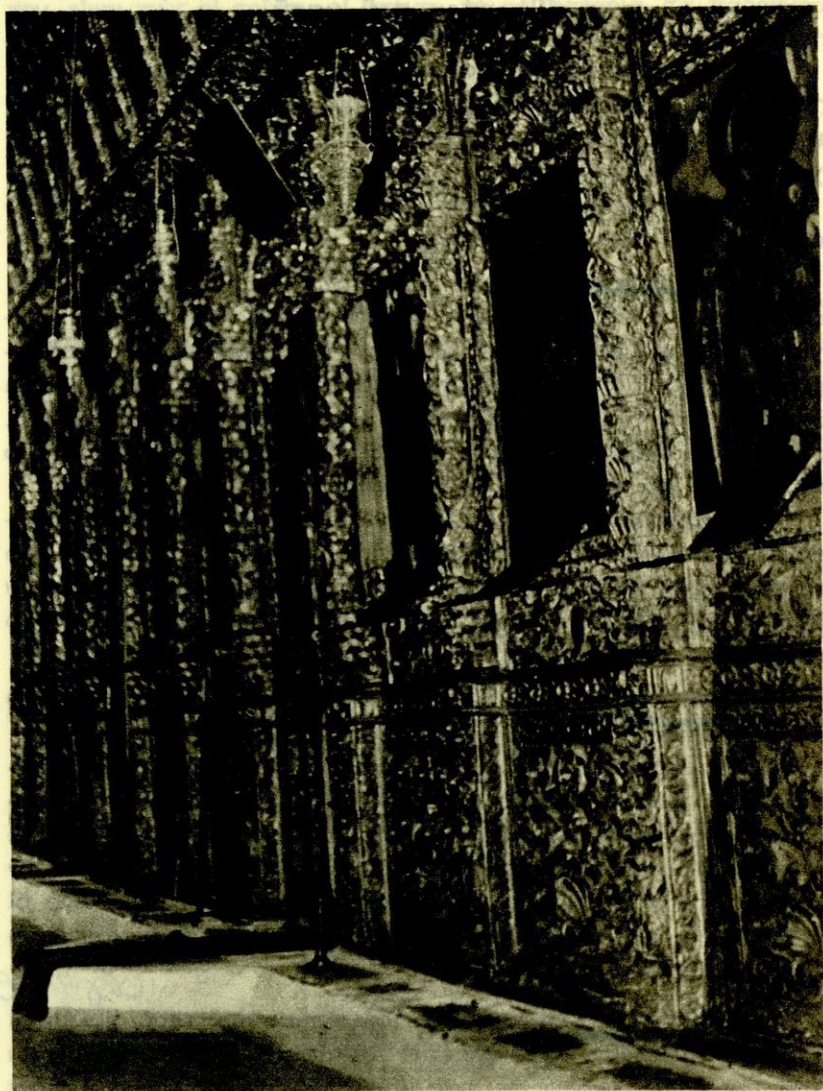
α) Στὸ νάρθηκα, ποὺ μᾶς προετοιμάζει γιὰ νὰ μποῦμε στὸ ναό, στέκονταν στὰ παλιὰ χρόνια σὲ ὀρισμένα σημεῖα τῆς θείας λειτουργίας οἱ κατηχούμενοι, ἐκεῖνοι δηλαδή, ποὺ, ὅπως εἶδαμε, προετοιμάζονταν γιὰ νὰ δεχθοῦν τὸ βάπτισμα. Μέσα στὸ νάρθηκα ὑπάρχει σχεδὸν πάντα ἡ « κρήνη » ἢ « φιάλη ». Ἦταν μιὰ μαρμάρινη λεκάνη, στὴν ὁποία ἔπλεναν τὰ χέρια τους οἱ χριστιανοί, πρὶν μποῦν στὸ ναό. Ἦταν μιὰ συμβολικὴ πράξη καθαρμοῦ ψυχικοῦ.

Στὸ νάρθηκα τῆς Ἀγίας Σοφίας ὑπῆρχε στὴν κρήνη ἡ περίφημη « καρκινικὴ ἐπιγραφή » (δηλαδή, διαβάζεται καὶ ἀνάποδα ἀπὸ τὸ τέλος πρὸς τὴν ἀρχή) « Νίψον ἀνομήματα μὴ μόναν ὄψιν », ποὺ θέλει νὰ πῇ : « Πλύνε τὰ ἁμαρτήματά σου κι ὄχι μόνο τὸ πρόσωπό σου ».

β) Στὸν κυρίως ναὸ στέκονταν οἱ πιστοὶ καὶ παρακολουθοῦσαν τὶς λατρευτικὲς τελετὲς (ἀκολουθίες).

Μέσα στὸν κυρίως ναὸ βλέπομε τὴ σολέα, ὑπερυψωμένο ἐπίπεδο, ποὺ χωρίζει ἀπὸ τὸ Ἅγιο Βῆμα, τὸν ἁμβωνα, ποὺ ἀνεβαίνει ὁ διάκονος γιὰ τὴν ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου, τὸν ἐπισκοπικὸ θρόνο, τὰ ἀναλόγια, ὅπου βρίσκονται οἱ χοροὶ τῶν ψαλτῶν, τὰ στασίδια, οἱ θέσεις τῶν πιστῶν. Εἶναι ἀκόμα οἱ πολυέλαιοι, τὰ μανουάλια, τὰ καντήλια καὶ τὰ ἑσαπτέρυγα.

γ) Στὸ Ἅγιο Βῆμα, τὸ ἱερώτερο σημεῖο τοῦ ναοῦ, μένουν οἱ ἱερεῖς καὶ ἐπιτελοῦν τὶς ἀκολουθίες τῆς θείας λατρείας. Χωρίζεται ἀπὸ τὸν κυρίως ναὸ μὲ τὰ σκαλοπάτια τῆς σολέας. Παλιὰ ὑπῆρχε ἓνα χαμηλὸ κιγκλίδωμα, ποὺ σιγὰ σιγὰ πῆρε τὴ μορφή τοῦ σημερινοῦ ὑψηλοῦ εἰκονοστασίου ἢ τέμπλου, ποὺ χωρίζει τὸ Ἅγιο Βῆμα ἀπὸ τὸν κυρίως ναό.

Τὰ ξυλόγλυπτα τέμπλα, πού χωρίζουν τόν κυρίως ναό ἀπό τὸ Ἅγιον Βῆμα, εἶναι ἀληθινὰ ἔργα τέχνης

Φορητή εικόνα τοῦ τέμπλου, ἀπὸ τὸ Πρωτάτο, τῇ σεβάσμιᾳ «Μητρό-
πολη» τῶν Καρυῶν Ἀγίου Ὁρους

Στὸ Ἅγιο Βῆμα βλέπομε τὴν Ἀγία Τράπεζα, ποὺ συμβολίζει τὸν τάφο τοῦ Χριστοῦ καὶ πάνω σ' αὐτὴν τελεῖται τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας.

Τὸ ἄρτοφόριο
(Βυζαντινὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν)

Βλέπομε ἀκόμα τὴν πρὸ-
θησῆ, ποὺ εἶναι μιὰ κόγχη
μέσα στὸν τοῖχο. Συμβολίζει
τὴ σπηλιὰ τῆς Βηθλεέμ. Ἐ-
κεῖ ὁ ἱερέας προετοιμάζει τὸν
ἄρτο καὶ τὸν οἶνο, τὰ τίμια
δῶρα, ποὺ προσφέρονται γιὰ
τὴ θεία λειτουργία. Γι' αὐτὸ
λέγεται καὶ προσκομιδὴ.

Ἀκόμα μέσα στὸ Ἅγιο
Βῆμα ὑπάρχουν τὸ σύν-
θρονον, μιὰ σειρὰ καθισμά-
των γιὰ τοὺς ἐπισκόπους καὶ
τοὺς ἱερεῖς, καὶ τὸ σκευο-
φυλάκιο, ὅπου φυλάγον-
ται τὰ λειτουργικὰ σκεύη
καὶ τὰ ἱερὰ ἄμφια τῶν κλη-
ρικῶν.

Στὴν Ἀγία Τράπεζα ὑ-
πάρχουν ὀρισμένα ἱερὰ ἀντι-
κείμενα, ποὺ χρησιμοποιοῦν-
ται γιὰ τὴν τέλεση τῆς θείας
λειτουργίας.

Εἶναι, πρῶτα πρῶτα, τὸ
λινὸ ὕφασμα ποὺ τὴ σκεπά-
ζει. Λέγεται κατὰ σάρκιο
καὶ θυμίζει τὸ λευκὸ σεντό-
νι, ποὺ μ' αὐτὸ τύλιξαν τὸ
σῶμα τοῦ Κυρίου στὴν Ἀ-
ποκαθήλωση.

Ὑστερα ἔχομε : (1) τὸ
ἀντιμήνσιο, τετράγωνο

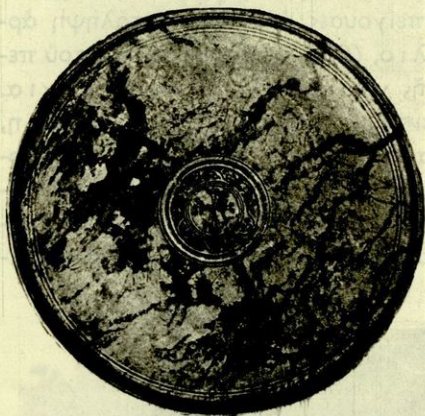
ὕφασμα μὲ παραστάσεις τῆς ταφῆς τοῦ Χριστοῦ. Τὸ ἀπλώνει αὐτὸ ὁ ἱερέας καὶ μπορεῖ νὰ τελέσῃ μ' αὐτὸ παντοῦ τὴ λειτουργία, ἀκόμη καὶ σὲ μέρη ποὺ δὲν ὑπάρχει ἐγκαινισμένος ναός. (2) Τὸ ἄρτοφόριο, μικρὸ κιβώτιο ὠραῖα φτιαγμένο, ὅπου φυλάγουν ὅλο τὸ χρόνο ἁγιασμένο ἄρτο. Εἶναι γιὰ τὶς ἐπείγουσες ἀνάγκες, (μετάληψη ἀρρώστων κλπ.). (3) Τὸ Εὐαγγέλιο, (βιβλίο ἐπιχρυσωμένο, ποὺ περιέχει τὶς εὐαγγελικὲς περικοπὲς τῆς χρονιάς). (4) Τὰ κηροπήγια. Z

Μέσα στὸ "Ἅγιο Βῆμα" συναντοῦμε ἀκόμα καὶ ἱερὰ σκεύη, χρήσιμα γιὰ τὴν τέλεση τῆς θείας λειτουργίας καὶ τῶν ἄλλων ἀκολουθιῶν. Εἶναι: (1) τὸ "Ἅγιο Ποτήριον", (2) ὁ ἅγιος δίσκος, ὅπου τοποθετεῖται ὁ ἄρτος, πρὶν νὰ τεμαχιστῇ καὶ νὰ ριχτῇ στὸ "Ἅγιο Ποτήριον, (3) ὁ ἀστερίσκος. Πάνω ἀπὸ τὸ δι-

Τὸ ἅγιο ποτήριον (Βυζαντινὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν)

σκο υπάρχει ένα έλασμα σταυρωτό. Έκεί που σμίγουν τὰ δύο άκρα του υπάρχει ένα άσημένιο άστέρι, που συμβολίζει τὸ άστρο τῆς Βηθλεέμ. (4) Ἡ λ ό γ χ η, μικρὸ μαχαιράκι, γιὰ νὰ κόβουν τὸν ἄρτο.

Ὁ ἅγιος δίσκος
(Βυζαντινὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν)

(5) Ἡ λα β ί ς, τὸ κουταλάκι τῆς μεταλήψεως. (6) Ὁ σ π ό γ γ ο ς με τὸν ὁποῖο καθαρίζουν τὰ σκεύη. (7) Τὸ ζ έ ο ν, μικρὸ δοχεῖο που ζεσταίνουν νερὸ καὶ τὸ ρίχνουν μέσα στὸ Ἅγιο Ποτήριο, καὶ (8) ὁ ά ή ρ, τετράγωνο ὕφασμα, που σκεπάζονται μ' αὐτὸ τὰ τίμια δῶρα. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα ἔχουν καὶ κάποιο βαθύτερο συμβολισμό. Ἡ λόγχη π.χ. συμβολίζει τὴ λόγχη, με τὴν ὁποία ὁ ρωμαῖος στρατιώτης κέντησε τὴν πλευρὰ τοῦ Χριστοῦ. Ὁ σπόγγος θυμίζει τὸ σφουγγάρι,

που μ' αὐτό, στὴ φριχτὴ ὥρα τῆς ἀγωνίας, ποτίσανε τὸ Χριστὸ με χολὴ καὶ ξύδι. Τὸ ζέον συμβολίζει τὸ νερό, που ἔτρεξε ἀπὸ τὴν « κεντημένη » με τὴ λόγχη πλευρά, κ.ά.

Ἄλλα ἱερὰ σκεύη εἶναι: ἡ κ ο λ υ μ π ή θ ρ α, ὅπου γίνεται τὸ ἅγιο βάπτισμα. Τὸ μ υ ρ ο δ ο χ εῖ ο (με τὸ ἅγιο μύρο γιὰ τὸ μυστήριον τοῦ χρίσματος). Ὁ ά ε τ ό ς, ἓνα μεγάλο ὕφασμα, πάνω στὸ ὁποῖο πατὰ ὁ ἐπίσκοπος ὅταν χειροτονῆται. Εἶναι ἡ ζωγραφιὰ μιᾶς πολιτείας, που ἐπάνω της πετάει ἓνας ἀετὸς (συμβολίζει τὴν ἐπισκοπικὴ ἐξουσία). Ὁ έ π ι τ ά φ ι ο ς, παράσταση τῆς ταφῆς τοῦ Κυρίου. Τὰ έ ξ α π τ έ ρ υ γ α, τὸ θυμιατήρι, τὰ δ ί π τ υ χ α (στὴν κόγχη τῆς προθέσεως, με τὰ ὀνόματα — ζωντανῶν καὶ νεκρῶν — που μνημονεύει ὁ ἱερέας), τὰ κ η ρ ο π ή γ ι α, τὰ δ ι κ η ρ ο τ ρ ί κ η ρ α, (κηροπήγια που εὐλογεῖ μ' αὐτὰ ὁ ἐπίσκοπος τοὺς χριστιανούς).

Στὰ ἱερὰ σκεύη κατατάσσονται τέλος καὶ οἱ κ α μ π ά ν ε ς. ①

2. ΣΥΜΒΟΛΑ, ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΑΜΦΙΑ

Εικόνες και Σύμβολα

Στην αρχή του χριστιανισμού δε συναντούμε ζωγραφική. Έπιπηρεασμένοι από τον Ιουδαϊσμό, που από φόβο προς τον κίνδυνο της ειδωλολατρείας απαγόρευσε τις εικόνες (δεύτερη έντολή του δεκαλόγου), ο χριστιανισμός απέφυγε στην αρχή να έκφραστη ζωγραφικά. Μά σιγά σιγά οί φόβοι παραμερίστηκαν και οί χριστιανοί έκδηλώσανε τὰ θρησκευτικά τους συναισθήματα με τή ζωγραφική και τήν τέχνη γενικότερα. Ἀλλωστε ἡ τέχνη στάθηκε σ' ὅλες τίς ἐποχές μιὰ ἱερὴ ἔκφραση τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς.

Στην αρχή οί χριστιανοί ἐκφράσανε τὸν ψυχικὸν τοὺς κόσμον με παραστάσεις συμβολικῆς. Μερικὲς ἀπὸ αὐτὲς εἶναι: Ὁ σ τ α υ ρ ὅ ς, τὸ πιὸ ἱερὸ σύμβολο τοῦ χριστιανισμοῦ, τὸ σημάδι τῆς θυσίας καὶ τῆς ἀγάπης.

Τὰ γράμματα Α καὶ Ω. Ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. Συμβολίζουν τὸ Χριστό, πού εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοῦ κόσμου.

Τὸ μονόγραμμα Χ ἢ Χρ, πού σημαίνει Χριστός.

Τὸ σχῆμα ἑνὸς ψαριοῦ ἢ ἡ λέξη ΙΧΘΥΣ, πού με τὰ γράμματά της σχηματίζεται μιὰ συμβολικὴ ἀκροστοιχίδα με τὸ περιεχόμενο τῆς χριστιανικῆς πίστεως :

Ἰησοῦς
Χριστὸς
Θεοῦ
Υἱὸς
Σωτὴρ

Ἄλλα σύμβολα εἶναι :

Ἡ λύρα. Συμβολίζει τὸ ρόλο τοῦ χριστιανισμοῦ στὴν ἐξημέρωση τῶν ἀνθρώπων. (Ὁ Ὀρφέας, λέει ἡ παράδοση, ὅταν ἐπαιζε τὴ λύρα του, ἡμέρωνε τὰ θηρία).

Ἡ ἄγκυρα, ποὺ συμβολίζει τὴν ἐλπίδα.

Ἡ ναῦς, τὸ καράβι, ποὺ συμβολίζει τὴν Ἐκκλησία.

Τὸ περιστέρι, ποὺ συμβολίζει τὸ Ἅγιο Πνεῦμα.

Ἐνα στεφάνι, ποὺ συμβολίζει τὴν νίκη. Τὴ νίκη συμβολίζει καὶ τὸ κλαδὶ τῆς φοινικιάς, ἐνῶ τὸ κλαδὶ τῆς ἐλιάς συμβολίζει τὴν εἰρήνην.

Ὁ ἄμνος συμβολίζει τὴ θυσία τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ ἄμπελος συμβολίζει τὴν Ἐκκλησία.

Ἡ λυχνία συμβολίζει τὸ αἰώνιο φῶς τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ παράσταση τοῦ «Καλοῦ Ποιμένου» συμβολίζει τὴ θυσία τοῦ Χριστοῦ γιὰ νὰ σώσῃ τοὺς ἀνθρώπους.

Τὰ παγῶνια, ποὺ πίνουν νερό, συμβολίζουν τὴ Θεία Κοινωνία.

Σιγὰ σιγὰ, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σύμβολα, ὁ χριστιανισμὸς ἀνάπτυξε τὴ ζωγραφικὴ, παίρνοντας θέματα ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή καὶ ἀπὸ τὶς βιογραφίες τῶν Ἀγίων τῆς Ἐκκλησίας. Ἔτσι δημιουργήθηκε μιὰ θαυμάσια καλλιτεχνικὴ κληρονομιά ἀπὸ εἰκόνες (φορητές, πάνω σὲ ξύλο) καὶ τοιχογραφίες καὶ εἰκονογραφήσεις πάνω σὲ κείμενα. Ἡ ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἔχει στὴν ἱστορία της τὴν ἐξοχη παράδοση τῆς βυζαντινῆς ζωγραφικῆς, ποὺ σήμερα τὴ θαυμάζει ὅλος ὁ κόσμος.

Τὰ ἄμφια τῶν κληρικῶν Διακόνου

Στὶς διάφορες τελετὲς οἱ λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας φοροῦν εἰδικές στολές, ποὺ λέγονται ἄμφια καὶ διαφέρουν ἀνάλογα μὲ τὸ βαθμὸ τῆς ἱεροσύνης.

α' Τὰ ἄμφια τοῦ διακόνου. Εἶναι τὸ στιχάριο, ἓνας μακρὺς χιτῶνας, τὰ ἐπιμάνικα, μικρὰ κομμάτια ἀπὸ χρυσοκέντητο ὕφασμα γύρω ἀπὸ τοὺς καρπούς τῶν χειρῶν, καὶ τὸ ὀράριο, μακρὺ κομμάτι ὕφασμα ποὺ τυλίγει τὸ σῶμα τοῦ διακόνου.

Ἀπὸ τὰ ἄμφια τῶν κληρικῶν. Ἐπιμάνικο
(Βυζαντινὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν)

β' Τὰ ἄμφια τοῦ πρεσβυτέρου. Εἶναι τὸ στιχάριο καὶ τὰ ἐπιμάνικα, τὸ ἐπιτραχήλιο (πετραχήλι), ταινία, ποὺ κρέμεται ἀπὸ τὸ λαιμὸ, ἡ ζώνη, τὸ φαιλόνιο, εἶδος χιτῶνα χωρὶς μανίκια ποὺ τὸ ρίχνει στοὺς ὤμους τοῦ ὁ ἱερέας, καὶ τὸ ἐπιγονάτιο, ὕφασμα σὲ σχῆμα ρόμβου, ποὺ τὸ κρεμοῦν ἀπὸ τὴ ζώνη καὶ συμβολίζει τὴ «ρομφαία τοῦ λόγου».

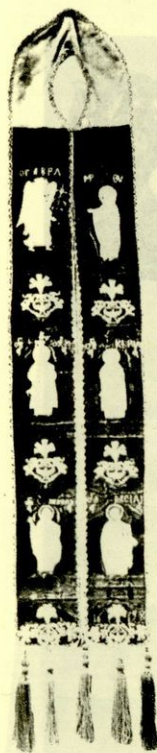
Φελόνιο

Όράριο

Έπιγονάτιο

Ἐπιτραχῆλιο

Λεπτομέρεια από έπιτραχήλιο (Βυζαντινό Μουσείο
Αθηνών)

γ' Τὰ ἄμφια τοῦ ἐπισκόπου. Εἶναι τὰ ἴδια μὲ τοῦ πρεσβυτέρου. Σ' αὐτὰ προσθέτονται : ὁ σάκος, φαρδὺ ἄμφιο ποῦ φθάνει ὡς τὰ γόνατα (κατάλοιπο ἀπὸ τῆ βυζαντινῆ αὐτοκρατορική στολή). Τὸ ὠμοφόριο, μικρὸ καὶ μεγάλο, φαρδιά ταινία χρυσοκέντητη, ποῦ μ' αὐτὴν τυλίγουν τοὺς ὤμους τοὺς οἱ ἐπίσκοποι.

Είναι ακόμα ὁ μανδύας, μεγαλόπρεπο μακρὺ ἄμφιο, ποὺ τὴν ἄκρη του κρατεῖ ἓνας διάκονος ἢ ἓνα παιδί. Ἡ μίτρα, τὸ ἐπισκοπικὸ στέμμα. Ἡ ἐπισκοπικὴ ράβδος. Τὸ ἐγκόλπιον, στρογγυλὸ κόσμημα ποὺ κρέμεται μὲ χρυσὴ ἀλυσίδα ἀπὸ τὸ λαιμὸ τοῦ ἐπισκόπου μαζί μὲ ἓναν πολýτιμο σταυρό.

Ἀρχιερατικὴ ράβδος (Βυζαντινὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν)

Ἀρχιερατικὸς σάκος

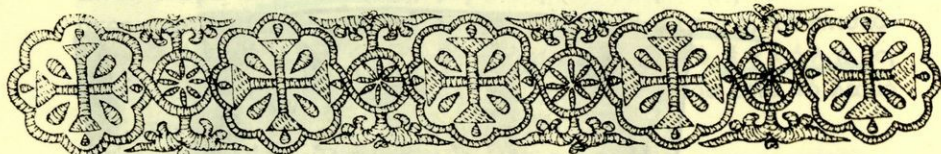

Ὡμοφόριο

Λεπτομέρεια ἀπὸ τὸ σάκος

(Βυζαντινὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν)

3. ΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Τὰ κυριότερα βιβλία, πού χρησιμοποιεῖ ἡ Ἐκκλησία μας γιὰ τὴν τέλεση τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν της, εἶναι :

α' Τὸ Εὐαγγέλιο. Περιέχει ὅλες τὶς περικοπές, πού διαβάζονται στὶς ἀκολουθίες, ἀπὸ τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια. Συνήθως εἶναι δεμένο μὲ πολύτιμο μέταλλο καὶ φέρνει πάνω του θαυμάσιες σκαλιστὲς παραστάσεις.

β' Ὁ Ἀπόστολος. Εἶναι τὸ βιβλίο μὲ τὶς περικοπές ἀπὸ τὶς Πράξεις καὶ τὶς Ἐπιστολὲς τῶν Ἀποστόλων, πού διαβάζονται στὶς ἀκολουθίες, πάντα πρὶν ἀπὸ τὴν περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελίου.

γ' Τὸ Ψαλτήριον. Ἡ συλλογὴ τῶν ψαλμῶν τοῦ Δαβίδ. Τὸ βιβλίο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μὲ τὴ γοητευτικὴ ποίηση καὶ τὶς μεγάλες ἀλήθειες.

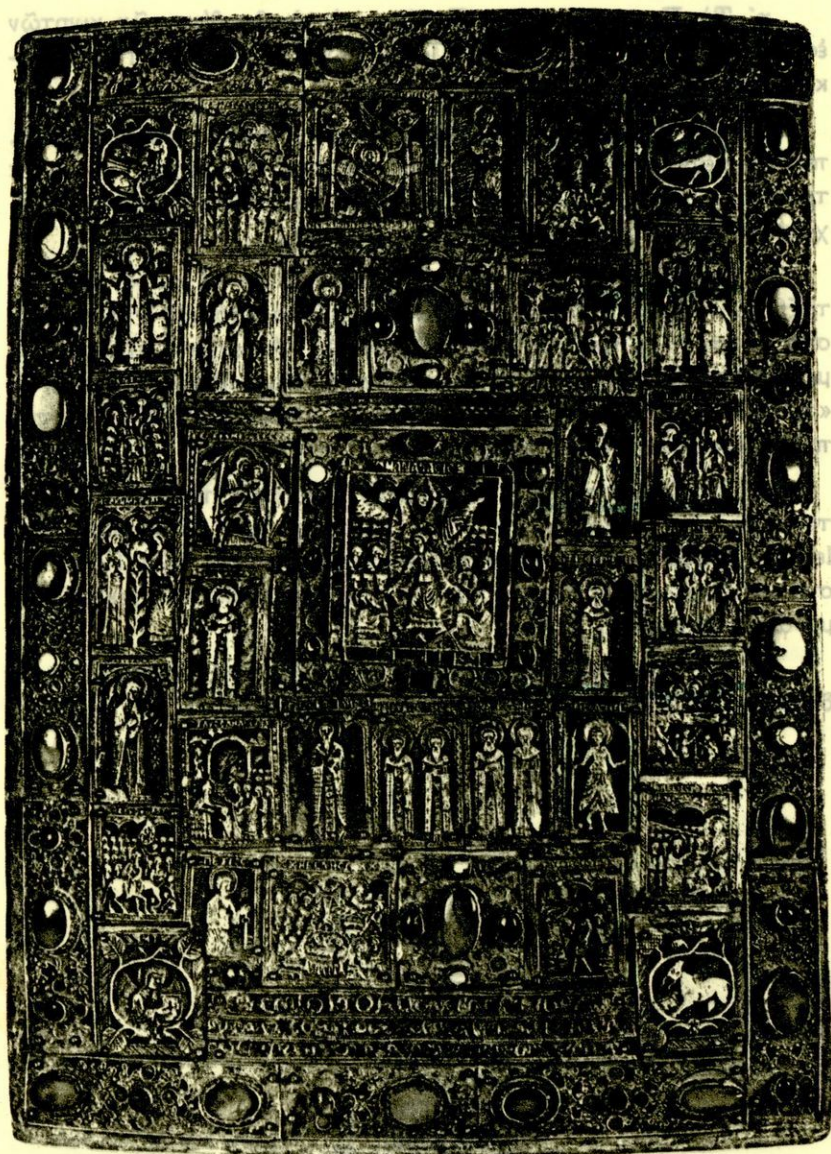
δ' Τὸ Εὐχολόγιο. Περιέχει τὶς εὐχὲς τῶν Μυστηρίων καὶ τῶν ἄλλων ἀκολουθιῶν.

ε' Τὸ Ὁρολόγιο. Περιέχει τὶς ἀκολουθίες πού ψάλλονται στὴ διάρκεια τῆς ἡμέρας : Τὶς « ὥρες » (πρώτη, τρίτη, ἕκτη, ἑνατη), τὸν ἑσπερινό, τὸ ἀπόδειπνο, τὸ μεσονυκτικὸ καὶ τὸν ὄρθρο.

Περιέχει ἀκόμα τὸν παρακλητικὸ κανόνα καὶ τὴν ἀκολουθία τῶν Χαιρετισμῶν.

ς' Τὰ Μηναιᾶ. Δώδεκα βιβλία, ἓνα γιὰ κάθε μῆνα, μὲ τὶς ἀκολουθίες τῶν ἁγίων τοῦ ἡμερολογίου.

ζ' Τὸ Τριώδιο. (Λέγεται ἔτσι γιατί στὴν ἀρχὴ περιεῖχε τρεῖς ὠδές). Περιέχει διάφορες ἀκολουθίες - ὠδὲς τῶν κινητῶν ἑορτῶν ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τοῦ Τελῶνῃ καὶ Φαρισαίου ὡς τὸ Μεγάλον Σάββατο.

Ένα βαρύτιμο εὐαγγέλιο ἀπὸ τὸ Βυζαντινὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν

η' Τὸ Πεντηκοστάριο. Περιέχει τὶς ἀκολουθίες τῶν κινητῶν ἑορτῶν ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα, ὡς τὴν Κυριακὴ τῆς Πεντηκοστῆς (πενήντα ἡμέρες).

θ' Ἡ Ὀκτώηχος. Πρίφημο ποιητικὸ βιβλίον τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ περιέχει τροπάρια καὶ ὕμνους. Λέγεται ὀκτώηχος, γιὰ τὰ τροπάρια αὐτὰ ψάλλονται σύμφωνα μὲ τοὺς ὀκτὼ βυζαντινοὺς ἤχους. Λέγεται καὶ παρακλητική.

ι' Τὸ Τυπικό. Εἶναι τὸ βιβλίον ποὺ ὀρίζει τὴ σειρά, τὴ διάταξη τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν. Εἶναι ἓνα βιβλίον χρήσιμο γιὰ τὴ σωστὴ τέλεση τῶν λειτουργικῶν ἐκδηλώσεων. Ἀκόμη καὶ σήμερον στὰ μοναστήρια τοῦ Ἁγίου Ὁρους ὑπάρχει ἓνας εἰδικὸς μοναχός, ὁ «τυπικάρης», ποὺ ἐποπτεύει μὲ αὐστηρότητα καὶ ζῆλον γιὰ τὴν πιστὴ ἐφαρμογὴ τοῦ «τυπικοῦ».

ια' Τὸ Λειτουργικό. Εἶναι τὸ βιβλίον ποὺ περιέχει τὶς λειτουργίες τῆς Ἐκκλησίας μας: Τοῦ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου, τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ τῶν Προηγιασμένων Δώρων. Περιέχει ἀκόμη καὶ τὴν ἀκολουθία τοῦ μικροῦ καὶ μεγάλου ἑσπερινοῦ.

ιβ' Τὸ Ἀρχιερατικό. Βιβλίον εὐχῶν, ποὺ χρησιμοποιεῖ στὶς διαφορὰς ἀκολουθίες μόνον ὁ ἐπίσκοπος (ἀρχιερεὺς).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΤΗΣ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ

Ο ΧΡΟΝΟΣ ΠΟΥ ΛΑΤΡΕΥΕΤΑΙ Ο ΘΕΟΣ

1) ΟΙ ΕΟΡΤΕΣ

Οι εορτές είναι μέρες του χρόνου αφιερωμένες στη λατρεία του Θεού και στην τιμή και ανάμνηση της Παναγίας και των Αγίων.

Οι χριστιανοί τιμήσαν πρώτα πρώτα την ημέρα της Κυριακής, γιατί ήταν η μέρα της Αναστάσεως του Χριστού. Σιγά σιγά όμως, όσο η μνήμη της Έκκλησίας μας πλήθαινε από συγκινητικές παραδόσεις και γεγονότα, οι χριστιανοί καθιέρωσαν τον κύκλο των εορτών της χρονιάς, που, ανάλογα με το που αναφέρονται, πήραν τα τρία χαρακτηριστικά σαν εορτές: α) δеспотικές, β) θεομητορικές, γ) εορτές των Αγίων.

Δεσποτικές είναι οι εορτές που αφιερώνονται στο Χριστό, θεομητορικές είναι οι εορτές που αναφέρονται στην Παναγία και οι εορτές των Αγίων αφιερώνονται στα ιερά πρόσωπα, που έφησαν ένα ζωντανό παράδειγμα αξιο θαυμασμού και μίμησης.

Διαμετωμικές εορτές

Διαμετωμούνται σε στατικές και κινητές.

η' Τὸ Πεντηκοστάσιο. Περιέχει τις ακολουθίες τῶν κινητῶν ἑορτῶν ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα, ὡς τὴν Κυριακὴ τῆς Πεντηκοστῆς (πενήντα ἡμέρες).

θ' Ἡ Ὀκτώηχος. Περιήγημα ποιητικὸ βιβλίον τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ περιέχει τροπάρια καὶ ὕμνους. Λέγεται ὀκτώηχος, γιατί τὰ τροπάρια αὐτὰ ψάλλονται σύμφωνα μὲ τοὺς ὀκτὼ βυζαντινοὺς ἤχους. Λέγεται καὶ παρακλητικὸ.

ι' Τὸ Τυπικὸ. Εἶναι τὸ βιβλίον ποὺ ὀρίζει τὴ σειρά, τὴ διάταξη τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν. Εἶναι ἓνα βιβλίον χρήσιμο γιὰ τὴ σωστή τέλεση τῶν λειτουργικῶν ἐκδηλώσεων. Ἀκόμη καὶ σήμερα στὰ μοναστήρια τοῦ Ἁγίου Ὁρους ὑπάρχει ἓνας εἰδικὸς μοναχός, ὁ «τυπικάρης», ποὺ ἐποπτεῖ μὴ ἐκστρήνεται καὶ ζῆλο γιὰ τὴν πιστὴ ἐφαρμογὴ τοῦ «τυπικοῦ».

ια' Τὸ Χρονὸν ποὺ ἀναγίνεται ὁ Θεός. Λειτουργίες τῆς Ἐκκλησίας μας: Τοῦ Ἰσακῶβου τοῦ ἀδελφοθέου, τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου, τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ τῶν Προηγιασμένων Δόκων. Περιέχει ἀκόμη καὶ τὴν ἀκολουθία τοῦ μικροῦ καὶ μεγάλου ἑσπερινοῦ.

ιβ' Τὸ Ἀρχιερατικὸ. Βιβλίον εὐχῶν, ποὺ χρησιμοποιεῖ στίς διάφορες ἀκολουθίες μόνο ὁ ἐπίσκοπος (ἀρχιερεὺς).

1. ΟΙ ΕΟΡΤΕΣ

Οί εορτές είναι μέρες του χρόνου αφιερωμένες στη λατρεία του Θεού και στην τιμή και ανάμνηση της Παναγίας και των Αγίων.

Οί χριστιανοί τίμησαν πρώτα πρώτα την ημέρα της Κυριακής, γιατί ήταν η μέρα της Αναστάσεως του Χριστού. Σιγά σιγά όμως, όσο η μνήμη της Εκκλησίας μας πλήθαινε από συγκινητικές παραδόσεις και γεγονότα, οί χριστιανοί καθιέρωσαν τον κύκλο των εορτών της χρονιάς, πού, ανάλογα με το πού αναφέρονται, πήραν τὰ τρία χαρακτηριστικά σὰν εορτές: α) δеспотικές, β) θεομητορικές, γ) εορτές των Αγίων.

Δεσποτικές είναι οί εορτές πού αφιερώνονται στο Χριστό, θεομητορικές είναι οί εορτές πού αναφέρονται στην Παναγία και οί εορτές των Αγίων αφιερώνονται στα ιερά πρόσωπα, πού ἄφησαν ἕνα ζωντανό παράδειγμα ἄξιο θαυμασμοῦ καὶ μιμήσεως.

α) Δεσποτικές εορτές

Διαίρουνται σὲ ἀκίνητες καὶ κίνητες.

Οι άκίνητες δεσποτικές έορτές έχουν καθορισμένη ήμερομηνία μέσα στο χρόνο και είναι :

(1) Τά Χριστούγεννα. Έορτάζονται στις 25 Δεκεμβρίου. Είναι μιá μεγάλη έορτή, ή πιό μεγάλη (μαζί με τó Πάσχα) έορτή τής χριστιανοσύνης. Έορτάζομε τó μεγάλο και κοσμοϊστορικό γεγονός τής ένσαρκώσεως τού Θεοῦ. Στους πρώτους χριστιανικούς αιώνες οι χριστιανοί πανηγύριζαν τήν έορτή τών Χριστουγέννων και τήν έορτή τών Θεοφανίων μαζί. Άργότερα όμως τά Θεοφάνια πήραν ξεχωριστή μέρα. Σύμφωνα με έθιμο παλιό, πριν από τήν έορτή τών Χριστουγέννων έχομε νηστεία σαράντα ήμερών.

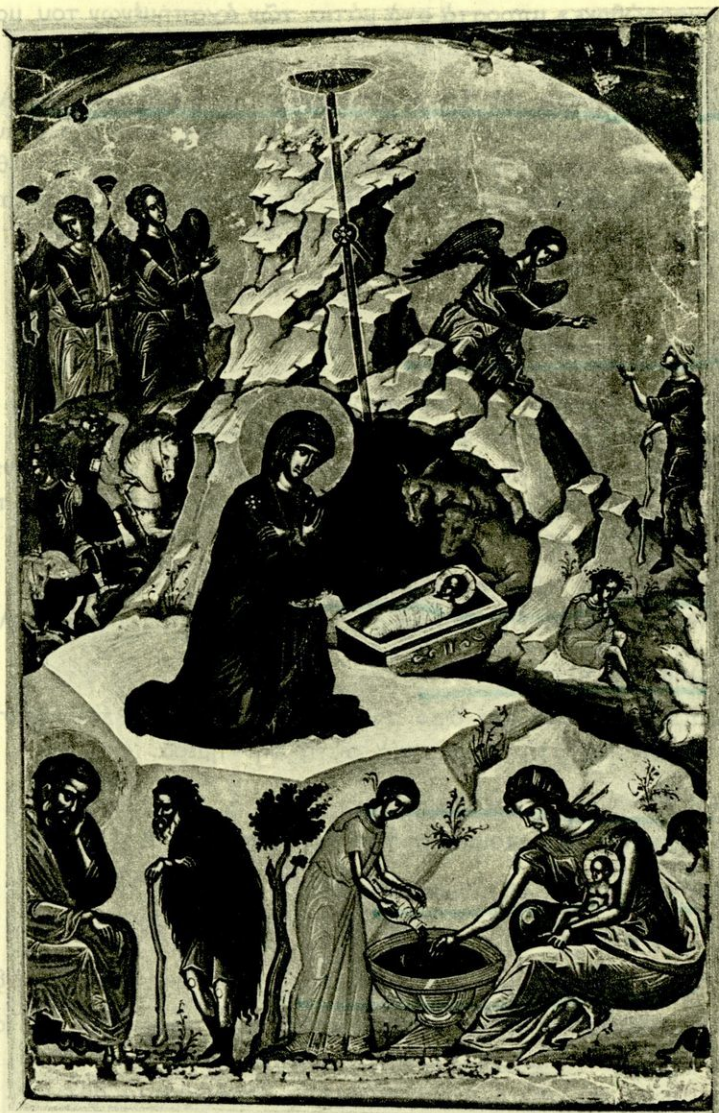
(2) Ή Περιτομή τού Χριστού. Τήν 1η Ίανουαρίου ή Έκκλησία τιμά τήν ανάμνηση τής περιτομής τού Κυρίου, έθιμο τού μωσαϊκού νόμου, πού άφορούσε τά άρσενικά παιδιά, όταν γίνονταν όκτώ ήμερών. Τήν ήμέρα έκείνη διναν και τó όνομα στο βρέφος. Τó Χριστό τόν όνόμασαν Ίησοῦ, πού θα πη : Σωτήρας τού κόσμου. Στο χριστιανισμό τó όνομα τού παιδιού δίνεται με τó μυστήριο τού βαπτίσματος.

(3) Τά Θεοφάνια ή Έπιφάνια ή Φώτα. Έορτάζεται στις 6 Ίανουαρίου σέ ανάμνηση τής βαπτίσεως τού Κυρίου στόν Ίορδάνη από τόν Ίωάννη τó βαπτιστή. Λέγονται και Θεοφάνια ή Έπιφάνια, γιατί αύτή τήν ήμέρα, τήν ώρα τής βαπτίσεως, φάνηκαν και τά τρία πρόσωπα τής Άγίας Τριάδας (ό Πατέρας, ό Υιός και τó Άγιο Πνεῦμα).

Φώτα όνομάστηκαν, γιατί στά παλιά χρόνια βαπτίζονταν (φωτίζονταν) πολλοί χριστιανοί αύτή τήν ήμέρα.

(4) Ή Ύπαπαντή τού Κυρίου. Έορτάζεται στις 2 Φεβρουαρίου και είναι ή θύμηση τής ύποδοχής (ύπαπαντή) τού Χριστού από τó γέρο Ιερέα Συμεών, πού προφητικά τόν περίμενε με λαχτάρα. Όταν τó βρέφος τó έφερε ή Μαρία στο ναό, ό γέροντας σκίρτησε από χαρά, τó έσφιξε στήν άγκαλιά του και δακρυσμένος ψιθύρισε τό : « *Νῦν ἀπολύεις τόν δοῦλόν σου Δέσποτα! . . .* »

(5) Ή Μεταμόρφωση τού Σωτήρος στις 6 Αύγούστου. Θυμίζει τή θαυμαστή στιγμή, πού πάνω στο βουνό Θαβώρ ό Χριστός

Ἡ Γέννηση τοῦ Χριστοῦ, ἔργο τοῦ Κρητικοῦ ζωγράφου Θεοφάνη
(16ος αἰώνας). (Μονὴ Σταυρονικήτα Ἀγίου Ὄρους)

« μεταμορφώθηκε » μπροστά στὰ μάτια τῶν ἀγαπημένων του μαθητῶν, Πέτρου, Ἰακώβου καὶ Ἰωάννη.

(6) Ἡ Ὑψωση τοῦ Τίμιου Σταυροῦ στὶς 14 Σεπτεμβρίου. Αὐτὴ τὴν ἡμέρα τὸ ἔτος 629 μ.Χ. ὁ Ἡράκλειος ξανάφερε τὸν Τίμιο Σταυρό, ποὺ εἶχαν λεηλατήσει οἱ Πέρσες, καὶ τὸν « ἀνύψωσε » πάλι στὴ θέση του, στὰ Ἱεροσόλυμα, στὸ ναὸ τῆς Ἀναστάσεως. Ἡ ἐορτὴ αὐτὴ θεωρεῖται « δεσποτική », γιατί ὁ σταυρὸς εἶναι τὸ ὄργανο τῆς μεγάλης θυσίας τοῦ Χριστοῦ.

β' Κινητὲς δεσποτικὲς ἐορτὲς

Εἶναι ἐκεῖνες ποὺ δὲν ἐορτάζονται σὲ ὀρισμένη ἡμερομηνία τοῦ χρόνου, ἀλλὰ ἔχουν σὰ βάση τους τὴν ἡμέρα τοῦ Πάσχα.

Καὶ ἐπειδὴ τὸ Πάσχα εἶναι πάντοτε Κυριακὴ, ὅλες οἱ κινητὲς ἐορτὲς, ἔχουν καθορισμένη μέρα τῆς ἐβδομάδας. Δέκα ἐβδομάδες πρὶν ἀπὸ τὸ Πάσχα ἀρχίζει ὁ κύκλος τῶν κινητῶν ἐορτῶν :

(1) Κυριακὴ τοῦ Τελῶν καὶ Φαρισαίου.

Πῆρε τὸ ὄνομά της ἀπὸ τὴ σχετικὴ παραβολὴ τοῦ Εὐαγγελίου.

(2) Κυριακὴ τοῦ Ἀσώτου.

Πῆρε τὸ ὄνομά της ἀπὸ τὴ σχετικὴ παραβολὴ τοῦ ἀσώτου, ποὺ διαβάζεται στὴν Ἐκκλησίᾳ αὐτὴ τὴν ἡμέρα.

(3) Ἡ Κυριακὴ τῶν Ἀπόκρεω.

Ἀρχίζει ἡ προετοιμασίᾳ τῆς νηστείας.

(4) Ἡ Κυριακὴ τῆς Τυροφάγου.

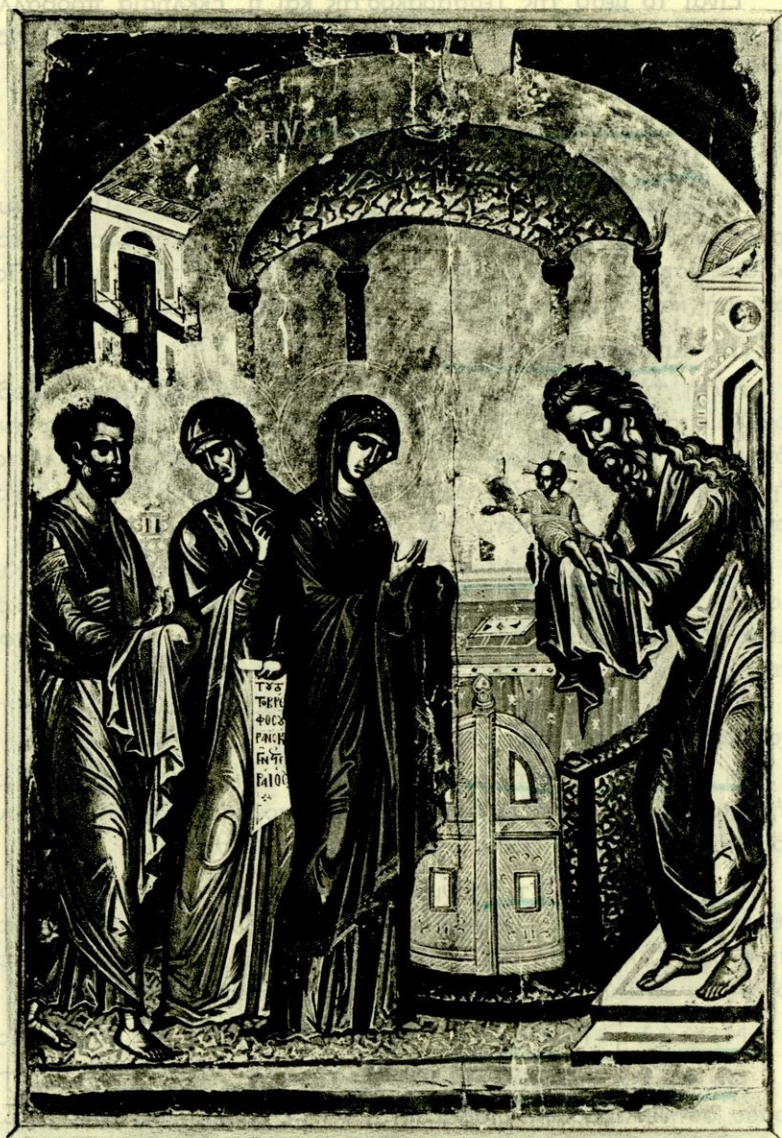
Ἀρχίζει ἡ νηστεία.

(5) Πρῶτὴ Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν ἢ Κυριακὴ τῆς ὀρθοδοξίας.

Ἐορτάζεται ἡ ἀνάμνηση τοῦ σπουδαίου γεγονότος τῆς ἀναστηλώσεως τῶν εἰκόνων. Εἶναι ἡ σημαντικὴ νίκη τῶν εἰκόνων, ποὺ τὶς ξανάφερε σὲ χρῆση ἡ Αὐτοκράτειρα Θεοδώρα τὸ 842 μ.Χ.

(6) Δεύτερη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν.

(7) Τρίτὴ Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν ἢ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως.

Ἡ Ὑπαπαντή τοῦ Κυρίου. (Ἐγγο τοῦ Θεοφάνη)

Είναι τὸ μέσο τῆς Τεσσαρακοστῆς καὶ ἡ Ἐκκλησία προβάλλει τὸ σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ σὰν ἠθικὴ ἐνίσχυση γιὰ τὴ συνέχιση τοῦ πνευματικοῦ ἀγώνα τῶν χριστιανῶν.

(8) Τετάρτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν.

(9) Πέμπτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν.

Ὅλες αὐτὲς τὶς ἑβδομάδες τῆς Σαρακοστῆς, κάθε Παρασκευὴ βράδυ, ψάλλεται κατανυκτικὰ ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου («Χαιρετισμοί»). Ἐξί «οἴκοι» κάθε Παρασκευῇ, καὶ τὴν πέμπτῃ Παρασκευῇ καὶ οἱ εἴκοσι τέσσερες «χαιρετισμοί» μαζί.

(10) Κυριακὴ τῶν Βαΐων.

Αὐτὴ τὴ μέρα ἡ Ἐκκλησία θυμᾶται τὴ θριαμβευτικὴ εἴσοδο τοῦ Χριστοῦ στὰ Ἱεροσόλυμα, ὅταν τὰ πλήθη ἔσειαν ἐνθουσιασμένα τὰ «βάια», κλαδιὰ τῆς φοινικιάς. Τὴν παραμονὴ ἡ Ἐκκλησία θυμᾶται τὴν ἀνάσταση τοῦ Λαζάρου. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ Σάββατο αὐτὸ χαρακτηριστίζεται σὰ Σάββατο τοῦ Λαζάρου.

Ἡ Μεγάλῃ Ἑβδομάδα. Εἶναι ὁ κύκλος τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου. Ἀπὸ τὸ βράδυ τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων ἡ Ἐκκλησία μᾶς καλεῖ νὰ παρακολουθήσουμε μὲ συντριβὴ καὶ κατάνυξη τὰ πάθη ποὺ ὑπέφερε γιὰ μᾶς ὁ Χριστός.

Σὲ κάθε ἡμέρα τῆς Μ. Ἑβδομάδας, παρακολουθοῦμε καὶ ἀπὸ ἓνα δραματικὸ περιστατικόν.

Μεγάλῃ Δευτέρᾳ. Θυμόμαστε τὴν περίπτωσι τοῦ Ἰωσήφ, ποὺ ἦταν γεμάτος καλοσύνη καὶ τὸν πούλησαν τ' ἀδέρφια του. Τὸν παραλληλίζει ἡ Ἐκκλησία μᾶς μὲ τὸ Χριστό.

Μεγάλῃ Τρίτῃ. Θυμόμαστε τὴν ἀμαρτωλὴ γυναῖκα ποὺ ῥθε συντετριμμένη καὶ ἄλειψε τὰ πόδια τοῦ Χριστοῦ μὲ μύρα καὶ μὲ δάκρυα. Ἀκοῦμε τὸ ὠραῖο ποίημα τῆς Κασσιανῆς, ποὺ ψάλλεται τὸ βράδυ: «*Κύριε, ἡ ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις περιπεσοῦσα γυνή...*».

Μεγάλῃ Τετάρτῃ. Ἡ ἡμέρα τῆς προδοσίας τοῦ Ἰούδα.

Μεγάλῃ Πέμπτῃ. Ἡμέρα τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. Τὸ βράδυ στὴν Ἀκολουθία διαβάζονται τὰ «δώδεκα Εὐαγγέλια», δώδεκα περικοπὲς δηλαδὴ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν, ποὺ διηγοῦνται παράλληλα τὸ θεῖο πάθος.

Ἡ Σταύρωση τοῦ Χριστοῦ. (Ἄλλη μιὰ συγκλονιστικὴ εἰκόνα τοῦ Θεοφάνη)

‘Σ’ ένα σημείο τῆς ἀκολουθίας ὁ ἱερεὺς παίρνει ἀπὸ τὸ Ἅγιο Βῆμα τὸν Ἑσταυρωμένο, τὸν περιφέρει μέσα στὸ ναὸ καὶ ψάλλει τὸ συγκλονιστικὸ ὕμνο: «*Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλον...*».

Μεγάλη Παρασκευή. Ἡμέρα τῆς Ταφῆς τοῦ Χριστοῦ. Τὸ βράδυ ψάλλεται μὲ πολλὴ συγκίνηση ὁ Ἐπιτάφιος θρῆνος καὶ περιφέρεται ὁ νεκρὸς Ἰησοῦς μέσα στὴν ἀνοιξιὰτικὴ νύχτα μὲ ὀδὴν καὶ κατάνυξη.

Μεγάλο Σάββατο. Τὸ πρωὶ γίνεται ἡ προαναγγελία τοῦ μεγάλου γεγονότος μὲ τὴ φράση τοῦ ἱερέα: «*Ἀνάστα ὁ Θεὸς κρίνων τὴν γῆν...*». Τὰ μεσάνυχτα ψάλλεται ἡ ἀκολουθία τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἀρχίζει ὁ κύκλος τῆς χαρᾶς καὶ τῆς νίκης.

Κυριακὴ τοῦ Πάσχα. Ὁ Χριστὸς ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς καὶ ἀνέστησε μαζί καὶ τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸ θάνατο τῆς ἁμαρτίας. Εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἑορτὴ τῆς Χριστιανοσύνης. Ἡ ὀρθόδοξη ἐκκλησία τὴν ἑορτάζει μὲ ἰδιαίτερη λαμπρότητα, γι’ αὐτὸ καὶ οἱ ξένοι τὴν ὀρθόδοξη ἐκκλησία τὴν ὀνόμασαν «Ἐκκλησία τῆς Ἀναστάσεως».

Τὸ ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς τελεῖται ἡ λεγόμενη «δεύτερη Ἀνάσταση», ἡ «Ἀγάπη» (γιατὶ οἱ χριστιανοὶ ἀνταλλάσσουν ἀδερφικὸ ἀσπασμό).

Τὸ πότε θὰ ἑορτάζεται τὸ Πάσχα καθορίστηκε ἀπὸ τὴν Α΄ Οἰκουμενικὴ σύνοδο στὴ Νίκαια τῆς Βιθυνίας τὸ 325 μ.Χ. Ἀποφασίστηκε νὰ ἑορτάζεται τὸ Πάσχα τὴν πρώτη Κυριακὴ μετὰ τὴν πανσέληνο τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας.

Κινητὲς ἑορτὲς μετὰ τὸ Πάσχα

Ἡ ἑβδομάδα ὕστερα ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα λέγεται «Ἑβδομάς τῆς Διακαινησίμου». Ἀκολουθοῦν:

(1) Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ. Θυμόμαστε τὴν ἐμφάνιση τοῦ Χριστοῦ στοὺς μαθητὲς του καὶ τὸ Θωμᾶ ποὺ ἀμφέβαλε ἀρχικὰ γιὰ τὴν Ἀνάσταση, γιὰ νὰ πιστέψῃ ὅμως ὕστερα δυνατὰ!

(2) Κυριακὴ τῶν Μυροφόρων. Ἡ Ἐκκλησία θυμᾶται μὲ εὐγνωμοσύνη τὶς μυροφόρες γυναῖκες, ποὺ συμπαραστάθηκαν μὲ τόση

Ἡ κάθοδος τοῦ Χριστοῦ στὸν Ἄδη. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο οἱ Βυζαντινοὶ ἁγιογράφοι ἀπεικονίζαν τὴν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ (Θεοφάνης)

ἀφοσίωση στο Χριστό, στη ζωή και στο θάνατό του. Γι' αυτό αξιώθηκαν νὰ πάρουν ἐκεῖνες πρῶτες τὸ μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως.

(3) Κυριακὴ τοῦ Παραλύτου. Διαβάζεται ἡ περικοπὴ μὲ τὸ θαῦμα τῆς θεραπείας τοῦ παραλυτικοῦ.

(4) Κυριακὴ τῆς Σαμαρείτιδος. Διαβάζεται ἡ περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελίου ποὺ ἀναφέρεται στὴ συνάντηση τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν Σαμαρείτιδα.

(5) Κυριακὴ τοῦ Τυφλοῦ. Διαβάζεται ἡ περικοπὴ μὲ τὸ θαῦμα τῆς θεραπείας τοῦ «ἐκ γενετῆς τυφλοῦ».

(6) Ἡ Ἀνάληψη τοῦ Κυρίου. Τὴν Πέμπτη αὐτῆς τῆς ἑβδομάδας, σαράντα μέρες ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα, ἡ Ἐκκλησία μας ἑορτάζει τὴν Ἀνάληψη τοῦ Χριστοῦ στοὺς οὐρανούς.

(7) Κυριακὴ τῶν Ἀγίων Πατέρων. Τιμᾶται ἡ μνήμη τῶν 318 «Θεοφόρων» Πατέρων, ποὺ πῆραν μέρος στὴν Α' Οἰκουμενικὴ σύνοδο.

(8) Πεντηκοστή. Πενήντα μέρες ὕστερα ἀπὸ τὸ Πάσχα, ἑορτάζουμε τὴν ἡμέρα ποὺ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα κατέβηκε καὶ φώτισε τοὺς Ἀποστόλους. Αὐτὴ ἡ ἡμέρα θεωρεῖται σὰν «ἡ γενέθλιος» τῆς Ἐκκλησίας.

(9) Κυριακὴ τῶν Ἀγίων Πάντων. Ἡ σκέψη τῆς Ἐκκλησίας στρέφεται μὲ τιμὴ καὶ συγκίνηση σ' ὅλους τοὺς Ἁγίους τοῦ χριστιανισμοῦ.

Οἱ ἀκολουθίες τῶν κινητῶν ἑορτῶν πρὶν ἀπὸ τὸ Πάσχα περιέχονται, ὅπως εἴπαμε, στὸ λειτουργικὸ βιβλίο τῆς Ἐκκλησίας μας ποὺ λέγεται «Τριῶδιο». Οἱ ἀκολουθίες τῶν μεταπασχαλινῶν ἑορτῶν στὸ βιβλίο ποὺ λέγεται «Πεντηκοστάριο».

Ένας Ἀρχάγγελος. Ἀπὸ τὰ θαυμάσια «ψηφιδωτά», πού εἶναι μιὰ μεγάλη στιγμή τῆς βυζαντινῆς τέχνης (Μονή Δαφνίου)

γ' Θεομητορικές ἑορτές

Εἶναι οἱ γιορτές πού ἀναφέρονται στὰ διάφορα περιστατικά τῆς ζωῆς τῆς Θεοτόκου. Ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματά της ἡ Ἐκκλησία

περιέβαλε με βαθύ θαυμασμό και εὐγνωμοσύνη τὴν Παναγία, γιατί ἐκείνη ἔγινε ἡ Μητέρα τοῦ Θεοῦ, ἡ γέφυρα ποὺ ἔνωσε τὴ γῆ μὲ τὸν οὐρανό.

✓ Οἱ κυριότερες ἑορτὲς τῆς Μητέρας τοῦ Θεοῦ εἶναι :

- α) Ἡ Γέννηση τῆς Θεοτόκου 8 Σεπτεμβρίου.
- β) Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου 21 Νοεμβρίου.
- γ) Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου 25 Μαρτίου.
- δ) Ἡ Κοίμηση τῆς Θεοτόκου 15 Αὐγούστου.

δ' Οἱ ἑορτὲς τῶν Ἀγίων

Οἱ Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ πολύτιμη κληρονομία τῆς. Γι' αὐτὸ καὶ κάθε μέρα τοῦ χρόνου ἡ Ἐκκλησία μας φέρνει στὴ μνήμη της τὶς μορφὲς πολλῶν ἁγίων, γνωστῶν καὶ ἀγνωστων, δοξασμένων καὶ ταπεινῶν, ποὺ μὲ τὴ ζωὴ τους, τὸ λόγο τους, τὰ βιβλία τους, τὰ θαύματά τους, τὴ θυσία τους, γίνηκαν ἡ θριαμβευτικὴ χορεία τῆς νίκης τῆς Ἐκκλησίας. Ἀνάλογα μὲ τὸν τρόπο τῆς δράσεως τῶν Ἀγίων, ἡ Ἐκκλησία τοὺς χαρακτηρίζει σάν : ἀποστόλους, μάρτυρες, ἀσκητές, Πατέρες, ὁμολογητὲς κλπ.

Οἱ πιὸ γνωστὲς ἑορτὲς Ἀγίων εἶναι :

Ἰανουάριος

- 1. Τοῦ Μεγάλου Βασιλείου.
- 7. Τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ.
- 17. Τοῦ Μεγάλου Ἀντωνίου.
- 30. Τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν.

Ἀπρίλιος

- 23. Τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου.

Μάιος

- 5. Τῆς Ἁγίας Εἰρήνης.
- 21. Τῶν Ἀγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης.

Ἰούνιος

29. Τῶν κορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου.

30. Τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων.

Ἰούλιος

20. Τοῦ Προφήτη Ἠλία.

Σημερινή ἀγιογραφία. Οἱ κορυφαῖοι Ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος.
(Ἔργο τοῦ ἀγιορεῖτη ζωγράφου Δαμασκηνοῦ Ροδάκη)

Αύγουστος

24. Τοῦ Ἀγίου Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ.

Ὀκτώβριος

26. Τοῦ Ἀγίου Δημητρίου.

Νοέμβριος

9. Τοῦ Ἀγίου Νεκταρίου.

25. Τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης.

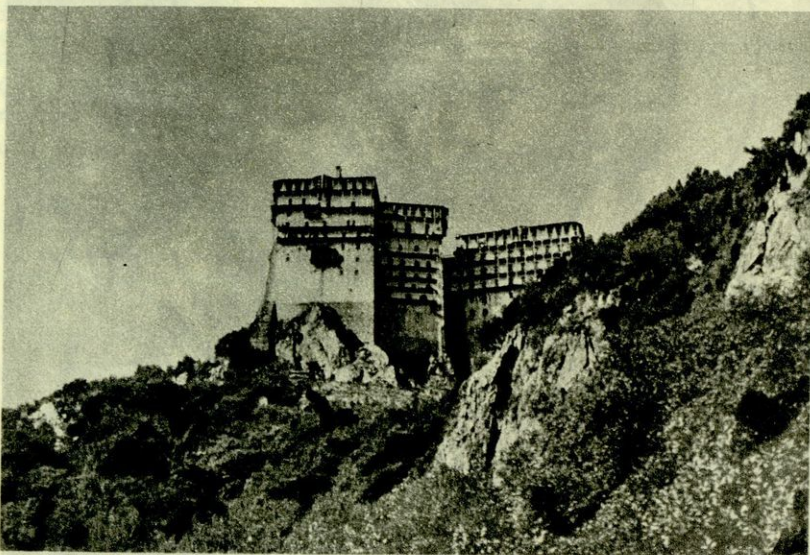
Δεκέμβριος

6. Τοῦ Ἀγίου Νικολάου.

12. Τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος.

27. Τοῦ Πρωτομάρτυρος Στεφάνου

L

Στὸ Ἅγιον Ὄρος, τὴν Ἀκρόπολη τῆς Ὁρθοδοξίας, ζῇ μέχρι σήμερα
 ὅλη ἡ συγκίνηση πὺν χαρίζει ἡ ἱστορία καὶ ἡ παράδοση τοῦ Χρι-
 στιανισμοῦ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ
ΤΗΣ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ

Ο ΤΡΟΠΟΣ ΠΟΥ ΛΑΤΡΕΥΕΤΑΙ Ο ΘΕΟΣ

Αύγουστος

24. Τοῦ Ἁγίου Κοσμοῦ τοῦ Αἰτωλοῦ.

Ὀκτώβριος

26. Τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Νοέμβριος

9. Τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου.

25. Τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΤΗΣ

Δεκεμβρίου

6. Τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

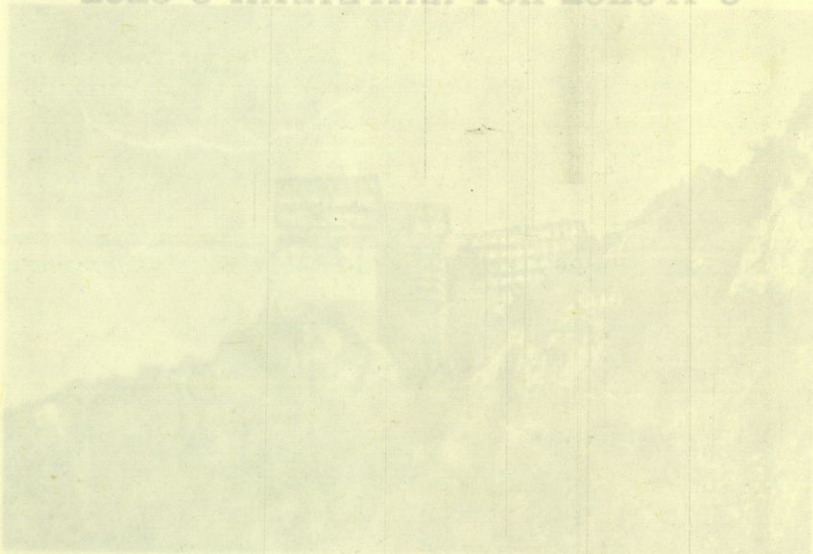
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

12. Τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος.

*

27. Τοῦ Πρωτομάρτυρος Στεφάνου

Ο ΤΡΟΠΟΣ ΠΟΥ ΛΑΤΡΕΥΕΤΑΙ Ο ΘΕΟΣ

Στὸ Ἅγιον Ὄρος, τῆς Ἀσκήσεως τῆς Ὁρθόδοξης. Ἔξ ἄρχαι σήμερα
 εἶναι ἡ μοναστήριον καὶ γὰρ ἡ ἐκκλησία καὶ ἡ παράδοσις τοῦ Χρι-
 στιανισμοῦ

ΎΜΝΟΙ ΚΑΙ ΤΕΛΕΤΕΣ

Ι. ΟΙ ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ

Οι διάφορες τελετές του χριστιανισμού, έπειδή δέ γίνονται με τυχαίο τρόπο, αλλά «ἀκολουθῶν» στη διάταξη τῶν ὕμνων καὶ τῶν προσευχῶν μιὰ ὀρισμένη σειρά, ὀνομάστηκαν ἀκολουθίες.

Ἀναφέρομε μάλιστα πῶς ὑπάρχει ἀνάμεσα στὰ λειτουργικά βιβλία ἓνα εἰδικό γιὰ τὶς ἀκολουθίες, τὸ «Τυπικό», ποὺ περιγράφει λεπτομερειακὰ τὴ διάταξη τῶν τελετῶν.

Οἱ ἀκολουθίες τῆς Ἐκκλησίας εἶναι δύο εἰδῶν· οἱ τακτικὲς καὶ οἱ ἑκτακτες.

Οἱ πρώτες τελοῦνται τακτικὰ καὶ κανονικὰ στὴν Ἐκκλησία π.χ. οἱ ὥρες, ὁ ἑσπερινός, τὸ ἀπόδειπνο, τὸ μεσονυκτικό, ὁ ὄρθρος, ἡ λειτουργία.

Οἱ ἑκτακτες δέ γίνονται τακτικὰ ἀλλὰ σὲ περίπτωσι ἀνάγκης π.χ. τὰ Μυστήρια, ἡ νεκρώσιμη ἀκολουθία, ὁ ἀγιασμός κ.ἄ.

α' Οἱ τακτικὲς ἀκολουθίες

(1) Οἱ ὥρες. Ἀκολουθίες μὲ ψαλμοὺς καὶ τροπάρια. Οἱ ὥρες εἶναι τέσσερις: Ἡ πρώτη, ἡ τρίτη, ἡ ἕκτη καὶ ἡ ἑνάτη.

Στὶς μεγάλες ἑορτὲς τῶν Χριστουγέννων, τῶν Θεοφανίων καὶ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς ὑπάρχουν καὶ ἄλλες «ὥρες», οἱ «βασιλικές», πολὺ μεγαλύτερες ἀπὸ τὶς κανονικὲς, ποὺ τὶς διαβάζουν συνήθως μόνο οἱ ἱερεῖς.

(2) Ὁ ἑσπερινός. Σύντομη ἀκολουθία, πού ψάλλεται τὸ βράδυ τῆς ἡμέρας καὶ θεωρεῖται σὰν τὸ προοίμιο τῆς ἐπομένης. Ὁ ἑσπερινός διακρίνεται σὲ μεγάλο καὶ μικρό. Ὁ μέγας ἑσπερινός ψάλλεται τὸ ἀπόγευμα τοῦ Σαββάτου καὶ στὶς παραμονὲς μεγάλων ἑορτῶν. Ὁ ἑσπερινός ἀρχίζει, ὅπως καὶ ὅλες οἱ ἀκολουθίες, μὲ τὴν ἐξύμνηση τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ: «*Εὐλόγητός ὁ Θεὸς ἡμῶν πάντοτε νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων*».

Ὑστερα διαβάζεται ὁ 103ος ψαλμός τοῦ Δαβὶδ σὰν εἰσαγωγή, γι' αὐτὸ καὶ λέγεται «προοιμιακός».

Μετὰ ἀκολουθοῦν τὰ τροπάρια πού λέγονται «στιχηρά» καὶ γίνεται ἡ «εἴσοδος», ὅπου ὁ ἱερέας ἀναγγέλλει: «Σοφία, ὀρθοί!» Τότε ψάλλεται ὁ περίφημος ἐπιλύχνιος ὕμνος:

«*Φῶς ἱλαρὸν ἁγίας δόξης*

ἀθανάτου Πατρός, οὐρανίου,

ἁγίου, μάκαρος,

Ἰησοῦ Χριστέ,

ἐλθόντες ἐπὶ τὴν ἡλίον δύσιν,

ιδόντες φῶς ἑσπερινόν,

ὑμνοῦμεν Πατέρα, Υἱὸν

καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, Θεόν.

Ἀξιὸν Σε, ἐν πᾶσι καιροῖς

ὑμνεῖσθαι φωναῖς αἰσίαις,

Υἱὲ Θεοῦ, ζωὴν ὁ διδούς,

δι' ὃ ὁ κόσμος Σε δοξάζει...»

Ὑστερα ψάλλονται ἀκόμη μερικά τροπάρια, ἀπαγγέλλεται ὁ ὕμνος τοῦ Συμεὼν «*Νῦν ἀπολύεις...*», λέγεται τὸ «*Ἅγιος ὁ Θεός...*» καὶ γίνεται ἡ «Ἀπόλυσις».

(3) Τὸ ἀπόδειπνο. Μετὰ τὸν ἑσπερινὸ σειρὰ ἔχει τὸ ἀπόδειπνο. Συνήθως τὸ διαβάζει ὁ ἱερέας στὸ σπίτι του, ὅπως μπορεῖ νὰ τὸ διαβάξῃ καὶ κάθε χριστιανικὴ οἰκογένεια. Στὰ μοναστήρια τὸ διαβάζουν μετὰ τὴν «τράπεζα», δηλαδὴ τὸ βραδινὸ φαγητό, μέσα στὸ Νάρθηκα.

Τὸ ἀπόδειπνο ψάλλεται καὶ κάθε ἀπόγευμα τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς.

(4) Τὸ μεσονυκτικό. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τροπάρια, ψαλμούς, εὐχές καὶ δεήσεις (παρακλήσεις). Σήμερα διαβάζεται μόνο ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς. Στὰ μοναστήρια τὸ διαβάζουν πρὶν ἀπὸ τὸν ὄρθρο.

(5) Ὁ ὄρθρος. Τελεῖται τὰ χαράματα. Εἶναι μιὰ εὐχαριστία στὸ Θεό, γιατί μᾶς φύλαξε τὴ νύχτα καὶ μᾶς ἀξίωσε νὰ δοῦμε πάλι τὴν καινούρια μέρα ποὺ χαράζει.

Ὁ ὄρθρος εἶναι τὸ προοίμιο τῆς θείας λειτουργίας καὶ σ' αὐτὸν ὁ ἱερέας τελεῖ τὴν «προσκομιδὴ», δηλαδὴ προετοιμάζει τὰ Τίμια δῶρα.

Περιέχει ψαλμούς, ὕμνους καὶ δεήσεις. Ὅταν ὁ ψάλτης ψάλλῃ τὸ «*Θεὸς Κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν*», ὁ ναὸς φωτίζεται μὲ λαμπάδες. Ὑστερα διαβάζεται τὸ «*Εὐαγγέλιο τοῦ ὄρθρου*» καὶ ὁ 50ος ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ, ὁ περίφημος ψαλμὸς τῆς μετανοίας. Τέλος ψάλλεται ὁ «*κανὼν*» καὶ οἱ «*αἵνοι*» καὶ τελειώνει ἡ ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου.

2. Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Γενικά

Είναι η θεμελιακή ακολουθία της 'Εκκλησίας. Σ' αυτήν τελείται το μυστήριο της Θείας Εύχαριστίας. Στην αρχή του χριστιανισμού ήταν μια άπλη τελετή στις κοινές τράπεζες, τις «ἀγάπες». Μά σιγά σιγά αυτή την άπλη μορφή τη διαδέχτηκε η προσθήκη ύμνων, δεήσεων, η ανάγνωση περικοπών από τις Πράξεις των 'Αποστόλων και τὰ Εὐαγγέλια, τὸ κήρυγμα. Ἐτσι ἡ θεία λειτουργία πῆρε μεγαλοπρέπεια καὶ μυστικὸ βάρος.

Διαμορφώθηκαν διάφορα εἶδη λειτουργιῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα σώθηκαν τέσσερις :

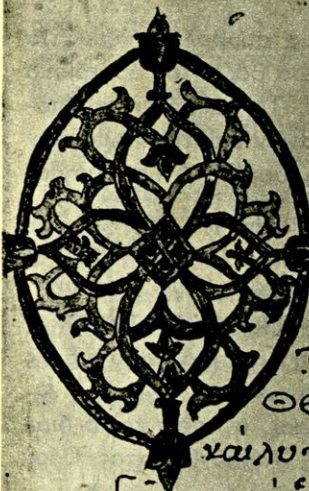
- α) Τοῦ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου, ἡ πιὸ παλιὰ τῆς Ἀνατολῆς.
- β) Τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Τελεῖται δέκα φορές τὸ χρόνο: Τὶς πέντε πρώτες Κυριακὲς τῆς Τεσσαρακοστῆς, τὴ Μεγάλῃ Πέμπτῃ, τὸ Μεγάλο Σάββατο, τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων, τὴν ἑορτὴ τῶν Θεοφανίων καὶ τὴν 1 Ἰανουαρίου, ἡμέρα τῆς μνήμης του.
- γ) Τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, συντόμηση τῆς λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Εἶναι ἡ λειτουργία ποὺ καθιερώθηκε σ' ὅλες τὶς ὑπόλοιπες μέρες τοῦ χρόνου.
- δ) Τῶν Προηγιασμένων: Ἀρχαία λειτουργία, ποὺ τελεῖται κάθε Τετάρτῃ καὶ Παρασκευὴ τὴν περίοδο τῆς Μεγάλῃς Τεσσαρακοστῆς.

185

ΗΘΕΙΛΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΕΝΑΠΟΙΣΤΕ

ΗΜΩΝ

ἰωάννου τοῦ χρυσοστόμου·
ἐκ τῆς προέδου·

ὅς ὁ ὅς ἡμῶν ὁ ὅς ὁ ὡν ἰορ
ἄρτορ· τὴν προφίαν τοῦ παμ·
τὸς κόσμου, ὅν ἔν ἡμῶν καὶ
θεῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν
καὶ λυτρωτὴν καὶ ἐν ἑνὶ τῷ ἑνὶ
τοῦτα καὶ ἁγία ἡμῶν· αὐτὸς ἁγίος
τὴν προθεσίμ τῶν τῶν καὶ πρὸς ὁδοῦ
αὐτῶν εἰς ὅτι περὶ ἡμῶν ὁ ὡν ἰορ

Λειτουργικὸ χειρόγραφο ἀπὸ βυζαντινὸ «κώδικα», ποὺ περιέχει τίς λει-
τουργίες Χρυσοστόμου, Βασιλείου, Προηγιασμένων. Εἶναι «σταχυμένος»
(δεμένος) μὲ δέρμα καὶ στολισμένος μὲ ἐπὶ χρυσα στολίδια. Ἔχει θαυμά-
σιους τίτλους καὶ «ἀρχικά» γράμματα. Φυλάσσεται στὴν πλούσια σὲ θη-
σαυροὺς βιβλιοθήκη τῆς Μονῆς Διονυσίου Ἀγίου Ὁρους

Διαίρεση τῆς θείας λειτουργίας

Ἡ θεία λειτουργία χωρίζεται σὲ δύο μέρη :

1. Στὴ λειτουργία τῶν κατηχουμένων καὶ
2. Στὴ λειτουργία τῶν πιστῶν.

Εἶπαμε πῶς προοίμιό της εἶναι ἡ προσκομιδὴ.

Ἐπὶ τὴν προσκομιδὴν ὁ ἱερέας ἐτοιμάζει στὴν πρόθεση· τὰ Τίμια δῶρα (ἄρτο καὶ οἶνο), ποὺ τὰ προσφέρουν οἱ χριστιανοί.

Διαβάζει εὐχὲς καὶ μὲ τὴ λόγχη κόβει ἀπὸ τὸν ἄρτο τὸ τετράγωνο κομμάτι τῆς σφραγίδας του. Ἡ σφραγίδα αὐτὴ λέγεται « ἁμνός » καὶ συμβολίζει τὸ Χριστό, ποὺ ἔρχεται νὰ θυσιάσῃ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους.

Τὴ σφραγίδα τὴν τεμαχίζει καὶ σὲ ἄλλα συμβολικὰ κομμάτια καὶ τὰ τοποθετεῖ ὅλα στὸν ἅγιο δίσκο. Ὑστερα βάζει τὸν ἀστερίσκο καὶ χύνει τὸν οἶνο μέσα στὸ Ἅγιο Ποτήριο. Τὰ σκεπάζει καὶ διαβάζει μερικὲς εὐχὲς γιὰ τὴν υἰεὶα τῶν ζωντανῶν καὶ τὶς ψυχὰς τῶν πεθαμένων. Ὅταν ἐτοιμασθῇ ἡ προσκομιδὴ, ἀρχίζει ἡ λειτουργία.

Τὸ προοίμιον : Ἀρχίζει μὲ τὸ « *ἐὐλογημένη ἡ βασιλεῖα τοῦ Πατρὸς . . .* ». Ὁ διάκονος διαβάζει τὴ συνάπτη ποὺ εἶναι μιὰ σειρὰ ἀπὸ δεήσεις, ὁ λαὸς ψάλλει ἐνδιάμεσα τὸ « *Κύριε ἐλέησον* ». Τὸ λαὸ σιγὰ σιγὰ ἔχουν ἀντικαταστήσει οἱ ψάλτες στὶς τελετές.

Ὅταν τελειώσῃ ἡ συνάπτη, γίνεται ἡ μικρὰ εἴσοδος ἢ εἴσοδος τοῦ Εὐαγγελίου.

Καθὼς ψάλλεται τὸ ἀπολυτίκιον τῆς ἡμέρας, ὁ ἱερέας καὶ ὁ διάκονος βγαίνουν ἀπὸ τὴν ἀριστερὴ πύλη τοῦ Ἀγίου Βήματος. Προπορεύονται παιδιὰ μὲ λαμπάδες.

Στέκονται στὴ μέση τῆς ἐκκλησίας. Ὁ διάκονος ὑψώνει τὸ Εὐαγγέλιον καὶ λέει μὲ ζωερὴ φωνή: « *Σοφία, ὁρθοί!* » Δηλαδὴ πρέπει νὰ τιμῆσεται μὲ προσοχὴ τὸ Εὐαγγέλιον, ποὺ ἔναι ὁ λόγος καὶ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ.

Οἱ ψάλτες ψάλλουν τὸ εἰσοδικόν, δηλαδὴ τὸ « *δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν Χριστῷ* ». Ἀκολουθοῦν τροπάρια, δεήσεις καὶ ὁ « τρισάγιος ὕμνος » (Τὸ « *Ἅγιος ὁ Θεός . . .* »). Κατόπιν ὁ ψάλτης διαβάζει τὴν περικοπὴ τοῦ Ἀποστόλου καὶ ὁ διάκονος ἀπὸ τὸν ἁμβώνα ἢ ὁ ἱερεὺς τὴν εὐαγγελικὴν περικοπὴν. Ἀκολουθεῖ τὸ

κήρυγμα, μιὰ σειρὰ ἀπὸ δεήσεις — ἡ «ἐκτενὴς» δέηση — καὶ ἐδῶ τελιώνει ἡ λειτουργία τῶν κατηχομένων.

Οἱ κατηχούμενοι ἔβγαιναν ἔξω στὸ νάρθηκα καὶ παραμένανε στὸν κυρίως ναὸ μόνο οἱ πιστοί.

Τὸ δεύτερο αὐτὸ μέρος τῆς θείας λειτουργίας, ποὺ λέγεται, ὅπως εἴπαμε, καὶ λειτουργία τῶν πιστῶν εἶναι τὸ σημαντικότερο, γιατί περιβάλλει τὸ μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Ἐχει καὶ αὐτὸ τὰ τμήματά του :

Εἶναι ἡ μεγάλη εἴσοδος, ποὺ συμβολίζει τὴν πορεία τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸ Γολγοθᾶ. Πρέπει νὰ τονίσωμε ὅτι ὁλόκληρη ἡ λειτουργία εἶναι μιὰ «ἀναπαράσταση» τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὴν προσκομιδῇ, ποὺ εἶναι ἡ Γέννηση στὴ Βηθλεέμ, ὡς τὴν ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου, ποὺ συμβολίζει τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ὡς τὴ μεγάλη εἴσοδο, ποὺ συμβολίζει τὸ δρόμο τοῦ πάθους. Ἡ Θεία Εὐχαριστία συμβολίζει τέλος τὴ θυσία τοῦ Γολγοθᾶ.

Πρὶν ἀπὸ τὴ μεγάλη εἴσοδο ψάλλεται ὁ «*χερουβικὸς ὕμνος*».

Ὑστερα βγαίνουν ἀπὸ τὸ ἱερὸ ὁ διάκονος καὶ ὁ πρεσβύτερος κρατώντας τὸν ἅγιο δίσκο καὶ τὸ Ἅγιο Ποτήριο. Στὴ μέση τοῦ ναοῦ σταματοῦν καὶ ὁ ἱερέας ἀπαγγέλλει διάφορες εὐχές.

Μετὰ τὴν εἴσοδό τους στὸ Ἅγιο Βῆμα, συνεχίζει ὁ ἱερέας νὰ διαβάξῃ εὐχές καὶ σὲ μιὰ στιγμή ἀναφωνεῖ : «*Τὰς θύρας, τὰς θύρας, ἐν σοφίᾳ πρόσχωμεν !*» Δηλαδή, προσέξτε καλὰ τὶς πόρτες, γιὰ νὰ μὴν μπῇ κανένας ἀμύητος ἐδῶ...

Ἀκολουθεῖ ἡ ἀπαγγελία τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως, ὕστερα μιὰ εὐχαριστία καὶ ὁ ἁγιασμός τῶν Τιμίων δώρων.

Αὕτη εἶναι ἡ πιὸ συγκινητικὴ στιγμή τῆς λειτουργίας, ἡ ἀνάμνηση τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου : «*Λάβετε, φάγετε...*» καὶ «*Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες...*», «*Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν, σοὶ προσφέρομεν...*». Καὶ οἱ ψάλτες ἀνυμνοῦν τὸ Χριστό : «*Σὲ ὑμνοῦμεν, Σὲ εὐλογοῦμεν...*» Αὕτη ἡ στιγμή, ποὺ εἶναι τὸ κέντρο τῆς λατρείας μας, λέγεται στιγμή τῆς μετουσιώσεως, γιατί ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος μετατρέπονται σὲ σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ.

Μετὰ τὸν ἁγιασμό τῶν Τιμίων δώρων ἀπαγγέλλεται ἡ Κυριακὴ Προσευχή («*Πάτερ ἡμῶν...*»). Ὑστερα γίνεται ἡ θεία Κοινωνία. Πρῶτα κοινωνοῦν μέσα στὸ Βῆμα οἱ ἱερεῖς (ἔξω οἱ ψάλτες

“Άλλο ένα λειτουργικό χειρόγραφο από τὸν κώδικα τῆς Μονῆς Διονυσίου

ψάλλουν τὸν ὕμνο ποὺ λέγεται «κοινωνικό»». Ἐπειτα μεταλαμβάνουν οἱ πιστοί. Ὁ ἱερέας στέκεται στὴν Ὡραία Πύλη καὶ τοὺς προσκαλεῖ : «Μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε ! ». Διαβάζονται λίγες εὐχὲς καὶ γίνεται ἡ ἀπόλυση.

3. ΕΚΤΑΚΤΕΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ

Είναι οι τελετές των ἐπὶ Μυστηρίων, με εὐχές, ὕμνους, ἀναγνώσματα (ἐξωτερικά στοιχεία) καὶ διάφορες συμβολικὲς πράξεις. Χρησιμοποίηση τοῦ νεροῦ καὶ τοῦ λαδιοῦ στοῦ βάπτισμα, ἐπάλειψη με τὸ Μύρο στοῦ χρίσμα, ἐπίθεση τοῦ χεριοῦ στοῦ κεφάλι τοῦ ὑποψηφίου κληρικοῦ στὴν ἱεροσύνη, τὰ στέφανα στοῦ γάμο, τὸ ἁγιασμένο λάδι στοῦ εὐχέλαιο κλπ.

Οἱ ἀκολουθίαι τῶν Μυστηρίων διαμορφώθηκαν σιγὰ σιγὰ ὅπως καὶ οἱ ἄλλες τελετὲς τῆς Ἐκκλησίας μας. Στὴν ἀρχὴ ἦταν ἀπλὲς καὶ συμβολικὲς πράξεις καὶ εὐχές.

Ἡ ἑκτακτὴ ἀκολουθία εἶναι ἡ τελετὴ τῶν ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ. Πολὺ σημαντικὴ τελετὴ ποὺ προϋποθέτει τὴ συμμετοχὴ ἐπισκόπου.

Ἡ ἑκτακτὴ ἀκολουθία εἶναι ἡ τελετὴ τοῦ ἁγιασμοῦ. Ὁ ἱερέας ραντίζει τοὺς πιστοὺς με τὸ ἁγιασμένο νερό. Πολλὲς χριστιανικὲς οἰκογένειες προσκαλοῦν τὸν ἱερέα νὰ κάμῃ ἁγιασμὸ στοῦ σπιτί τους κάθε πρώτη μέρα τοῦ μήνα.

Γνωστὴ ἐπίσης ἑκτακτὴ ἀκολουθία εἶναι ἡ «νεκρώσιμος», με συγκινητικὰ τροπάρια, εὐχές ὑποβλητικὲς καὶ ἀναγνώσματα ἀπὸ τὴν Ἀγία Γραφή, σχετικὰ με τὸ θάνατο καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς Ἀναστάσεως.

Κάθε ἀπόγευμα τέλος ἀπὸ τὴν 1η ὡς τὴ 15η Αὐγούστου (Δεκαπενταύγουστο) ψάλλεται στὴν Ἐκκλησία μας ἡ «παράκλησις» ἢ ὁ «παρακλητικὸς κανόνας», μιὰ ἀκολουθία ἀφιερωμένη — ὅπως καὶ ὁ ἀκάθιστος ὕμνος — στὴν Παναγία, τὴ Μητέρα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν παρηγοριά, τὴ «Μεσίτρια» τῶν ἀνθρώπων.

4. KEIMENA YMΝΩΝ

A'

Ὁ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πάσῃ ὥρᾳ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς προσκυνούμενος καὶ δοξαζόμενος Χριστὸς ὁ Θεός, ὁ μακροθύμος, ὁ πολυέλεος, ὁ πολνεύπλαχρος, ὁ τοὺς δικαίους ἀγαπῶν καὶ τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἐλεῶν, ὁ πάντας καλῶν πρὸς σωτηρίαν διὰ τὴν ἐπαγγελίαν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, Αὐτός, Κύριε, πρόσδεξαι καὶ ἡμῶν ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ τὰς ἐντεύξεις καὶ ἱθνην τὴν ζωὴν ἡμῶν πρὸς τὰς ἐντολὰς Σου. Τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἀγίασον, τὰ σώματα ἁγνισον, τοὺς λογισμοὺς διόρθωσον, τὰς ἐννοίας κάθαρσον καὶ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, κακῶν καὶ οὐδύνης. Τείχισον ἡμᾶς τοῖς ἁγίοις Σου ἀγγέλοις, ἵνα τῇ παρεμβολῇ αὐτῶν φρουρούμενοι, καὶ ὁδηγούμενοι, καταντήσωμεν εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀπροσίτου Σου δόξης, ὅτι εὐλογητός εἰ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Β' Η ΜΕΓΑΛΗ ΔΟΞΟΛΟΓΙΑ

Δόξα Σοι τῷ δείξαντι τὸ φῶς, δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ
καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.

Ὑμνοῦμέν Σε, εὐλογοῦμέν Σε, προσκυνοῦμέν Σε, δοξολογοῦμέν Σε,
εὐχαριστοῦμέν Σοι διὰ τὴν μεγάλην Σου δόξαν.

Κύριε βασιλεῦ, ἐπουράνιε Θεέ, Πάτερ παντοκράτωρ,
Κύριε Υἱὲ μονογενές, Ἰησοῦ Χριστέ καὶ Ἅγιον Πνεῦμα.

Κύριε ὁ Θεός, ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς
ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου.

Ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου.

Πρόσδεξαι τὴν δέησιν ἡμῶν ὁ καθήμενος

ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς καὶ ἐλέησον ἡμᾶς.

Ὅτι Σὺ εἶ ὁ μόνος Ἅγιος, Σὺ εἶ ὁ μόνος Κύριος

Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς, Ἀμήν.

Καθ' ἐκάστην ἡμέραν εὐλογῆσω Σε καὶ αἰνέσω

τὸ ὄνομά Σου εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Καταξίωσον, Κύριε, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ

ἀναμαρτήτους φυλαχθῆναι ἡμᾶς.

Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, ὁ Θεὸς τῶν Πατέρων ἡμῶν καὶ αἰνετὸν

καὶ δεδοξασμένον τὸ ὄνομά Σου εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Γένοιτο, Κύριε, τὸ ἔλεός Σου ἐφ' ἡμᾶς

καθάπερ ἠλπίσαμεν ἐπὶ Σέ.

Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, δίδαξόν με τὰ δικαιώματά Σου.

Κύριε, καταφυγὴ ἐγενήθης ἡμῖν ἐν γενεᾷ καὶ γενεᾷ.

Ἐγὼ εἶπα : Κύριε, ἐλέησόν με,

ἴασαι τὴν ψυχὴν μου, ὅτι ἡμαρτόν Σοι.

Κύριε, πρὸς Σέ κατέφυγον, δίδαξόν με

τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά Σου, ὅτι Σὺ εἶ ὁ Θεός μου.

Ὅτι παρὰ Σοι πηγὴ ζωῆς,

ἐν τῷ φωτί Σου ὁρόμεθα φῶς.

Παράτεινον τὸ ἔλεός Σου, τοῖς γινώσκουσί Σε.

Ἅγιος ὁ Θεός, Ἅγιος Ἰσχυρός, Ἅγιος Ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΔΟΞΟΛΟΓΙΑΣ

Δόξα σέ Σένα πού μᾶς ἔδειξες τὸ φῶς,

δόξα σέ Σένα τὸ Θεὸ πού βρίσκεσαι στὰ ἐπουράνια

καὶ ἃς ἔρθῃ κι ἔδῳ στὴ γῆ ἡ εἰρήνη
καὶ ἡ χαρὰ στοὺς ἀνθρώπους, ἃς ἔρθῃ.
Σὲ ὑμνοῦμε, Σὲ εὐλογοῦμε, Σὲ προσκυνοῦμε καὶ Σὲ δοξολογοῦμε
καὶ Σ' εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴ μεγάλη Σου δόξα.
Κύριε, Ἐσὺ εἶσαι ὁ Θεὸς καὶ τὴν ἴδια στιγμή εἶσαι κι ὁ
Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ποὺ θυσιάζεται κι ὁ Υἱὸς τοῦ Πατέρα εἶσαι
ποὺ σηκώνει τὴν ἁμαρτία τοῦ κόσμου.
Σῶσε μας, Ἐσὺ ποὺ σηκώνεις τὴν ἁμαρτία τοῦ κόσμου.
Σκύψε καὶ ἄκουσε εὐνοϊκὰ τὴ δέησή μας
Ἐσὺ ποὺ κάθεσαι στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα Σου καὶ ἐλέησέ μας.
Γιατὶ μονάχα Ἐσὺ εἶσαι ὁ Ἅγιος, ὁ μοναδικὸς κυρίαρχος,
ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, γιὰ νὰ δοξάζεται ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας.
Ἀμήν! (Ἄς γίνη).

Κάθε μέρα θὰ Σὲ εὐλογήσω καὶ θὰ δοξολογήσω τὸ ὄνομά Σου
κι ἡ δοξολογία μου αὐτὴ θὰ βαστήξῃ ὡς τὴ συντέλεια τῶν αἰώνων.
Ἀξιώσέ μας, Κύριε, τούτῃ τὴ μέρα νὰ κρατήσωμε τὸν ἑαυτό μας
χωρὶς ἁμαρτία.
Εὐλογημένος εἶσαι, Κύριε, ὁ Θεός, ποὺ μᾶς κληρονόμησαν οἱ
πατέρες μας καὶ τραγουδισμένο καὶ δοξασμένο τὸ ὄνομά Σου
στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

Ἄς γίνη, Κύριε, κι ἃς ἀπλωθῇ ἀπάνω μας τὸ ἔλεός Σου,
καθὼς κι ἐμεῖς ἀποθέσαμε ἀπάνω Σου τὴν κάθε μας ἐλπίδα.
Εὐλογημένος νὰ ᾿σαι, Κύριε! Δίδαξέ με ποῖα εἶναι ἡ θέλησή Σου.
Κύριε, Ἐσὺ γεννήθηκες γιὰ μᾶς, τὸ καταφύγιο γιὰ τὶς τρικυμίες
ἔδῳ καὶ γενεές γενεῶν.

Ἐγὼ εἶπα μέσ' ἀπὸ τὴν ψυχὴ μου : Κύριε, ἐλέησέ με,
γιατρέψε τὴν ψυχὴ μου, Κύριε, γιατί εἶμαι ἁμαρτωλὸς ἀπέναντί Σου.
Κύριε, σὲ Σένα καταφεύγω! Δίδαξέ με νὰ πράττω τὸ θέλημά Σου,
γιατὶ Ἐσὺ εἶσαι ὁ Θεός μου!

Μόνο κοντὰ Σου ὑπάρχει ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς
καὶ μέσα στὸ δικό Σου τὸ φῶς θὰ λάμπῃ καὶ γιὰ μᾶς.

Ἀπλώσε τὸ ἔλεός Σου πάνω σὲ κείνους ποὺ Σὲ γνωρίζουν
καὶ Σ' ἀγαποῦνε.

Ἐσὺ εἶσαι ὁ Ἅγιος Θεός, ὁ Ἅγιος Δυνατός,
ὁ Ἅγιος ὁ Ἀθάνατος. Γι' αὐτὸ ἐλέησέ μας!

Πράχες Κυρίε Ιησὺ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν
 ἐξ ἁγίῳ καὶ τοικητοῦ σου καὶ ἀπὸ θρόνου
 δόξης τῆς βασιλείας σου, ἐπέχε εἰς τὸ
 ἁγιάσαι ἡμᾶς. (ΓΕΙΘΡΓΙΑ Γ. ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΥ)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίς

Α' ΚΑΤΗΧΗΣΗ

Εισαγωγικά	7
1. Η ΚΑΤΗΧΗΣΗ ΓΕΝΙΚΑ	7
2. ΟΙ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ	9
3. ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ	9
Α' 'Ινδοϊσμός	10
1) Βεδισμός	10
2) Βραχμανισμός	10
3) Βουδισμός	10
Β' 'Η θρησκεία τῆς Κίνας	11
Γ' 'Η θρησκεία τῶν 'Ιαπώνων	11
Δ' Ζωροαστρισμός	12
Ε' Μωαμεθανισμός	12
ΣΤ' 'Ιουδαϊσμός	13
4. Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ	14
5. ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ	14
Α' 'Η 'Αγία Γραφή	15
Β' 'Η 'Ιερὰ Παράδοση	16

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ

ΔΟΓΜΑΤΙΚΟ

1. ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ	19
2. ΤΑ ΥΠΟΛΟΙΠΑ ΑΡΘΡΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΛΟΥ	21
3. ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΓΕΝΙΚΑ	24
4. ΤΟ ΒΑΠΤΙΣΜΑ	25
5. ΤΟ ΧΡΙΣΜΑ	26
6. Η ΜΕΤΑΝΟΙΑ	26
7. Η ΘΕΙΑ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ	27
8. Η ΙΕΡΟΣΥΝΗ	28
9. Ο ΓΑΜΟΣ	29
10. ΤΟ ΕΥΧΕΛΑΙΟ	29

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ

ΗΘΙΚΟ

1. ΓΕΝΙΚΑ	33
2. Ο ΔΕΚΑΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΜΩΥΣΗ	34
3. Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ	37
4. Η ΕΠΙ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΟΜΙΛΙΑ	39
5. ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ	40

Β' ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ

Ο ΤΟΠΟΣ ΟΠΟΥ ΛΑΤΡΕΥΕΤΑΙ Ο ΘΕΟΣ

1. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ ΝΑΟΣ	49
'Η' Ιστορία του.....	49
Ρυθμοί τῶν ναῶν.....	50
α' Ρυθμός τῆς βασιλικῆς	51
β' Βασιλική μὲ τροῦλο.....	51
γ' Βυζαντινὸς ρυθμὸς.....	51
δ' Ρωμανικὸς ἢ λομβαρδικὸς ρυθμὸς	53
ε' Ὁ γοθτικὸς ρυθμὸς	53
ς' Ὁ ρυθμὸς τῆς Ἀναγεννήσεως	54
Τὰ μέρη τοῦ ναοῦ.....	55
α' Νάρθηκας.....	55
β' Ὁ κυρίως ναὸς	55
γ' Τὸ Ἅγιο Βῆμα.....	55
2. ΣΥΜΒΟΛΑ, ΕΙΚΟΝΕΣ, ΑΜΦΙΑ	61
3. ΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ.....	68

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ

Ο ΧΡΟΝΟΣ ΠΟΥ ΛΑΤΡΕΥΕΤΑΙ Ο ΘΕΟΣ

1. ΟΙ ΕΟΡΤΕΣ	73
α' Δεσποτικές ἐορτές.....	73
β' Κινητὲς δεσποτικές ἐορτές.....	76
γ' Θεομητορικές ἐορτές	83
δ' Οἱ ἐορτὲς τῶν Ἀγίων	84

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ

Ο ΤΡΟΠΟΣ ΠΟΥ ΛΑΤΡΕΥΕΤΑΙ Ο ΘΕΟΣ

1. ΟΙ ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ.....	89
2. Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ.....	92
Γενικά.....	92
Διάρθρωση τῆς θείας λειτουργίας.....	94
3. ΕΚΤΑΚΤΕΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ.....	97
4. ΚΕΙΜΕΝΑ ΥΜΝΩΝ	98
Α' «Ὁ ἐν παντὶ καιρῷ ...»	98
Β' Ἡ μεγάλη δοξολογία	99

